

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ BİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİ, FONLARI VE TÜRKİYE AÇISINDAN BİR
DEĞERLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Tahir AKSOY

Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr Aydın BAŞBUĞ

ANKARA - 2006

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	II
KISALTMALAR CETVELİ	VI
TABLO VE GRAFİKLER	VII

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I

AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİ

I.BÜTÇENİN TARİHÇESİ	5
1.AVRUPA KÖMÜR VE ÇELİK TOPLULUĞU (AKÇT) BÜTÇESİ	5
2.AVRUPA ATOM ENERJİSİ TOPLULUĞU (AAET) BÜTÇESİ	6
3.AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU(AET) BÜTÇESİ	6
4.TEK BÜTÇE-AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİ	7
II. BÜTÇENİN GELİR KAYNAKLARI	11
1.GELENEKSEL KAYNAKLAR	12
A.Tarımsal Vergiler	12
B.Şeker Vergileri	13
2.GÜMRÜK VERGİLERİ	14
3 KATMA DEĞER VERGİSİ	15
4.GSMH BAZLI KAYNAK	18
5.DİĞER GELİR KAYNAKLARI	22
III. BÜTÇENİN HAZIRLANMASI	24
IV. BÜTÇENİN UYGULANMASI ve DENETİMİ	28

BÖLÜM II

BÜTÇEDEN FONLARA YAPILAN HARCAMALAR

I.BÜTÇEDEN YAPILAN HARCAMALAR	31
1.ORTAK TARIM POLİTİKASI HARCAMALARI	33
A.Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu Garanti Bölümü-(FEOGA-Garanti)	34

2.YAPISAL FONLAR	45
A.Yapısal Fonların Tabii Olduğu Hedefler	45
a.Hedef 1:Az Gelişmiş Bölgeler	47
b.Hedef 2:Gerileyen Sanayi Bölgeleri	49
c.Hedef 3-4 ve 5a	51
d.Hedef 5b:Kırsal Kesim	55
e.Hedef 6: Düşük Nüfus Yoğunluklu Bölgeler	56
B.Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF)	58
C.Avrupa Sosyal Fonu (ESF)	65
D.Uyum Fonu(CF)	75
E.ATYGF-Yönverme Bölümü	79
a.Geri Kalmış Bölgelerin Yapısal Uyumu ve Kırsal Kalkınmanın Teşviki (Hedef.1)	80
b.OTP Reformu Çerçevesinde Tarımsal Yapının Düzenlenmesi (Hedef 5a)	82
c.Kırsal Kesimin Geliştirilmesi (Hedef 5b)	82
d.Balıkçılık Sektörü İçin Mali Araçlar(FİFG)	83
e.ATYGF-Yönverme Bölümü Harcamaları	85
II. TOPLULUK İNİSİYATİFİ VE YEŞİL BELGE	89
1.INTERREG II: Sınır Bölgeleri	90
A.Sınır Bölgelerinde İşbirliği	90
B.Enerji Şebekesi	90
2.LEADER II: Kırsal Kalkınma	91
3.REGİS II: Uzak Bölgeler	91
4.EMPLOYMENT: İstihdam ve İnsan Kaynakları	92
5.ADAPT: İşgücünün Endüstriyel Uyumu	92
6.REACHER II: Kömür Madenleri Bölgeleri	93
7.RESİDERII: Çelik Alanlarında Ekonomik Dönüşüm	94
8.KONVER: Savunma Sektöründe Ekonomik Dönüşüm	94
9.RETEX: Tekstil Sektörü	94
10.TEXTİLE & CLOTHING İN PORTUGAL	95
11.SMEs :Kobilerin Tek Pazara Uyumu	95

12.URBAN: Kentsel Alanlar	95
13.PESCA: Balıkçılık Sektörü	96
14.PEACE: Kuzey İrlanda İçin Barış	96

BÖLÜM III

GÜNDEM 2000 BİLDİRİSİ VE BÜTÇE ÜZERİNE ETKİLERİ 2000-2006 BÜTÇE KRİTERLERİ

I.GÜNDEM 2000 BÜTÇE REFORMLARI	98
1.YAPISAL FONLAR VE UYUM FONUNUN YENİDEN YAPILANDIRILMASI	99
2. ÜYELİK ÖNCESİ STRATEJİ	100
3.BİRLİĞİN FİNANSMANI VE OTP REFORMLARI	101
II.YENİ HEDEFLER (2000-2006)	102
1.YENİ HEDEF 1:Kalkınmayı ve Yapısal İntibakı Teşvik Etmek	102
2.YENİ HEDEF 2: Ekonomik ve Toplumsal Dönüşüme Destek	104
3 YENİ HEDEF 3:Adaptasyonun Desteklenmesi ile İstihdam, Eğitim- Öğretim İçin Ulusal ve Avrupa Politikalarının Modernleştirilmesi	106
III. TOPLULUK GİRİŞİMLERİ (2000-2006)	109
1.INTERREG III (Sınır Bölgelerinde İşbirliği Programı)	111
2.URBAN (Kentsel Alanlar Programı)	112
3.LEADER (Kırsal Kalkınma Programı)	113
4.EQUAL (İstihdam Programı)	113
IV. İNOVATİF (YENİLİKÇİ) TEDBİRLER VE TEKNİK YARDIMLAR	113
V. DIŞ EYLEM HARCAMALARI ve ADAY ÜLKELER İÇİN GELİŞTİRİLEN YAPISAL UYUM ARAÇLARI	118
1.PHARE PROGRAMI	120
2.SAPARD: Tarımın Modernizasyonu ve Kırsal Kalkınma	122
3.ISPA: Ulaştırma ve Çevre Altyapısı	123

Bölüm IV
TÜRKİYE’NİN TAM ÜYELİĞİNİN AB BÜTÇESİNE
OLASI ETKİLERİ

I. AB GENİŞLEMESİ VE KATILIMLARIN HEDEF VE ETKİLERİ	127
II. TÜRKİYE’NİN ÜYELİĞİNİN BİRLİK BÜTÇESİNE OLASI ETKİLERİ	132
1.TÜRKİYE’NİN TAM ÜYELİĞİNİN AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİNE SAĞLAYACAĞI KATKILAR	133
A. Avrupa Birliği Bütçesine Yapılabilecek Mali Transferler	
Toplamı	134
B. Geleneksel Kaynaklar	135
C. KDV Bazlı Kaynak	137
D. GSMH Bazlı Kaynak	139
2.TÜRKİYE’NİN TAM ÜYELİĞİNİN FONLAR ÜZERİNDE MUHTEMEL ETKİLERİ	141
A.Nüfus ve İşgücü	146
B.Tarım	149
C.Yabancı Sermaye	150
III. ÜYE TÜRKİYE’NİN AB BÜTÇESİNDEN ALACAĞI PAY ÜZERİNE YAPILAN DEĞERLENDİRMELER	153
1.AB KOMİSYONU’NUN DEĞERLENDİRMESİ	153
A.Tarım(Ortak Tarım Politikalarından Gelecek katkı)	153
B.Bölgesel Politika Katkısı	154
C.İç Politika Uygulamalarından Gelecek Katkı	154
2.DİĞER ARAŞTIRMALAR	155
3.17 Aralık ve 3 Ekim Belgelerinin Konu Çerçevesinde Değerlendirmesi	158
SONUÇ	161

KAYNAKÇA	167
EKLER	
Ek 1: AB'NİN DÖNEMLER İTİBARI İLE TÜRKİYE'YE MALİ YARDIMLARI	174
Ek 2: AVRUPA BİRLİĞİ BİLGİ ERİŞİM SİTELERİ	179
ÖZET	180
ABSTRACT	182

KISALTMALAR CETVELİ

AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
ARGE	: Araştırma Geliştirme
AT	: Avrupa Topluluğu
ATYGF	: Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
BM	: Birleşmiş Milletler
CEC	: Avrupa Birliği Komisyonu
CF	: Uyum Fonu
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
EAGGF	: Avrupa Tarımsal Garanti ve Yön Verme Fonu
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi
ERDF	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
ESF	: Avrupa Sosyal Fonu
FİFG	: Balıkçılık Sektörü İçin Mali Araçlar
FEOGA	: Avrupa Tarımsal Garanti Ve Yön Verme Fonu
GB	: Gümrük Birliği
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİ	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KDV	: Katma Değer Vergisi
MDAÜ	: Merkezi Ve Doğu Avrupa Ülkeleri
OTP	: Ortak Tarım Politikası
NUTS	: Avrupa Birliği İstatistiksel Bölge Sınıflandırması
OGT	: Ortak Gümrük Tarifesi
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TABLO VE GRAFİKLER

	Sayfa
Grafik 1: Avrupa Birliği Bütçesinin Hazırlanmasının Safhaları	29
Tablo 1: 1968- 2006 Yılları Arasındaki Süreç Boyunca Bütçenin Gelişimi	11
Tablo 2: Bütçe Gelirleri Yüzde Oranları ve Öz Kaynaklar Toplamı	12
Tablo 3: GSMH Ve KDV Oranlarının Değişimi	17
Tablo 4: KDV Gelirlerinin Üye Ülkelere Dağılımı	18
Tablo 5: Gayri Safi Milli Hasıla Katkısının Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı	21
Tablo 6: 2006 Bütçesine Üye Ülkelerin Kaynak Türlerine Göre Yapmış Oldukları Katkılar	22
Tablo 7: AB Bütçesi ve ATYGF-Garanti Bölümü Harcamaları	42
Tablo 8: 2000-2006 Yılları Bütçe Taahhüt Ödenekleri	44
Tablo 9: Yapısal Fonların Tâbi Olduğu Hedefler	46
Tablo 10: Hedef 1 Kapsamında Yapılan Yardımlar	48
Tablo 11: Hedef 2 Kapsamında Yapılan Yardımlar	50
Tablo 12: Hedef 3 Kapsamında Yapılan Yardımlar	51
Tablo 13: Hedef 4 Kapsamında Yapılan Yardımlar	52
Tablo 14: Hedef 5 a Kapsamında Yapılan Yardımlar (Tarım)	53

Tablo 15 : Hedef 5a Kapsamında Yapılan Yardımlar (Balıkçılık)	54
Tablo 16: Hedef 5b Kapsamında Yapılan Ödemeler	57
Tablo 17: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı (Miktar)	63
Tablo 18: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı (%)	64
Tablo 19: Avrupa Sosyal Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı (Miktar)	73
Tablo 20: Avrupa Sosyal Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı (%)	74
Tablo 21: Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu Yönverme Bölümü Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı (Miktar)	87
Tablo 22: Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu Yönverme Bölümü Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı (%)	88
Tablo 23 : 1994-1999 Döneminde Topluluk Girişimlerinin Finansmanına Yönelik Tahsisler	97
Tablo 24 : 2000-2006 Döneminde Yapısal Fonlar ve Uyum Fonuna Dağılım	101
Tablo 25 : Üye Devletlere Tahsis Edilen Fonlar 2000-2006	109

Tablo 26: Harcama Gruplarına Yapılan Tahsisatların Oranları (2000-2006)	111
Tablo 27: 2001 Yılı İtibariyle AB Ülkelerinin Kalemlere Göre Bütçeden Aldıkları Kaynaklar	115
Tablo 28: 2001 Yılı İtibariyle AB Ülkelerinin Bütçeye Ödedikleri ve Bütçeden Aldıkları Kaynaklar	117
Tablo 29 : Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerine Yapılan Yardımlar	119
Tablo 30: Fair Programının 1990-2006 Yılları Destek Miktarı	121
Tablo 31: 1990-2002 Yılları Arasında PHARE Programından Yararlananlar	122
Tablo 32 : 2001 Yılında Ülkeler İtibariyle PHARE, ISPA, SAPARD Programlarından Yapılan Tahsisler	124
Tablo33: Genişleme Harcamalarının Toplam Bütçe Harcamaları İçindeki Payı(2000-2006)	125
Tablo 34: 7 Büyük Gücün Dünyadaki Payı	128
Tablo 35: Temel Göstergeler	144
Tablo 36: Nüfus Dinamikleri	146
Tablo 37: İşgücü Piyasası	147
Tablo 38: Sektörel Yapı	149

Tablo 39: Yabancı Sermaye Girişi	151
Tablo 40: Türkiye'nin Avrupa Birliği Bütçesi'ne Hesaplanan Etkisi	156
Tablo 41: Türkiye'nin Hesaplanan Değerleri İle Yunanistan, Portekiz, İrlanda ve İspanya'nın Avrupa Birliği Bütçesine Yaptıkları Katkılar ve Bütçeden Aldıkları Kaynakların Karşılaştırılması	157

GİRİŞ

Avrupa Birliği, Türkiye'nin kırk yılı aşkın bir süredir ilişki içerisinde olduğu ve aynı zamanda dünyada en ileri aşamaya varmış bir bütünleşme hareketidir.. Bu konsept, siyasi birliğin ve onun icap ettirdiği müesseselerin kurulması dahil, ekonomik, sosyal ve kültürel birliğin sağlanmasını içermektedir

Avrupa ile yaşanan tarihi süreç, bugün her iki taraf için de güvensizlik konusu olabilmesi ve günümüzde yaşanan yakınlaşma hareketlerinin entegrasyon karşıtları tarafından tarihin bir tekerrürü olarak algılanması açısından önemlidir.

Bu açıdan bakıldığında; AB karşıtları, Gümrük Birliği ile Osmanlı Sanayi ve Ticaretini Avrupa'nın denetimi altına sokan 1838 Balta limanı Ticaret Antlaşmaları; Batı'nın zorlaması ile yapılan Tanzimat ve Islahat hareketleri ile de Ulusal Program ve Niyet Mektupları arasında niteliksel bir uyuşma saptamaktadırlar. Ülkenin AB'ye katılım sürecini onaylayanlar ise, konumuz açısından; ülkenin kısıtlı kaynakları ile aşamayacağı yapısal sorunları, tıpkı Yunanistan ve İspanya örneklerinde olduğu gibi, AB'nin imkan ve fonları ile finanse edilebileceği düşüncesindedirler. Nitekim bu yaklaşım farklılıkları Türkiye'nin AB'ye entegrasyon sürecine de yansımıştır.

Birlik, Türkiye'ye üyelik perspektifi verilmemesi nedeniyle ilişkilerinin tekrar kopma noktasına geldiği 1997 Lüksembourg Zirvesi ardından, 1999 yılında yaptığı Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsü vererek ilişkileri yeni bir aşamaya getirmiş, özellikle 2002 yılındaki Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye'nin çabalarını değerlendirerek, 2004 yılının sonunda Türkiye'ye tam üyelik müzakerelerinin başlayacağı bir tarih vermiştir. Dolayısı ile son dönemde AB ile ilişkiler konusunda tartışma ve değerlendirmeler de artmıştır.

Bu çerçevede Türkiye'deki AB karşıtlarının görüşleri yanında, göz önünde bulundurulması gereken diğer önemli iki husus; AB'deki Türkiye

korkusu ile Türkiye’de kimi çevrelerde oluşan AB’ye gireceğiz ve bütün sorunlarımız bir anda çözülecek inancıdır.

Türkiye yüzölçümü, nüfusu, ekonomisinin büyüklüğü ve ekonomisindeki sorunları, kişi başı milli gelir düzeyi, bozuk gelir dağılımı, bölgeler arası dengesizlik, tarımda çalışan nüfusun büyüklüğü, işsizlik oranının yüksekliği ve göç eğilimi ile Avrupalıyı kaygılandırmaktadır. Yani AB, Türkiye’nin katılımı ile elde edeceği avantajların yanı sıra Türkiye’nin katılım maliyetini de hesaplamaktadır.

Türkiye’nin AB’ye maliyeti açısından farklı rakamlar mevcut olmakla birlikte, Doğrudan yardımlarla birlikte 6 Ekim 2004 tarihli “Türkiye’nin Üyeliğinin Etki Değerlendirmesi” başlıklı Komisyon Raporunda 16 milyar Euro’nun üstünde olabileceği belirtilen yardımlar nedeni ile Türkiye’nin maliyetinin bu günkü şartlarda 10 yeni üyenin maliyetine yakın olacağı hesaplanmaktadır. Bu da daha önce üye olanların çoğunun kullandıkları AB fonlarını, kapsam dışında kalmaları nedeni ile kullanamamaları ya da daha az pay alacakları anlamına gelmektedir. Çünkü Türkiye verileri itibarı ile mevcut şartlarda, hemen her fondan en fazla faydalanan ülke olacaktır. Türkiye’nin maliyeti yüksek diye üyeliğimize karşı çıkanlar AB fonlarının daha ziyade, sosyal programlara harcanmasını isteyen yapısal ve bölgesel sorunlarını çözmüş ülkelerdir. Birlik kamuoylarındaki beklentilerin bütçe üzerinde gerek kamuoyu baskısı gerekse Avrupa Parlamentosu üzerinden çok büyük etkilerinin olacağı açıktır.

Bu noktadan hareketle; Türkiye’nin üyeliğinin etki değerlendirmesi yapılırken, konuyu içinde bulunduğumuz 2000-2006 Mali Perspektifinden değil de 2007-2013 sonrası mali perspektiflerinden değerlendirmek gerekecektir. Bu nedenle; bu çalışmada her bir politikanın amaçları ve kuruluşundan bugüne dek olan gelişimine yer verilmekle birlikte ağırlıklı olarak 1993-1999, ve 2000-2006 Bütçeleri ile 2007 sonrası mali perspektiflerine yer verilecektir. Son 3 döneme ait Mali perspektiflerdeki değişim ve trendler 2013 sonrası, olası bir üyelik durumunda Türkiye’nin birliğe katkı ve maliyetini daha iyi değerlendirmemizi sağlayabilecektir. Buradan çıkacak sonuç hem üye ülkeler hem de Türkiye

açısından bugünkü değerlendirmelerden çok farklı olabilir ve buna bağlı olarak üye ülkelerdeki yüksek maliyetten doğan korkular giderilebileceği gibi umulan mali desteğin elde edilemeyeceğinden doğacak hayal kırıklıkları da mümkün olabilir.

Bu çalışmada; AB'deki bölgesel politika ve yapısal fonların analizi yanında, Türkiye'nin tam üyeliği halinde AB fonlarından yararlanma fırsatları ele alınacak, bu doğrultuda Türkiye'nin AB üyeliğinin, bütçeye katkıları da tahlil edilmeye çalışılacaktır.

Birinci bölümde; bütçenin tarihçesi, hazırlanması ve gelir kalemleri incelenecektir. Burada gelir kalemlerinin tarihsel süreç içerisindeki oransal değişimleri ve bu kalemlerin toplam bütçe içerisindeki payları ele alınacaktır.

İkinci bölüm, AB bütçe gelirlerinin daha çok fonlar çerçevesinde, fon amaçlarına da değinilerek kullanımı ile ilgilidir. Üçüncü Bölüm Gündem 2000 bütçe reformuna ayrılmıştır. İkinci Bölüm 1993-1999 Bütçesini son bütçe reformundan önce, fonların eski kriterler ve topluluk inisiyatifleri çerçevesinde nasıl kullanıldığını gösterirken; 3'üncü bölümde 2000-2006 bütçesi ele alınarak, hedeflerin 6'dan 3'e, Topluluk girişimleri sayısının 14'ten 4'e revize edilmesi sonucunda bütçenin kullanımının gelişimi irdelenecektir.

Bu sayede, AB'nin derinleşme ve genişlemesinin getirdiği yeni durumlar karşısında bütçesine nasıl yön verdiğine ilişkin bir analiz yapma imkanı doğacaktır. Böylelikle Türkiye'nin üye olabileceği 2013 yılı sonrasında ve muhtemel 28 üyeli bir AB'de üyelik şansına ve maliyetine ilişkin daha objektif bir projeksiyon elde etme imkanları araştırılacaktır.

Dördüncü bölümde 2 ve 3'üncü bölümlerin analizinden elde edilen veriler ışığında Türkiye'nin Avrupa Birliği bütçesine katkısı ve fonlardan yararlanma imkanı ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilecektir. Elde edilen veriler ışığında AB Komisyonu'nun hazırladığı ve AB'nin Türkiye'nin üyeliği kapsamındaki kaygılarının da bir manifestosu denebilecek "Türkiye'nin Üyeliği Perspektifinden

Kaynaklanan Hususlar ” belgesinde yer alan istatistiksel, ekonomik ve yapısal verilerin bir değerdendirilmesi yapılacaktır.

BÖLÜM I

AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİ

I. BÜTÇENİN TARİHÇESİ

Avrupa Toplulukları, Füzyon (Yönetim Organlarını birleştirme) Antlaşması'nın Temmuz 1967'de yürürlüğe girmesi ile, 1 Ocak 1968 tarihinde Tek Bütçeye kavuşmuştur (Şener, 1987:70). Tek Bütçe, daha önce mevcut olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Yönetim Bütçesi, Avrupa Ekonomik Topluluğu Bütçesi ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun Cari İşlemler Bütçesinin yerini almıştır. 1971 tarihinden itibaren Avrupa Atom Enerjisi Toplululuğu Bütçesi de Genel Bütçe'ye dahil edilmiştir (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2002:76). Füzyon öncesi her üç topluluk için ayrı bütçeler hazırlanmıştır.

1. AVRUPA KÖMÜR VE ÇELİK TOPLULUĞU (AKÇT) BÜTÇESİ

Bugünkü Avrupa Birliği'nin bütünleşme sürecini başlatan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) bütçesi, yalnızca topluluğun idarî giderlerini karşılamaya yönelik olarak oluşturulmuştur. Bu amaçla, kömür ve çelik üretiminden elde edilen gelirin azami % 1'lik kısmının AKÇT bütçesine devredilmesi kabul edilmiştir.

1954 yılından sonra, Paris Antlaşmasının 26'ncı maddesine dayanarak, AKÇT bütçesinden, idarî giderlerin yanı sıra, kömür ve çelik sanayinde çalışanlara parasal ve mesleki yardım, konut kredileri ve işletmelere yatırım kredileri verilmesi kararlaştırılmıştır.

1 Temmuz 1967 tarihinde tamamlanan Füzyon hareketiyle üç topluluğun organlarının birleşmesine kadar, AKÇT'nin yapmış olduğu toplam harcamaların tutarı 319,5 milyon ECU olmuştur (Şahin, 1999:6).

2.AVRUPA ATOM ENERJİSİ TOPLULUĞU (AAET) BÜTÇESİ

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) Antlaşmaları ile kurulan mali sistem prensip ve prosedür açısından büyük ölçüde birbirine benzemekle beraber, farklı fonksiyonları yerine getirmeleri ve çalışma metotlarının farklı olması nedeniyle, değişik özelliklere sahiptirler. AAET Antlaşması, İdare ve Yatırım Bütçesi ve İşletme Bütçesi olmak üzere iki ayrı bütçe oluşturmuştur. 1958 -1967 yılları arasında AAET bütçesi harcamalarının toplam tutarı 643,2 milyon ECU olmuştur.

AAET Antlaşması'nın 173'üncü maddesi, üye ülkelerin bütçeye katkılarının, AKÇT Bütçesinde olduğu gibi vergi gelirleri esasına göre düzenlemesine imkan vermesine rağmen, uygulamada bu yol kullanılmamıştır (Tokatlıoğlu, 2004:134). Bütçe üye ülkelerin farklı seviyelerde doğrudan katkıları ile finanse edilmiştir. Buna göre işletme bütçesine Lüksemburg % 0,2, Belçika ve Hollanda % 7,9, Fransa, İtalya ve Almanya ise % 28 oranında katkıda bulunurken, yatırım bütçesinde bu oranlar Lüksemburg için % 1, Hollanda için % 7, Belçika için yüzde 9, İtalya için % 23 ve diğer iki ülke Fransa ve Almanya için ise % 30 olarak tespit edilmiştir.

3. AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU (AET) BÜTÇESİ

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması'nın mali hükümleri, gelir ve giderlerde tek Bütçe esasını getirmiştir. Ancak üye ülkelerin deniz aşırı eski sömürgeleri için oluşturulan Avrupa Kalkınma Fonu harcamaları, genel bütçe dışında bırakılmıştır. Söz konusu fon

kaynaklarından 1975 yılından itibaren Karayip ve Pasifik ülkeleri de yararlanmaya başlamıştır. Fon, 1993 yılı genel bütçe kayıtlarına dahil edilmesine karşılık, işlemleri Bütçe prosedürlerine bağlanmamıştır. Gelirleri, üye ülkelerin doğrudan katkılarından meydana gelmekte ve özel işlemlere tâbi olarak özel bir komite (steering committee) tarafından yönetilmektedir.

AET Antlaşması'na göre, üye ülkelerin bütçeye katkı payları ile yine Antlaşma ile kurulan Avrupa Sosyal Fonuna katkıları farklı oranlarda saptanmıştır. Roma Antlaşması'nın 200'üncü maddesinde belirlenen oranlara göre, Bütçeye Lüksemburg % 0,2, Belçika ve Hollanda % 7,9 ve diğer üç ülke ise % 28 oranında katkıda bulunacaklardır. Sosyal fon harcamalarına ise Lüksemburg'un % 0,2, Hollanda'nın % 7, Belçika'nın % 8,8, İtalya'nın % 20 ve Fransa ile Almanya'nın ise % 32 oranında katkıda bulunmaları hükmüne bağlanmıştır.

25 Nisan 1962 tarihinde yapılan düzenlemelerle temelleri atılan ve 1964 yılında uygulamaya konulan Ortak Tarım Politikası(OTP) giderlerinin de AET bütçesinden finansmanı ile bütçe harcamalarında önemli bir artış meydana gelmiştir. Bu durum topluluk mali sisteminin yeniden düzenlenmesini gündeme getirmiştir. Komisyon tarafından 6 Nisan 1965 tarihinde, bütçenin kendi öz kaynaklarına sahip olmasını öngören bir rapor hazırlanmasına rağmen, bu değişiklik üç topluluğun konsey ve komisyonlarının birleştirilmesini sağlayan Füzyon Antlaşması'nın 1 Haziran 1967 tarihinde yürürlüğe girmesiyle mümkün olabilmektedir (Bilici,2004).

4. TEK BÜTÇE - AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİ

Füzyon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ile, antlaşmanın 20'nci maddesi gereği, üç Topluluğun idari harcamaları AET bütçesi içerisinde birleştirilmiştir. AKÇT bütçesinin işletme harcamalarının da ilave edilmesi sonucu oluşturulan topluluk bütçesinde, iki önemli kalem ortaya çıkmıştır:

1-AET bütçesi ile üç topluluğun idari harcamaları, sosyal fon, bölgesel kalkınma fonu, avrupa tarımsal yönverme ve garanti fonu, AAET işletme ve yatırım harcamalarının yer aldığı kalem;

2-AKÇT işletme harcamalarının yer aldığı kalem.

Üç topluluğun bütçelerinin bu şekilde birleştirilmesinin ardından, Roma Antlaşması'nın 201'inci maddesinde belirtilen doğrultuda, bütçenin kendi gelirlerine kavuşturulması ve bütçe üzerinde Avrupa parlamentosu'nun yetkilerinin artırılması konusunda sağlanan görüş birliği 1971 yılında yürürlüğe giren Lüksemburg Antlaşması ile sonuçlanmıştır. Lüksemburg Antlaşması parlamentoya bütçenin özellikle serbest harcamaları konusunda önemli yetkiler vermiştir. Buna gerekli sebepler mevcut ise taslak bütçeyi reddetmek ve konseyden yeni bir bütçe hazırlamasını talep edebilmek hakkı da dahildir. Yine aynı yıl bütçe denetimi için Sayıştay kurulmuştur. Bu Antlaşma ile AAET işletme ve yatırım bütçesi de, genel bütçeye dahil edilmiştir. Böylece, bütçe, Genel ve AKÇT İşletme Bütçesi olmak üzere iki ana kaleme indirgenmiştir (Tokatlıoğlu,2004:135) .

Yapılan bu düzenlemelerle, bütçeye üye ülkelerin yapmış oldukları doğrudan katkılar yerini bütçenin öz kaynaklarına bırakmıştır. Buna göre;

- Üye ülkelerin şeker ve glikoz üzerinden aldıkları vergiler ile tarım ürünleri ithalatında tahsil edilen prelevmanlar, 1 Ocak 1971 tarihinden itibaren bütçeye devredilecektir;

- Üye ülkelerin üçüncü ülkeler kaynaklı ithalattan aldıkları gümrük vergilerinin % 50'si 1971, % 62,5'i 1972, % 75'i 1973, % 87'si 1974 ve tamamı ise 1975 yılından itibaren Bütçeye aktarılacaktır;

- 1971-1974 döneminde üye ülkelerin Bütçeye yaptıkları doğrudan katkı payları ise yine aynı antlaşma ile Lüksembourg için % 0,2, Belçika için

% 6,8, Hollanda için % 7,3, İtalya için % 20,2, Fransa için % 32,6 ve Almanya için ise % 32,9 olarak yeniden düzenlenmiştir;

- Üye ülkelerin katkıları, yıldan yıla azami +% 1 ile -% 1,5 arasında değişebilecektir.

Topluluk bütçesinin öz kaynaklarına kavuşturulmasına ilişkin bir başka düzenleme ise, 1977 yılında kabul edilen ancak, kurucu altı ülkede 1 Ocak 1979, birinci genişlemeyle topluluğa katılan üç ülkede ise (İngiltere, Danimarka ve İrlanda) 10 Ocak 1980 tarihinde yürürlüğe giren konsey kararıyla katma değer vergisinin (KDV) azami % 1'lik kısmının bütçeye devredilmesi ile yapılmıştır (Şahin, 1999:10-12).

Avrupa Toplulukları Konseyi bütçe ile ilgili olarak 7 Mayıs 1985 tarihinde kabul ettiği bir kararla (85/257/EEC, AAET), Bütçenin öz kaynaklarından biri olan KDV'nin % 1'lik limitini % 1,4'e yükseltmiştir.

Avrupa Tek Senedi, Topluluğun harcamalarının finansmanı için yeni imkânlar sağlamıştır. 1992 yılından itibaren tek pazarın gerçekleştirilmesini öngören Avrupa Tek Senedi, bir yandan, bu amaca ulaşılmasını temin edecek politikaların uygulanabilmesinin temini için üye ülkelerin GSMH'lerinin belirli bir %'sine tekabül eden kaynağın topluluk bütçesine devredilmesine imkân sağlarken, diğer yandan da bütçe ile ilgili işlemlerde Avrupa Parlamentosu'nun yetkilerini artırmıştır.

Konsey, ayrıca GSMH katkı payı olarak adlandırılan bu kalemden üye ülkelerin ödeyecekleri katkı paylarının aşağıda belirlenen oranlarda olmasını da kararlaştırmıştır:

-1988	% 1,15
-1989	% 1,17
-1990	% 1,18
-1991	% 1,19
-1992 ve takip eden yıllar	% 1,20

Bunun yanısıra söz konusu konsey kararında, üye ülkelerin GSMH katkı payı olarak adlandırılan bu kalemden ödeyecekleri toplam tutarın Topluluk GSMH'sinin % 1,20'sini aşamayacağı da hükme bağlanmıştır.

Avrupa Toplulukları bütçesinin öz kaynaklarla finanse edilmesine yönelik son düzenleme ise, 12 Kasım 1994 tarihli Topluluklar Resmi Gazetesi'nde yayımlanan (94/728/EC, Euratom) konsey kararı ile gerçekleştirilmiştir. Yeni düzenleme ile bütçenin gelir kalemleri bir öncekinde olduğu gibi aynen muhafaza edilmiş, ancak, KDV katkı payı oranı, kademeli olarak % 1'e indirilirken, GSMH katkı payı % 1,27'ye yükseltilmiştir

Tablo 1'in incelenmesinden anlaşılabacağı üzere; her ne kadar bütçenin kendi öz kaynaklarına sahip olması yönünde çalışmalar yapılsa da, üye sayısının artması ve uygulanan programların gelişmesine rağmen Avrupa Birliği Genel Bütçesinin üye ülkelerin ulusal bütçeleri ile kıyaslandığında oldukça küçük olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 1 :1968- 2006 Yılları Arasındaki Süreç Boyunca Bütçenin Gelişimi

Yıllar	Bütçe (EURO)
1968	1.500.000.000.-
1980	15.900. 000.000.-
1990	44.100. 000.000.-
1995	75.400. 000.000.-
1998	90.581. 000.000.-
1999	96.680. 000.000.-
2000	93.792. 000.000.-
2001	97.189. 000.000.-
2002	100.672. 000.000.-
2003	102.145. 000.000.-
2004	111.300.000.000.-
2005	115.956.000.000.-
2006	121.200.000.000.-

Kaynak : General Budget of European Union or The Financial Year, 2003 :7
www.europa.eu.int/comm/

II. BÜTÇENİN GELİR KAYNAKLARI

Bütçe Gelirleri 1970 yılına kadar Roma Antlaşması'nın 200. maddesinde yer alan oranlara göre üye devletlerin yapmış oldukları mali katkılardan oluşmaktaydı. 21.04.1970 tarihinde konseyin aldığı bir kararla, bütçenin finansmanında "öz kaynaklar "sistemine geçilmesi sağlanmıştır.Buna göre AB bütçesi, üye devletlerin mali katkıları dışında başka gelirlere de sahip olacaktı. Bütçe gelirlerinin en önemlileri :Katma Değer Vergisi üzerinden alınan pay, Gümrük Vergisi Gelirleri,GSMH katkısı ve Geleneksel Kaynaklar olarak adlandırılan şeker vergileri de dahil tarımsal vergilerdir.

Tablo 2:Bütçe Gelir Kalemleri Yüzde Oranları ve Öz Kaynaklar Toplamı

Gelirler	2002	2003	2004	2005	2006
Gümrük Geliri	14,8	10,2	12,0	11,4	12,7
KDV	32,3	23,5	14,4	14,1	14,2
Özkaynaklar (GSMH Payı)	43,0	55,5	73,4	74,5	74,1
Toplam Özkaynaklar Milyar Euro	77,7	83,6	95,0	98,4	110.6

Kaynak: www.europa.eu.int/comm/, Karluk,2005:119

Tablo 1 ve 2 Bütçe Kaynaklarındaki ve bu kalemlerdeki yıllar itibari ile gelişen oransal değişimlere bağlı olarak bütçenin büyüme ve gelişimini bize göstermektedir. Ayrıca tablo 2, her bir bütçe gelir kalemi açıklanırken detaylı olarak yorumlanacaktır.

1.GELENEKSEL KAYNAKLAR

A.Tarımsal Vergiler: İthal edilen tarımsal ürünlerin fiyatlarını topluluktaki fiyat düzeyine getirmek için uygulanan vergilerdir. Başlangıçta bir gümrük vergisi niteliğinde ve tarımsal prelevmanlar adıyla uygulanan bu vergiler, GATT Uruguay turu görüşmelerinin tarıma uygulanan değişken vergilerin kaldırılması ile sonuçlanması üzerine tarifeli vergilere dönüşmüştür. 21 Nisan 1970 kararı çerçevesinde şekerden alınan verginin de dahil edilmesiyle tarımsal vergiler, 1 Ocak 1971 tarihinden itibaren topluluk bütçesinin öz kaynaklarından birini oluşturmuştur.

Tarımsal vergiler; Ortak Tarım Politikasının uygulanmasından dolayı üçüncü ülkelerle yapılan tarım ürünleri ticaretinden alınan vergiler, telafi edici vergiler, ek vergi ve primlerden oluşmaktadır. **Amacı:** Üçüncü ülkelere ithal edilen ürünlerin, AB'nin destekleme fiyatlarından daha düşük fiyatla birliğe

girmesini engellemektir. Tarımsal vergiler her yıl, her ürün için saptanan topluluk fiyatlarıyla, dünya pazar fiyatları arasındaki farkı yansıtmaktadır. Yıl içerisinde topluluk tarım ürünlerinin fiyatları sabit kalmasına rağmen, dünya pazar fiyatları değişkenlikler gösterdiğinden, toplulukta tarımsal vergi olarak alınan miktar da sürekli paralel bir değişiklik göstermektedir. Tarımsal vergilerin oranı Rotterdam Hububat Borsasında açıklanan en düşük fiyatlar dikkate alınarak günlük olarak tespit edilmektedir (Bilici,2004). Tarımsal vergilerin bu değişkenliği nedeniyle GATT'a da aykırı olduğu göz ardı edilmemelidir.

B.Şeker Vergileri ile ilgili olarak çeşitli tarihlerde düzenlemeler yapılmıştır. Bu alandaki en kapsamlı ve son düzenleme 30 Haziran 1981 tarihinde kabul edilen ve 133/94 sayılı Konsey Tüzüğü ile 1994 yılında değiştirilen şeker sektöründe ortak pazar düzenlemeleri yapılmasını öngören 1785/81/EEC sayılı Konsey Tüzüğü ile gerçekleştirilmiştir.

Anılan tüzükle: Şeker üreticilerinden pazar düzenlemelerini desteklemek amacıyla alınan şeker ve izoglikoz üretim vergileri ve şeker depolama vergileri adı altında vergi alınması kararlaştırılmıştır. Şeker vergilerinin bütçedeki payında doğal olarak şeker üreticisi ülkelerin katkı payları daha yüksektir.

Tablo 2'nin ilgili sütununu incelendiğinde, tarımsal vergilerin bütçe içindeki payının %1,5 civarında olduğu görülmektedir. Buradan bu kalemin gelirden ziyade topluluk amaç ve programlarına hizmet ettiği sonucuna ulaşılabilir. Yani bütçe giderlerinin topluluk amaç ve programlarına sağlamak için kullanılması gibi; bütçe gelirleri de bu amaçlara hizmet eder niteliktedir. Yani bu kalemden çift yönlü bir çıkar söz konusudur.

2.GÜMRÜK VERGİLERİ

AB gümrük birliği olarak kurulmuştur. Gümrük birliği, üye ülkelerden yapılan ithalatta gümrük vergilerinin kaldırılmasını; üçüncü ülkelerden yapılan ithalatta ise ortak bir gümrük tarifesinin uygulanmasını gerektirir.

Gümrük vergilerinin ortak harcamaların finansmanı için öz kaynak olarak ayrılması, malların topluluk içerisinde serbest dolaşımının mantıklı bir gereği olarak kabul edilmektedir. Üye ülkelere yapılan ithalattan alınan gümrük vergileri, bütçenin önemli gelir kaynaklarından biridir ve 21 Nisan 1970 tarihinde kabul edilen (1 Ocak 1971 tarihinde yürürlüğe giren) konsey kararı ile kademeli olarak topluluk bütçesine devredilerek, 1975 yılından itibaren bütçenin öz kaynaklarından biri haline gelmiştir. Ancak, kömür ve çelik üzerindeki ithal vergileri bu aşamada istisna tutulmuştur (Helvacıoğlu 1998: 155). Daha sonra 1988 Bütçe reformu ile bunların da genel bütçeye aktarılması kararlaştırılmıştır (Bilici,1997:91-95).

Gümrük vergilerinin topluluk bütçesindeki payı, yıldan yıla farklılıklar göstermekle birlikte, bütçenin yaklaşık % 16'sının teşkil etmektedir. İthalattan alınması nedeniyle gümrük vergisi gelirleri daha çok sanayileşmiş ülkelerin bütçeye katkısıdır. Çünkü, üye ülkelerin gümrük vergilerinin tahsil edilmesine ilişkin yetkilerini AB'ye devrettikleri, 1 Ocak 1975 tarihinden itibaren ithal edilen ülkelere tahsil edilen gümrük vergileri, birlik adına tahsil edilmektedir. Buna paralel olarak,Topluluğun ticari ve mali politikalarında herhangi bir çatışma oluşmaması için gümrük vergilerinin miktarı, topluluğun mali sorunlarının görüşülmediği GATT gibi uluslar arası toplantılarda belirlenmektedir (Can,2004:51).

Topluluğa üye ülkeler arasında oluşturulan gümrük birliğinin tamamlayıcısı olan gümrük vergileri, üye ülkelerin tümünde aynı oranda uygulanmakta olup, topluluğun yaptığı ithalat hangi üye ülke tarafından yapılırsa yapılsın en uygun limandan gerçekleştirilmektedir. Topluluğun

temsili ithalat limanı Rotterdam'dır. Bu ithalatta tahsil edilen gümrük vergilerinin hangi ülkeye ait olduğu sorununu gidermek, bu gelirlerin topluluk bütçesine aktarılmasıyla mümkün olmuştur. Topluluk dahilinde, gümrük vergilerinin kaldırılmasıyla serbest dolaşan mallara ilişkin gümrük vergileri ulusal bütçelerde toplanmaktadır.

Ulusal hükümetler bu vergilerin 2001 yılına kadar % 10'unu daha sonra ise % 25'ini tahsilat masrafı olarak kestikten sonra topluluk bütçesine aktarmaktadır.

Konu ile ilgili temel verileri içeren tablo 2 'nin gümrük vergileri satırı incelenecek olursa; Gümrük vergi gelirlerinin hem miktar hem de oransal olarak azalarak toplam gelirlerin %10'lar seviyesine düştüğü görülmektedir. Bunun nedeni dünya ticaretindeki serbestleşmeye bağlı olarak gümrük gelirlerinde meydana gelen azalmalardır.

3.KATMA DEĞER VERGİSİ

Geleneksel öz kaynakların birlik harcamalarını finanse etmekte yetersiz kalması sonucunda, 21 Nisan 1970 tarihli bir kararla, KDV gelirlerinin belirli bir oranının topluluk bütçesine aktarılması hükme bağlanmıştır. Bu karar ile üye ülkelerin bütçeye yapacakları katkının ölçüsü bir yıl içinde beyan edilen toplam KDV matrahı esas alınarak tespit edilmiştir. Böylelikle yıllık toplam matrahın %1'i geçmeyen bölümünün üye ülkelerce topluluk bütçesine "KDV Öz Kaynak Payı" olarak aktarılması uygun görülmüştür.

Bu karar, üye ülkelerdeki KDV uyumlaştırma çabalarından en azından matrahın hesaplanmasının ileri derecede uyumlaştırılmasını gerekli kılmakta idi. Bu ihtiyacı karşılamak üzere 17 Mayıs 1977 tarihinde 6. direktif yayınlanarak matrah hesabı ortak kurallara bağlanmıştır (Çelebi,2000:28). Buna rağmen 6. Direktif 1979 yılında uygulanmaya başlanabildi ve söz konusu gelir kaynağı ilk kez 1980 bütçesinde üyelerin mali katkılarının yerini

aldı. Böylece ilk kez topluluk bütçesi kendi kaynaklarıyla finanse edilen bir konuma ulaşmış oldu. Bu topluluğun mali özerkliğini elde etmesi yönünde önemli bir aşama olarak nitelendirilmektedir.

1983 yılına kadar bu vergi gelirin bütçeye aynı oranda aktarıldığı görülmektedir (Karluk, 2005:358). Ancak, topluluk 1986 yılında gittikçe artan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla KDV kesinti oranını % 1,4'e çıkarmaya karar vermiştir. (Fontainebleau Konseyi) Ancak bu karar topluluğun gelişmiş ülkelerinin tepkisine neden olmuştur. Çünkü arttırılan bu oran, bütçe kaynaklarına KDV katkısı yüksek olduğu için, gelişmiş ülkelerin ekonomilerine daha fazla yük getirmekteydi (Helvacıoğlu, 1988:159).

Sonuçta AB,1992 Edinburg Zirvesi'nde, 2.Mali Planı kabul ederek,1992 yılına kadar uygulanacak hükümleri belirledi. Buna göre KDV aşamalı olarak 1999 yılına kadar tekrar %1'e çekilmiştir(tablo 3).

Ayrıca üye ülkeler arasında KDV matrahı /GSMH oranlarındaki farklılığı gidermek amacıyla 1988 Bütçe Reformundan sonra, KDV matrahının her üye ülkenin GSMH'nin % 55'ini geçmeyecek şekilde dikkate alınması öngörülmüştür. Çünkü daha yoksul üye ülkelerde KDV matrahı için temel alınan tüketim daha zengin ülkelerdekinden çok daha önemli bir paya sahiptir. Bu karar üye ülkelerin ekonomik güçlerinin göz önüne alınmasını sağlamış böylece bütçe yükü üye ülkeler arasında daha adaletli bir şekilde dağıtılmaya başlanmıştır (Karluk,2005:358).

Daha sonra, 1994 yılında 1995 yılından itibaren geçerli olacak başka bir kararla da kişi başına geliri AB ortalamasının %90'ından daha az olan üye devletlerdeki KDV matrahları, GSMH'nin %50'si ile sınırlandırılmıştır. Yunanistan, Portekiz, İspanya ve İrlanda bu ayrıcalıktan yararlanan ülkeler olmuşlardır.

Tablo 3: GSMH ve KDV Oranlarının Değişimi

YILLAR	GSMH ORANI %	KDV ORANI %
1995	54	1,32
1996	53	1,24
1997	52	1,16
1998	51	1,08
1999 ve takip eden yıllar	50	1,00

Kaynak:Şahin,1999:19,Karluk,2005:617

Tablo 2'nin KDV ile ilgili verileri incelendiğinde ,bu gelir kaleminin, bütçe içersindeki payının KDV oranlarının değişimine paralel olarak gerileyerek, yıllar itibarı ile ikinci sıraya yerleştiği görülmektedir. Burada başarılı AB politikalarının topluluk geneline getirdiği refah artışı ile üye ülkelerdeki GSMH artışı ile gelen katkı payındaki artış da önemlilik arz etmektedir.

Ayrıca, Topluluk alınan kararlar doğrultusunda, KDV katkı paylarını üye ülkelerin ekonomik güçlerine paralel bir şekilde yaymayı başarmıştır. Almanya, İngiltere ,Fransa gibi refah devletleri önemli miktarda katkı sağlarken,ayrıcalık tanınan Yunanistan, İrlanda ve Portekiz çok daha az katkı sağlamışlardır.Bütçe gelirlerine daha az katkı, bu ülkeler için bütçeden daha fazla net fayda anlamına gelmektedir.

Tablo 4: ÖZ KAYNAKLAR (EURO)

	2006	2005	2004
Tarımsal Vergiler	763 500 000	1 119 400 000	1 313 393 181,17
Şeker ve İzoglikoz Vergileri	556 200 000	793 800 000	401 622 672,54
Gümrük Gelirleri	12 905 400 000	12 030 800 000	10 592 094 999,20
KDV Gelirleri	15 884 321 797	15 556 051 275	13 679 345 946,60
GSMH Katkısı	80 562 496 558	68 884 096 623	69 214 219 484,04
Düzeltilmeler	0	0	-149 254 635,46
Toplam	110 671 918 355	98 384 147 898	95 051 421 648,09

Kaynak: www.europa.eu.int/comm/

4- GSMH BAZLI KAYNAK

11, 12 ve 13 Şubat 1988 tarihlerinde yapılan Avrupa Konseyi toplantısında bütçenin mevcut kaynaklarının yetersiz olduğu kabul edilmiş ve hesaplanmasında üye ülkelerin GSMH'sini esas alan yeni bir kaynağın topluluklar bütçesinin öz kaynakları arasına dahil edilmesi benimsenmiştir. Bu sistem çerçevesinde 1 Ocak 1999'dan itibaren bütçenin öz kaynakları ile karşılanamayan bölümü için üye ülkelerce yapılan mali yardımlar, GSMH Bazlı Kaynak bünyesine alınmıştır (Tokatlıoğlu,2004:148). Söz konusu gelir, bütçenin öz kaynakları sıralamasındaki yerinden dolayı "Dördüncü kaynak" olarak da adlandırılmaktadır.

GSMH Bazlı Kaynağın hem uzun vadede bütçenin gelişmesini sağlayacak, hem de her ülkenin refah düzeyiyle doğru orantılı olarak bütçeye kaynak aktarmasını mümkün kılacağı düşünülmektedir.

Anılan Karar gereğince; üye ülkelerin G.S.M.H'lerinin 1988-1992 yılları arasında aşamalı olarak % 1,20'si bütçenin öz kaynakları olarak kabul edilerek, Bütçenin gelir kalemleri arasına dahil edilmiştir. Ancak, 31 Ekim 1994 tarih ve 94/728/EC, Euratom sayılı konsey kararı ile bu oranlar 1995 yılından başlamak üzere 1999 yılına kadar aşamalı bir şekilde % 1,27 'ye yükseltilmiştir. Buna göre 1988 - 1992 ve 1993 - 1999 dönemleri için topluluk GSMH'nin büyüme tahminleri de dikkate alınarak öz kaynakları teşkil eden tahsisatların topluluk toplam GSMH' sine oranları şu şekilde saptanmıştır.

- 1988	%	1,15	- 1995	%	1,21
- 1989	%	1,17	- 1996	%	1,22
- 1990	%	1,18	- 1997	%	1,24
- 1991	%	1,19	- 1998	%	1,26
- 1992 - 1994	%	1,20	- 1999	%	1,27

Üye ülkelerin GSMH'lerine ilişkin verilerin birbirleriyle uyumlaştırılmaları ve böylece tespit edilecek ortak bir yöntemle katkı miktarlarının hesaplanması da ayrıca karara bağlanmıştır.

GSMH katkılarının topluluk bütçesindeki payı her geçen yıl artmakta olup, 1997 yılında % 40'lık payıyla ikinci kalemi oluşturmuştur. Buradan anlaşıldığı üzere KDV kesinti oranı % 1,4'den aşamalı olarak %1'e indirilerek Bütçe finansmanında tüketim düzeyleri yüksek yoksul ülkelerin yükü hafifletilirken diğer yandan GSMH oranının arttırılmasıyla tasarruf düzeyi yüksek gelişmiş üye ülkelerin bütçeye daha fazla katkıda bulunmasına çalışılmaktadır (Tokatlıoğlu, 2004: 148).

Tablo 2'nin incelenmesinden görüleceği üzere, yıllar itibarı ile geleneksel kaynakların bütçe içersindeki payı önemli ölçüde azalmış. GSMH katkısı KDV bahsinde açıklanan nedenlerle bu gelirlerin de önüne geçerek en temel unsur haline gelmiştir

Tablo.5 ve Tablo 6'nın incelenmesinden de görüleceği üzere; 1990-1997 döneminde Bütçeye en büyük katkı, birliğin en gelişmiş ülkesi olan Almanya tarafından sağlanmaktadır. Bütçe gelirlerinin yaklaşık % 25'i bu ülke tarafından sağlanmaktadır. Bu ülkeyi, diğer gelişmiş ülkeler Fransa (% 18), İtalya (% 15), İngiltere (% 10) ve Hollanda (% 6,5) izlemektedir.

Avrupa Birliği bütçesine en az katkı ise, birliğin küçük ve diğer ülkelere kıyasla daha az gelişmiş üyeleri olan İrlanda, Yunanistan ve Portekiz ile Lüksemburg tarafından sağlanmaktadır..

Üye ülkelerin GSMH 'larına belirli bir oranın uygulanması GSMH'ları fazla olan ülkelerin AB bütçesinin finansmanında daha yüksek bir paya sahip olmaları sonucunu doğurmaktadır. Bu durum bütçeye net katkı sağlayan bu ülkelerin (Tablo 6 incelendiğinde Almanya ve Fransa'nın katkısının diğer ülkelerin toplamına eşit olduğu görülmektedir.) AB'nin genişlemesi ve az gelişmiş bölgelere yapılacak yardımların belirlenmesi konularında direnç göstermelerine neden olmaktadır.

Nitekim Fransa ve Hollanda Anayasa'ya hayır yönünde oy kullanmış; Almanya da Türkiye'nin üyeliğine sıcak bakmayan kesimler güç kazanmıştır. Bu arada bütçenin finansmanında önemli paya sahip olan ülkelerin AB kararları üzerinde de etkili oldukları bir gerçektir.

5- DİĞER GELİR KAYNAKLARI

Bütçe gelirlerinin küçük bir kısmını oluşturan diğer gelir kaynakları şunlardır: (Aydın, 1993.41)

- Bütçenin denkliğini sağlamak amacıyla üye ülkelerin yaptığı mali yardımlar,
- Birleşme anlaşmasının 2. maddesi gereği AKÇT vergilerinin bir bölümünün topluluğun idari harcamalarını karşılamak için topluluk bütçesine aktarımı dolayısıyla oluşan katkı,
- Personel ücretlerinden yapılan vergi kesintileri,
- Üye ülkelerin araştırma programlarına tamamlayıcı olarak katılmalarının getirdiği mali yardımlar,
- Bir önceki mali yıl bütçesinden yapılan aktarımlar,
- Gecikme zammı faizi, banka faizi gibi gelirler.

Tablo6:2006 Bütçesine Üye Ülkelerin Kaynak Türlerine Göre Yapmış Oldukları Katkılar

Üye Devlet	Net Tarımsal Vergiler(75 %)	Net Şeker ve izoglikoz Vergileri (75 %)	Net Gümrük Gelirleri (75 %)	Toplam net Geleneksel Kaynaklar (75 %)	KDV Gelirleri	GSMH KATKISI	Toplam Özkaynak ⁽¹⁾	Toplam Finansa l Katkı(%)
	(1)	(2)	(3)	(4) = (1) + (2) + (3)	(5)	(6)	(7) = (4) + (5) + (6)	(8)
Belçika	10 800 000	33 600 000	1 441 900 000	1 486 300 000	405 521 510	2550300418	4 442 121 928	4,01
Çek Cum	2 600 000	6 500 000	158 800 000	167 900 000	153 958 679	810873158	1 132 731 837	1,02
Danimarka	15 800 000	19 100 000	226 400 000	261 300 000	253 752 598	1710830031	2 225 882 629	2,01
Almanya	115 500 000	159 900 000	2 517 300 000	2 792 700 000	3 033 122 558	16929568844	22 755 391 402	20,56
Estonya	400 000	0	16 900 000	17 300 000	15 251 761	160656662	112 880 092	0,10
Yunanistan	7 300 000	4 100 000	191 300 000	202 700 000	293 094 419	1543676538	2 039 470 937	1,84
İspanya	38 000 000	16 600 000	1 101 900 000	1 156 500 000	1 393 296 470	7338246320	9 888 042 790	8,93
Fransa	58 900 000	153 000 000	1 027 300 000	1 239 200 000	2 590 795 331	14355358629	18 185 353 960	16,43
İrlanda	400 000	4 700 000	149 900 000	155 000 000	219 245 440	115426998	1 528 972 432	1,38
İtalya	58 900 000	21 100 000	1 333 100 000	1 413 100 000	1 961 508 487	11781297555	15 155 906 042	13,69
KıbrısRum Kesimi	1 900 000	0	38 200 000	40 100 000	21 018 043	110698317	171 816 360	0,16
Letonya	400 000	600 000	19 700 000	20 700 000	17 783 998	105908203	144 392 201	0,13
Litvanya	1 300 000	1 000 000	32 000 000	34 300 000	32 519 191	171272831	238 092 022	0,22

Üye Devlet	Net Tarımsal Vergiler(75 %)	Net Şeker ve izoglikoz Vergileri (75 %)	Net Gümrük Gelirleri (75 %)	Toplam net Geleneksel Kaynaklar (75 %)	KDV Gelirleri	GSMH KATKISI	Toplam Özkaynak ⁽¹⁾	Toplam Finansal Katkı(%)
Luxembourg	100 000	0	13 800 000	13 900 000	39 685 065	209014227	262 599 292	0,24
Macaristan	3 200 000	5 300 000	130 400 000	138 900 000	125 093 071	738851113	1 002 844 184	0,91
Malta	1 200 000		9 000 000	10 200 000	7 094 069	776214321	54 657 277	0,05
Hollanda	170 000 000	37 400 000	1 209 300 000	1 416 700 000	730 414 741	3610835383	5 757 950 124	5,20
Avusturya	4 000 000	15 200 000	186 100 000	205 300 000	335 565 053	1840547430	2 381 412 483	2,15
Polonya	20 900 000	30 500 000	217 900 000	269 300 000	371 142 179	1954740278	2 595 182 457	2,34
Portekiz	19 900 000	1 900 000	93 900 000	115 700 000	221 150 923	1164762837	1 501 613 760	1,36
Slovenya	100 000	500 000	31 100 000	31 700 000	45 334 198	238767213	315 801 411	0,29
Slovakya	600 000	5 200 000	46 800 000	52 600 000	51 185 130	321134011	424 919 141	0,38
Finlandiya	3 000 000	3 600 000	100 200 000	106 800 000	216 537 712	1315149732	1 638 487 444	1,48
İsveç	8 700 000	8 800 000	313 700 000	331 200 000	392 596 472	2284914777	3 008 711 249	2,72
İngiltere	219 600 000	27 600 000	2 298 500 000	2 545 700 000	2 957 654 699	8203330202	13 706 684 901	12,38
Toplam	763 500 000	556 200 000	12 905 400 000	14 225 100 000	15 884 321 797	80562496558	110 671 918 355	100,00

Kaynak:http://eur-lex.europa.eu/budget/data/D2006_VOL1/EN/nmc- ⁽¹⁾Toplam Özkaynak Tavanı GSMH Toplamının % 1,24'ne denk gelmektedir.

III. BÜTÇENİN HAZIRLANMASI

Avrupa Birliği Bütçesi'nin hazırlanması ve uygulanması belirli süreçlere bağlıdır. Bütçe belirli ilkeler doğrultusunda hazırlanmaktadır. Buna göre bütçe takvim yılını esas alan bir mali yıl için düzenlenir (Yıllık ilkesi). Ancak çoğu AB programının birkaç yılı kapsamı nedeni ile Taahhüt edilen tahsisat ve ödenecek tahsisat kavramları oluşturulmuştur. Gelirler belli kalemler tahsis edilmeden bütçenin finansmanında kullanılır (Evrensellik İlkesi) . Gelirler ve giderler birbirine denktir (Denge İlkesi). Bütçe AB'nin gelir ve giderlerinin tümünü kapsar (Birlik ilkesi). Gelir ve giderler tek bir doküman içerisinde gösterilir(Teklik İlkesi) (Karluk, Rıdvan 2005; 604).

Bütçede her bir ödenek belli bir amaca uygun olarak ayrılır. Böylece hem onaylama, hem de uygulama sırasında ödenekler arasındaki karışıklık önlenmiş olur. Bu da bütçenin belirlenen şekilde uygulanmasını sağlar (Karaca, 2002: 45) AB bütçesinin hazırlık süreci incelendiğinde, ilk aşamada harcamaların cinsi belirlenir, ikinci aşamada miktarları ve bu miktarlara karşılık gelecek gelirler belirlenir. Son aşamada ise kontrol söz konusudur. Bütçenin uygulanmasından sorumlu topluluk organı komisyon, denetim organı ise Sayıştay'dır (Tezcan, 2001:43).

AB Bütçesi'nin hazırlanmasına ilişkin detaylar, AKÇT Antlaşması'nın 78, AAET Antlaşması'nın 177 ve AET Antlaşması'nın 203. maddelerinde belirtilmiştir. Buna rağmen uygulamada "Kurumlar arası Anlaşma "adı verilen daha pratik bir süreç izlenmektedir. Buna göre AB bütçe taslağı, Konsey, komisyon ve Avrupa Parlamentosu arasında yapılan görüşmelerle hazırlanmaktadır.

Topluluk bütçesinin hazırlanmasında en büyük görev komisyona düşmektedir. Komisyon her yıl 1 Mayıs tarihine kadar AB'nin harcamacı kuruluşlarına duyuru yaparak hazırlanacak bütçede zorunlu ve zorunlu olmayan harcamalara ilişkin belirlediği ilkeleri ilgili kurumlara bildirir. Bu ilkeler,

içinde bulunulan yılda yapılan harcamaların gelecek yıldaki bütçede hangi oranda artabileceğini belirlemektedir. Bu oranın saptanmasında, üye ülkelerin bütçe büyüklükleri, enflasyon oranı ve GSMH'ları temel alınmaktadır.

Harcamacı kuruluşlar, harcama tahminlerini gösteren bütçe tekliflerini en geç 1 Temmuz'a kadar komisyona iletir.

Komisyon birliğin toplam gelir ve giderlerinin yer aldığı bütçe tekliflerini konsolide ederek hazırladığı "Ön Bütçe Tasarısını " en geç 1 Eylül tarihine kadar konseye sunar.

Konsey, kendisine gelen ön bütçe taslağını inceleyerek, nitelikli çoğunlukla "Bütçe Tasarısı" haline dönüştürür ve 5 Ekim tarihine kadar parlamentoya sunar.

Parlamento bütçe tasarısı üzerindeki çalışmalarını 45 gün içinde sonuçlandırır..Parlamento, bütçe tasarısını komisyonlar aracılığı ile inceler ve bütçe raportörü, parlamentelerin ve siyasi parti gruplarının da görüşlerini aldıktan sonra, hazırladığı raporu parlamentonun genel kuruluna sunar.

Parlamento, bütçeyi konseyden geldiği gibi aynen kabul edebilir. Bu durumda bütçe tasarısı yasal bir nitelik kazanmış olur. İkinci durumda parlamento bütçe taslağı üzerinde hiçbir değişiklik yapmadan konseye gönderir. Üçüncü durumda ise parlamento, bütçe taslağının bir bölümünü onaylar diğer bölümünde ise değişiklik teklif ederek konseye geri gönderir.

Konsey yapılan değişiklikleri 15 içerisinde görüşür. Konsey, geri gönderilen bütçe tasarısı üzerinde bu süre içerisinde bir değişiklik yapmazsa Bütçe nihai olarak kabul edilecek demektir. Zorunlu harcamalar bakımından son sözü konsey söyler. Parlamento bütçe üzerinde sadece zorunlu olmayan gider kalemlerinde değişiklik yapmaya yetkilidir (Karluk,2005:608). Parlamentonun zorunlu harcamalara ilişkin değişiklik önerilerini

benimsemezse yeniden değiştirebilir.Bu durumda , bütçe tasarısı tekrar parlamentoya döner.

Parlamento kendisine ikinci defa gelen tasarı üzerindeki incelemelerini 15 gün içinde sonuçlandırmak zorundadır. Bu aşamada parlamento, konseyin zorunlu harcamalarda yaptığı herhangi bir değişikliği kesinlikle reddedemez, zorunlu olmayan harcamalarda yapılan değişikliği oy çoğunluğu veya mutlak çoğunluğun 3/5'i ile değiştirebilir veya basit çoğunlukla aldığı kararla söz konusu kalemi tamamen reddedebilme yetkisine sahiptir.(DTM-TOBB,2002;25).

Zorunlu olmayan harcamalarda son sözü söyleme yetkisi parlamentoya aittir. Bu esnada parlamento bütçe tasarısını değişiklikleri ile inceler ve oy çokluğu ile kabul ederse bütçe kesinleşir. Eğer parlamento gelen tasarayı yine kabul etmezse konu karma bir komisyona havale edilir. Parlamento ve konsey arasında oluşturulan karma komisyonda anlaşma sağlanırsa, tasarı parlamentoca onaylanarak yürürlüğe girer. Aksi takdirde, yani karma komisyonda anlaşma sağlanamazsa parlamento 2/3 oy çoğunluğu ile bütçe tasarısını olduğu gibi reddederek konseyden yeni bir bütçe tasarısı hazırlamasını talep edebilir. Bu durumda konsey yeni bir bütçe tasarısı hazırlar ve aynı prosedür tekrar işlemeye başlar. Nitekim 1980 yılında AB Parlamentosu hazırlanan bütçeyi reddetmiş ve yeni bir Bütçe yapılmıştır. (Dura, Atik,2003:184-186). 2005 ve 2006 yılı bütçeleri de genişleme ile birlikte gelen mali tartışmaların ardından parlamentoya ikinci kez gelişlerinde kabul edilmiştir. www.ec.europa.eu/budget/publications/

Yukarıda belirlen bütçe sürecine ilişkin yetki sorunları, AB'nin kurumları arasında bazen çatışma ve gerginliklere yol açmıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri “Zorunlu” ve “Zorunlu olmayan” harcama kalemlerinin kapsamı ile ilgili görüş ayrılıklarıdır.

Burada sözü edilen zorunlu harcamalar (Compulsory Expenditure): Roma Antlaşması ve bu antlaşma çerçevesindeki akitlerden kaynaklanan harcamalardır. Zorunlu harcamalar, Roma Antlaşması'nın hükümleri gereği bütçe otoritesinin, topluluğun iç ya da dış yükümlüklerini yerine getirebilmek için yapmak zorunda bulunduğu harcamalardır. Bütçenin yaklaşık % 75'ini oluştururlar. Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu Harcamaları gibi.

Zorunlu olmayan harcamalar ise AB yönetsel harcamaları ile antlaşma ve akitlerde yer almayan harcamalardır..Avrupa Sosyal Fonu, Enerji, Sanayi Politikaları Harcamaları gibi (Dura, Atik,2003;182).

Zorunlu ve zorunlu olmayan harcamalar ayırımına bağlı olarak diğer bir kriter de antlaşmanın 203-9 maddesinde benimsenen zorunlu olmayan harcamaların parlamento tarafından arttırılabilme limitidir. Bu limit her mali yılda yeniden belirlenir (Madanoğlu,1990:123).

Konsey ile Parlamento arasında harcama kalemleri ile ilgili bir diğer anlaşmazlıkta genel bütçe içinde tarımın payının yüksek olmasıdır. parlamento tarımın payının azalmasını, bölgesel ve sosyal politikaların artmasını istemektedir. Nitekim son yıllardaki uygulamalar da bu yöndedir.

Bütçenin hazırlık süreci konusunda bir husus da birliğin kurumları olan konsey, parlamento ve komisyon arasında, bütçe sürecinin iyileştirilmesi ve Bütçe disiplini ile ilgili 6 Mayıs 1999 tarihli mutabakattır. İlgili kurumların bütçe ile ilgili yetkilerini etkilemeyen bu mutabakat ilk olarak 2000–2006 yılları arası perspektiflerin uygulanma koşulları ve ikinci olarak da bütçe süreci boyunca kurumlar arası işbirliğinin iyileştirilmesi konularını içermektedir (Tezcan, 2001:49-50).

Avrupa Birliğinde bütçe yılı takvim yılına paralellik arz etmekte ve 1 Ocak'ta başlayıp 31 Aralık tarihinde sona ermektedir. Avrupa Birliği Anayasası'nda bütçenin hazırlanmasına ilişkin süreçte bir değişiklik

yapılmamıştır (Karluk,2005;609). Bütçenin hazırlanışına ilişkin prosedür ve takvim Şema 1'de gösterilmiştir

IV. BÜTÇENİN UYGULANMASI ve DENETİMİ

Bütçenin uygulanması görevi AB Komisyonu'na verilmiştir. Komisyon bu görevi yerine getirirken mali tüzük hükümlerine ve bütçede yer alan ödeneklere bağlı kalmak zorundadır. Gelir bütçesinin uygulanması 2891/77 sayılı konsey tüzüğüne göre yapılır.1970 yılından sonra gelirlerin toplanması üye ülkelere bırakılmıştır. Yani birlik bünyesinde gelirlerin toplanması ile ilgili bir birim mevcut değildir.

1997 yılına kadar,Topluluk bir denetim bürosu tarafından (Audit Board) mali yönden denetlenmiştir.Zamanla Topluluğun mali bağımsızlığının artması ve bütçe harcamalarının genişlemesi sonucu 1997 yılında Avrupa Hesap Makinesi (Court of Auditors) yani Sayıştay oluşturulmuştur.

Sayıştay bütçenin uygulanması esnasında parlamento ve konseye yardım eder.Temsilcileri parlamentonun bütçe komitesine sürekli katılır.Sayıştay topluluğun tüm gelir ve giderlerini inceler, gelirlerin tam olarak toplanıp toplanmadığına, harcamaların yasalara uygun olup olmadığına bakar.Denetimler hesaplar üzerinden yapılır.

Mali yıl sonunda sayıştay bir yıllık rapor hazırlar, Bu rapor Topluluk organlarına gönderilir ve resmi gazetede yayımlanır. Sayıştay, hesapların güvenilirliği ve temel işlemlerin yasal olduğuna ilişkin teminat vererek konsey ve parlamentonun alacağı kararlar üzerinde etkili olur (Karluk 2005;255).

Burada değinilmesi gereken önemli bir hususta parlamentonun bütçe üzerinde artan yetkiler ve etkinlik kazanımıdır.Parlamento içersinde değişik konulara göre 18 adet Komite oluşturulmuştur.Bunlardan bütçe komitesi ve bütçe kontrol komitesi konumuzla ilgilidir. Parlamento bütçenin denetimi

konusunda da görev yapmaktadır.Bütçeyi bir yandan uygulamaya Komisyonun gönderdiği aylık ve 3 aylık raporları denetler (Bütçenin uygulama esnasında denetimi).Diğer yandan da Sayıştay'ın yıllık raporu ve tavsiyesi ışığında Komisyonu ibra eder, ibrayı erteler veya reddeder (Bütçenin uygulanması sonrasında denetim).Parlamentodaki denetimle ilgili hazırlık çalışmaları sözü edilen komitede yapılarak genel kurulda yapılan görüşmelerle sonuçlandırılır.

Şema : 1 - Avrupa Birliği Bütçesinin Hazırlanmasının Safhaları

Topluluğun çeşitli organlarının (Konsey, Parlamento, Adalet Divanı, Ekonomik ve Sosyal Komite, Sayıştay) harcamalarına ilişkin tahminlerini tespit etmeleri. ↓	
Komisyonun gider tahminlerinin bildirilmesi ↓	<u>1 Temmuz (en geç)</u>
Komisyonun ilk taslağı hazırlaması ↓	Temmuz-Ağustos
Bütçe taslağının Konseye sunulması ↓	1 Eylül (en geç)
Konsey tarafından Bütçe tasarısının hazırlanması ↓	Eylül
Tasarının Parlamento'ya gönderilmesi ↓	5 Ekim
Tasarının Parlamento tarafından incelenmesi ↓	Azami 45 gün

Bütçede değişiklikler yapılmışsa ↓	Parlamento Bütçeyi onaylamışsa, Bütçe kesinleşir,
Konseye ikinci inceleme için döner. ↓	15 gün (azami)
Konsey Parlamentodaki değişiklikleri kabul etmemişse ↓	Konsey Parlamentonun yaptığı değişiklikleri kabul ederse Bütçe kesinleşir.
Parlamentoya ikinci defa gönderilir ↓	Parlamento Bütçeyi kabul ederse, Bütçe kesinleşir,
Parlamento Konseyden gelen tasarıyı kabul etmezse ↓	
Uzlaşma Prosedürü ↓	Anlaşma sağlanırsa Bütçe kabul edilerek yürürlüğe girer.
Bütçe Parlamento tarafından reddilir ↓	
Konsey yeni Bütçe tasarısı hazırlar. —→	Prosedür yeniden başlar

Şubat 2003'te yürürlüğe giren Nice Antlaşması çerçevesinde Avrupa Parlamentosu'ndaki sandalye sayısı 626'dan 732'ye çıkarılarak, Parlamento'daki sandalye dağılımının yeni katılan ülkeleri de kapsamı öngörülmüştür..Buna göre;Almanya 99, Fransa 88, İtalya 78, İngiltere 78, İspanya 54, Polonya 54 Hollanda 27, Belçika 24, Çek Cum. 24, Yunanistan 24, Macaristan 24 Portekiz 24, İsveç 19, Avusturya 18, Danimarka 14, Slovakya 14, Finlandiya 14, İrlanda 13, Letonya 13, Litvanya 9, Slovenya 7, Estonya 6, Kıbrıs Rum Kesimi 6, Lüksemburg 6, Malta 5 sandalyeye sahip olmuşlardır. (www.deltur.cec.eu.int)....

BÖLÜM II

BÜTÇEDEN FONLARA YAPILAN HARCAMALAR

I.BÜTÇEDEN YAPILAN HARCAMALAR

Bütçe harcamaları Topluluk politikalarının gerçekleştirilmesi için yapılmaktadır. Topluluk düzeyinde hangi harcamanın yapılacağı, harcamaların Topluluk düzeyinde mi yoksa üye ülkeler düzeyinde mi yapılmasının daha yararlı olacağı yetki ikamesi (sübsidiarite) kuralına göre belirlenir.

Topluluk harcamaların bileşenini oluşturan azami miktarlar mali perspektiflerle belirlenmektedir.Mali perspektifin amacı, bütçe disiplinin artırmak, harcamalardaki toplam artışı kontrol altında tutmak ve prosedürlerin düzgün işlemesini sağlamaktır. Mali perspektif harcamalar üzerine biri toplam diğeri her bir harcama kategorisi için olmak üzere ikili bir tavan getirmektedir.

Bütçede, Birliğin harcamalarının ana başlıklarını; tarım, yapısal operasyonlar, iç politika, dış faaliyetler, rezervler, katılım öncesi yardımlar ve idari harcamalar oluşturmaktadır. Bu harcama kalemleri 2007-2013 son mali perspektifinde değişikliğe uğramıştır.

Tarım harcamaları ve tahsisi üye ülkelerin yönetimleri tarafından sağlanırken, eğitim araştırma, çevre, tüketicilerin korunması gibi bazı ortak politikaların uygulanmasına yönelik harcamalar ile dış faaliyetlere yönelik yardımlar Komisyon aracılığı ile yapılır.

Burada amaç Türkiye'nin üyeliğine yönelik perspektif elde etmek olduğundan, konu fonlar çerçevesinde incelenecektir

Bu çerçevede II. ve III. bölümlerde, AB fonlarının genişlemeler ve bütçe reformları çerçevesindeki evrimi incelenerek, Türkiye'nin birliğe kabul edilebileceği 2013 sonrası döneme ve muhtemel 28 üyeli bir Avrupa Birliğine yönelik projeksiyon ortaya konulmaya çalışılacaktır. Tüm bu çalışmalar, AB üyeliğinden beklentiler ve üyeliğinin maliyetinin daha somut değerlendirilmesi açısından önemli sonuçlara ulaşmamızı sağlayabilir.

Bu bölümde; Gündem 2000 öncesinde özellikle 1993-1999 Mali perspektifine bağlı olarak döneme ait bütçe kullanımına yön veren hedefler (objectives) ve topluluk inisiyatiflerine (girişimleri) yer verilecek daha sonra III. bölümde Gündem 2000 bütçe reformları ve 2000-2006 Mali Perspektifi değerlendirilecektir.

Bu kapsamda AB'nin giderleri şu şekilde sınıflandırılabilir:

1- Ortak Tarım Politikası harcamaları

a-ATYGF-Garanti Bölümü

2- Yapısal Operasyonlar

a-ATYGF-Yönverme Bölümü

b-Bölgesel Kalkınma Fonu

c-Sosyal Fon

d- Uyum Fonu

3. Üye Olmayan Ükelere Yapılan Harcamalar

a-Kalkınma İçin İşbirliği Programı harcamaları.

b-Aday Ükelere Yapılan Harcamalar

Bu politika ve bağlı olan fonlar, birliğin antlaşmalardan doğan yükümlülükleri olmaları nedeni ile her bir bütçe döneminde oluşturulma amaçları gerçekleşinceye kadar var olacaklardır. Fakat birliğin genişleme ve derinleşme faaliyetlerinden dolayı, tahsis edilen miktarlar bakımından değişiklik gösterecekleri de aşikardır

1.ORTAK TARIM POLİTİKASI HARCAMALARI

Ortak Tarım Politikası (OTP); AB ülkelerinin tarım politikalarını politik ve ekonomik anlamda bütünleştiren ve tekleştiren bir uygulamadır. Yani üye ülkelerin tarım politikalarının, tek pazar içersinde, ortak bir çerçevede yürütülmesini sağlar.

OTP, AB'nin ilk ortak politikasıdır. Uygulaması 1967'de başlamış ve birçok kez değişikliğe uğramıştır. Topluluk içersinde tarım piyasalarının düzenlenmesini ve tarımın gelişmesi için izlenecek politikaları kapsar. Bu mekanizma aslında, bir fiyat rejimi ve bu rejimi içerde ve dışarıda rekabete karşı koruyan bir müdahale sistemidir (Dura-Atik, 2005: 264).

OTP'nin amaçları, Roma ve Amsterdam Antlaşmalarında;

- a-Avrupa'da besin güvenliğinin sağlanması,
 - b- Tarımda verimlilik,
 - c-Tarım pazarında istikrar,
 - d -Tüketicilere uygun fiyattan ürün sağlanması
 - e -Tarımsal nüfusun yaşam düzeyinin yükseltilmesi
- olarak belirtilmiştir.

Ortak tarım politikası harcamaları, Avrupa tarımsal yön verme ve garanti fonu'ndan yapılan harcamaları kapsar. Fonun zirai ürünlerin üreticilerine yapılan iadeleri kapsayan ve %90'ını oluşturan Garanti kısmıdır. Bu çerçevede, tarım ürünü fiyatlarının garanti edilen seviyenin altına düşmesi halinde destekleme alımları yapılmakta, tarım ürünleri ihraç edenlere uluslararası piyasalardaki fiyatlara göre destek verilmekte ve toprağını nadasa bırakanlara yardım yapılmaktadır.

A.AVRUPA TARIMSAL YÖNVERME VE GARANTİ FONU - GARANTİ BÖLÜMÜ

Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu - Garanti Bölümü, Avrupa Birliği'nin 1958 yılından beri en önemli uygulama aracı olmuştur. Fon, Avrupa Birliği'nin belirlediği kurallar çerçevesinde, temel tarımsal ürünlere ait piyasaların düzenlenmesine katkıda bulunmaktadır.

Avrupa Birliği, OTP çerçevesinde başlıca üç temel başlık altında piyasaların düzenlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu harcama alanları;

- a) Bitkisel Ürünler
 - Ekilen Ürünler,
 - Şeker,
 - Zeytin Yağı,
 - Kurutulmuş Yemler ve Sebzeler,
 - Lif Bitkileri ve İpekböceği,
 - Meyve ve Sebzeler (muz dahil),
 - Şarap,
 - Tütün,
 - Diğer Bitkisel Ürünler;
- b) Hayvansal Ürünler,
 - Süt ve Süt Ürünleri,
 - Sığır ve Dana Eti,
 - Koyun Eti ve Domuz Eti,
 - Yumurta ve Kümes Hayvanları Eti,
 - Diğer Hayvansal Ürünler,
 - Balıkçılık;
- c) Diğer Harcamalar,
 - Gıda yardımı,

- Avrupa Birliğindeki Fakirler İçin Gıda Yardımı,
- Hilekârlığa Karşı Mücadele İçin Yardımlar,
- Bölgesel Kalkınma Projeleri ile İlgili Pazar Düzenlemeleri,
- Gelir Yardımları,
- Destekleme Yardımları olarak tespit edilmektedir (Şahin 1999 :28).

ATYGF-Garanti Bölümü, Topluluk piyasa organizasyonu adı altında oluşan harcamaları finanse eder. Bunlar, üye olmayan ülkelere yapılan ihracatın desteklenmesi ve piyasalarda istikrarın sağlanması için müdahale maliyetlerinin karşılanması şeklinde olmaktadır. Ürün türüne göre yapılan müdahale; üretim yardımları, telafi yardımları (şübvansiyonlar), teşvikler, belli ürünlerin piyasadaki çekilmesi (üretimlerinin kesilmesi) amacıyla yapılan yardımlar ve depolama yardımları şeklinde olabilir.

ATGYF-Garanti Bölümü, OTP çerçevesinde, tarım piyasalarının düzenlenmesine yönelik ortak organizasyonların harcamalarını finanse etmek suretiyle üye ülkelere mali yardımlar sağlamakta ve bunu iki temel başlık altında gerçekleştirmektedir:

- a-Tarımsal Piyasaların Düzenlenmesine Yönelik Müdahaleler,
- b-Üçüncü Ülkelere Yapılan İhracatta Yapılan İadeler.

Topluluğun, OTP'nin uygulanmasında kullandığı en önemli mekanizmaların başında yer alan tarımsal piyasaların düzenlenmesine yönelik müdahaleleri;

- a-Telafi Edici Fiyat Mekanizmaları,
- b-Depolama Yardımları,
- c-Geri Alma
- d-Yardım Primleri başlıkları altında toplamak mümkündür.

Telafi edici fiyat mekanizmaları; bu dört müdahale mekanizması içinde en önemlisini teşkil etmektedir. Nitekim tarımsal piyasaların düzenlenmesine yönelik müdahaleler kaleminden yapılan harcamalarda en büyük kalemi teşkil etmesi de bunun açık bir göstergesidir. Telafi edici fiyat mekanizmaları;

1-Üreticiye doğrudan yardımlar,

2-İşleme ve Pazarlama yardımlarından oluşmaktadır.

Bu mekanizmalar, üye ülke hükümetlerinin tarım ve balıkçılık ile ilgili bakanlıkları ve her sektör için oluşturulan destekleme kurumları tarafından idare edilmektedir.

Ayrıca, OTP'de yapılan reformlar ve yeniden yapılanma çalışmalarının bir sonucu olarak ATYGF-Garanti Bölümü:

-Ege Adaları, Madeira, Azores (Posemia),ve Fransa'nın Deniz Aşırı Bölgelerinin coğrafi durumları nedeniyle karşılaştıkları problemlerin halledilmesine yönelik olarak belirlenen kurallar çerçevesinde ödenen tazminatlar,

-Kalitenin geliştirilmesine yönelik teşvikler,

-Hilekârlıkla mücadele amacıyla yapılan düzenlemeler

- Avrupa Birliği dahilinde yaşayan yoksullara tarımsal ürünler dağıtımı şeklinde yapılan yardımlar gibi, tarım piyasalarının düzenlenmesi için bazı özel nitelikteki kriterlerin bazen tamamını, bazen de bir kısmını kullanmaktadır.

-Fon, OTP reformu ile bağlantılı olmak şartıyla, orman kaynaklarının kullanılmasının geliştirilmesi, ülkelerin dağlık sınır bölgeleri ve çevrenin korunması gibi spesifik alanlara da yardım sağlamaktadır.

ATYGF-Garanti Bölümü, OTP çerçevesinde 1965 -1969 yılları arasında gerçekleştirilen ortak piyasa düzenlemeleri ve fiyat politikalarının uygulanmasındaki en önemli ve etkili bir araç olmuştur. 1962 yılında hububat,

1965 yılında süt ürünleri ve 1967 yılında bitkisel ve hayvansal yağlarda ortak piyasa organizasyonları kurulmuştur.

Topluluğun Gümrük Birliğini gerçekleştirdiği 1 Temmuz 1968 tarihine kadar şarap ve tütün dışındaki bütün ürünlerde ortak piyasa düzenleri işlemeye başlamıştır.

1975 yılından itibaren. Ancak, ATYGF yardımlarının gerekli masrafların tamamını karşılayamaması durumunda milli bütçelerden tamamlayıcı finansman yapılmıştır.

Tablo 7'den anlaşılacağı üzere; ATYGF-Garanti Bölümü harcamaları, Topluluk bütçesinin en büyük gider kalemini oluşturmuştur. 1968 yılında Garanti Bölümü harcamalarının toplam Bütçe harcamalarına oranı yüzde 84,7 iken bu oran takip eden yıllarda yüzde 90'ının üzerine çıkarak 1970 yılında yüzde 92'lik bir payla zirve yapmıştır. 21 Nisan 1970 tarihinde kabul edilen kararla, bütçenin kendi öz kaynaklarına sahip olması ve aynı yıl Araştırma Politikası ile Topluluk Balıkçılık Politikası, 1971 yılında Avrupa Sosyal Fonu'nun yeniden düzenlenerek güçlendirilmesi ve 1975 yılında Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonunun oluşturulması ile ATYGF – Garanti Bölümünün bütçedeki payı 1973 yılında yüzde 80'e, 1975 yılında yüzde 75'e, 1980 yılında yüzde 71'e ve 1990 yılına gelindiğinde yüzde 61,5'e gerilemiştir. 1996 yılında ise Bütçedeki payın yüzde 50'lere indiği görülür (1997 Tarihli, Gündem 2000 bütçe reformu sonrası gelişmelere ilgili bölümde yer verilmiştir).

OTP'de yapılan düzenlemeler ile fon harcamalarının kısıtlanmasına yönelik çalışmalar büyük ölçüde başarılı olmuştur. Ancak, 1985 yılında İspanya ve Portekiz'in tam üyeliği, OTP'ye yapılan harcamalarda istenen düzeyde tasarruf sağlanmasını engellemiştir. Bütün bunların sonucunda, Garanti Bölümü harcamaları, değer olarak önemli ölçüde artmasına rağmen, bu harcamaların bütçedeki payı her geçen yıl azalmıştır.

ATYGF-Garanti Bölümü harcamalarının bütçeden böylesine büyük bir pay alması, özellikle daha ziyade sanayileşmiş Topluluk ülkelerinin tepkisine neden olmuştur. Komisyon, artan bu tepkiler karşısında 1978 yılı bütçesi teklifinde konuyu ele almış ve Garanti Bölümünün bütçede neden büyük bir pay sahibi olduğunu açıklığa kavuşturmuştur. Bu açıklamalar birliğin Tarıma verdiği önemi ve yaklaşımını göz önüne sermesi bakımından önemlidir. Buna göre;

- Fon tarafından yapılan harcamaların tamamı tarımdaki üreticilere gitmemektedir. Bu masraflardan üreticiler olduğu kadar tüketiciler de faydalanmaktadır. Çünkü tüketiciler, tüketici fiyatları ile üretici fiyatları arasındaki farkın fon tarafından finanse edilmesi nedeniyle önemli ölçüde fayda temin etmektedirler. İstikrarlı ve dengeli bir pazarın sağlanması ek masrafları gerekli kılmaktadır.

- Fon harcamaları, tarım sektörünün istihdam yapısı, yatırım kapasitesi ve satın alma gücü gibi karakteristik özellikleri nedeniyle fazla da azaltılamamaktadır.

- Topluluk fiyat ve pazar politikaları milli politikaların yerini almıştır.

- 1973 yılından itibaren uygulamaya konan yeni politikalar, Topluluğun yardım türlerinin genişlemesine yol açmak suretiyle, fonun genel olarak bütçeden aldığı payın azalmasına sebep olmuştur (Şahin, 1999:30).

1978 Komisyon raporuna rağmen, uzun süre OTP'nin başlıca finans kaynağı olan Fon harcamalarının kısıtlanmasına yönelik tartışma ve eleştirilerin devam etmesi sonucu, komisyon 1985 yılında "OTP'nin Geleceği" diye adlandırılan yeşil kitabı yayınlanmıştır (DTM,2003:75).

Raporda: OTP reformunda fiyat düzenlemelerinin kotalardan daha fazla etkili olacağı, harcamalara üreticilerin de katkısının sağlanması, uzun

dönemde serbest piyasa ekonomisine geçişin temin edilmesi, küçük işletmelere doğrudan yardım yapılması ve uluslararası sorunlarda OTP'den kaynaklanan sorunların azaltılması hususları vurgulanmıştır.

Komisyon, yine aynı yıl yayınlanan "Avrupa Tarımı İçin Bir Gelecek" raporunda ise OTP reformunun ana ilkelerini belirlemiştir. Buna göre;

- Aşırı ürün stoklarının olduğu ürünlerde üretim aşamalı olarak azaltılmalıdır,
- Ürün çeşitliliği artırılmalı ve ürün kalitesi yükseltilmelidir,
- Küçük aile işletmelerine fiyat destekleme yoluyla değil doğrudan yardımlar sağlanmalıdır,
- Tarım alanlarını doğrudan ve düzenli kullanan yöreler desteklenmelidir,
- Çevreye duyarlılık sağlanmalıdır,
- Tarım ürünleri işleyen sanayiler teşvik edilmeli ve ileri teknoloji kullanımı sağlanmalıdır.

Tüm bu yapılan çalışmalara rağmen tarım harcamalarına, bütçede ilk defa ciddi bir şekilde kısıtlama, Avrupa Toplulukları Konseyi'nin 17 Temmuz 1988 tarihinde Topluluklar Resmi Gazetesinde yayımlanan 88/377/EEC sayılı Bütçede disiplin sağlanması ile ilgili konsey kararı ile getirilmiştir.

Aynı tarihli topluluklar resmi gazetesinde yayınlanan bir anlaşma ile de Topluluğun, bütçe üzerinde etkili üç kuruluşu; Komisyon, Konsey ve parlamento, 1988-1992 yılları arasında bütçe harcamalarının kontrol altında tutulmasında izleyecekleri ortak sorumluluklarını ve işbirliği metotlarını belirlemişlerdir.

Söz konusu konsey kararı ile, 1988-1992 yılları arasında ATYGF-Garanti Bölümü harcamalarına önemli kısıtlamalar getirilmiştir (Peters,2004:188.Çev. Ahmet Fethi).

Buna göre;

- Aşırı derecede fazlalık gösteren mevcut tarımsal stokların değer kayıplarının telafisine yönelik masraflar, zamanla tarımsal yapının dışına çıkartılacaktır,

- Garanti Bölümü harcamalarının büyüme oranı, Topluluk Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) büyüme oranının yüzde 74'ünden büyük olamayacaktır,

- Garanti Bölümü harcamalarının maksimum genişlemesi, ATYGF harcamalarının yüzde 80'nini aşamayacaktır,

- Komisyon her bütçe yılı başında, garanti bölümü harcamalarının kontrol altında tutulması için, bir erken uyarı sistemi oluşturacaktır. Garanti Bölümü harcamalarının her alt bölümü için son üç yılı dikkate alarak, aylık bir harcama takvimi hazırlayacaktır. Komisyon her ay düzenli olarak harcamaların seyrine ilişkin olarak hazırlayacağı bir raporu Konsey ve Parlamente'ye sunacaktır.

- Komisyon, Garanti Bölümü harcamalarında planlanan takvimin dışında bir harcama artışını tespit etmesi halinde, durumu düzeltecek kararları derhal uygulamaya koyacaktır; eğer, komisyonun yetkilerini aşan tedbirler gerekiyorsa, durumu derhal konseye intikal ettirecektir; konsey, kendisine intikal eden problemle ilgili olarak en geç iki ay içinde bir karar verecektir,

- Her yıl, ECU/Dolar kurunda beklenmeyen değişikliklerin etkisini düzenlemek amacıyla 1 milyar ECU'lük bir rezerv topluluklar bütçesine konacaktır.

OTP'de 1988 yılından itibaren gerçekleştirilen reformlar sonucunda, depolama harcamalarının pazarların düzenlenmesine yönelik bölümünde önemli ölçüde düşüşler olmuş,(1994 yılında 1993 yılına oranla yapılan harcamalar yüzde 52 oranında azalmıştır). buna karşılık, OTP'de yapılan reformlar sonucu ortaya çıkan yeni düzenlemeler çerçevesinde iadelere, harcamaların büyük bir bölümü tahsis edilmeye başlanmıştır.

Bu sayede;

- Tahıl stoklarında yüzde 49'lara varan oranlarda azalmalar olmuş, darı stokları ise tamamen eritilmiştir.
- Tereyağı ve yağsız süt tozu stokları yüzde 74 oranında azalmıştır.
- Stoklardaki en büyük düşüş, yüzde 89 ile sığır eti stoklarında gerçekleşmiştir.
- Zeytin yağı ve alkol stokları ise yüzde 65 oranında azalmıştır

Tablo 7: AB Bütçesi ve ATYGF-Garanti Bölümü Harcamaları (Milyon ECU)

YILLAR	AB BÜTÇESİ	ATYGF BÜTÇESİ	GARANTİ BÖLÜMÜ	ATYGF'nin Toplam Bütçeye Oranı (%)	Garanti Bölümünün Bütçeye Oranı (%)	Garanti Bölümünün ATYGF Bütçesine Oranı (%)
1965	76,6	28,7	28,7	37,5	37,5	100,0
1966	125,2	50,7	50,7	40,5	40,5	100,0
1967	476,1	340,0	340,0	71,4	71,4	100,0
1968	1.487,9	1.293,7	1.259,7	86,9	84,7	97,4
1969	1.904,8	1.719,9	1.668,6	90,3	87,6	97,0
1970	3.385,2	3.166,5	3.108,1	93,5	91,8	98,2
1971	2.207,1	1.817,1	1.755,6	82,3	79,5	96,6
1972	3.122,3	2.538,8	2.485,6	81,3	79,6	97,9
1973	4.505,2	3.625,2	3.614,4	80,5	80,2	99,7
1974	4.826,4	3.494,6	3.456,8	72,4	71,6	98,9
1975	5.816,9	4.404,4	4.327,7	75,7	74,4	98,3
1976	7.562,8	5.748,8	5.636,7	76,0	74,5	98,1
1977	8.735,9	6.700,1	6.587,1	76,7	75,4	98,3
1978	12.041,8	9.004,9	8.679,3	74,8	72,1	96,4
1979	14.220,7	10.673,6	10.387,1	75,1	73,0	97,3
1980	15.857,3	11.606,5	11.291,9	73,2	71,2	97,3
1981	17.726,0	11.603,6	11.063,7	65,5	62,4	95,3
1982	20.469,6	12.910,6	12.259,8	63,1	59,9	95,0
1983	24.506,0	16.361,1	15.785,8	66,8	64,4	96,5
1984	27.081,4	18.926,0	18.330,4	69,9	67,7	96,9
1985	27.867,3	20.413,3	19.727,8	73,3	70,8	96,6
1986	34.675,4	22.889,3	22.118,1	66,0	63,8	96,6
1987	35.088,0	23.739,6	22.950,1	67,7	65,4	96,7
1988	41.021,7	28.776,1	27.635,2	70,1	67,4	96,0
1989	40.757,1	27.193,3	25.844,3	66,7	63,4	95,0
1990	44.062,9	28.919,5	27.094,2	65,6	61,5	93,7
1991	53.650,2	33.046,2	30.960,8	61,6	57,7	93,7
1992	58.147,0	34.098,8	31.243,2	58,6	53,7	91,6
1993	65.522,6	38.505,8	35.052,0	58,8	53,5	91,0
1994	70.098,9	40.848,0	37.465,0	58,3	53,4	91,7
1995	75.438,4	40.272,4	37.394,0	53,4	49,6	92,9
1996	81.927,8	45.205,3	41.297,0	55,2	50,4	91,4
1997	82.365,6	45.259,1	41.233,0	59,9	50,1	91,1

Kaynak: Annual Report Concerning the Financial Year 1991-1996;
The General Budget of the European Union for the Financial Year 1997.

Avrupa Tarımsal Yönerme ve Garanti Fonunun- Garanti Bölümü harcamalarından, tarımsal ürünler üreten üye ülkeler daha çok faydalanmışlardır.

Fon harcamalarından 1982 -1996 yılları arasında en çok pay alan ülkeler sıralamasında Fransa'yı, Almanya ve İtalya izlemektedir. Bu ülkeler, anılan dönemde Fon kaynaklarının yüzde 53,3'ünü kullanmışlardır.

Fon harcamalarından büyük pay alan ülkelerden bir diğeri ise, özellikle hayvansal ürünler üretiminde oldukça büyük bir gelişme gösteren ve hayvansal ürünler sektöründe adeta bir sanayi devi haline gelen Hollanda'dır. Bu ülkeyi İngiltere ile 1981 yılında Topluluğa katılan İspanya izlemektedir.

Tablo 8 : 2000-2006 Yılları Bütçe Taahhüt Ödenekleri (Milyar EURO)

Taahhüt Ödenekleri Milyar EURO	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1.Tarım	41,738	44,530	46,587	47,378	49,305	51,439	52,618
OTP Harcamaları Kırsal K.Hariç	37,352	40,035	41,992	41,992	42,769	44,598	44,897
Kırsal Kalkınma	4,386	4,495	4,595	4,595	6,536	6,841	7,771
2.Yapısal Operasyonlar	32,678	32,720	33,380	33,638	41,035	42,441	44,617
Yapısal Fonlar	30,019	30,005	30,0849	30,849	35,353	37,247	38,523
Uyum Fonu	2,659	2,715	2,789	2,789	5,682	5,194	6,094
3. İç Politika	6,031	6,272	6,358	6,558	8,722	9,012	9,385
4.Dış Faaliyetler	4,627	4,735	4,873	4,873	5,082	5,119	5,269
5.İdari Harcamalar	4,638	4,776	5,012	5,211	5,983	6,185	6,528
6.Rezervler	0,906	0,916	0,676	0,434	0,442	0,446	0,458
Parasal Rezerv	0,500	0,500	0,250	0	0	0	0
Acil Yardım Rezervi	0,203	0,208	0,213	0,217	0,221	0,223	0,229
Garanti Rezervi	0,203	0,208	0,213	0,217	0,221	0,223	0,229
7.Katılım Öncesi Strateji	3,174	3,240	3,328	3,386	3,445	3,472	3,566
8.Tazminat Ödeneği					1,410	1,305	1,074
9.Toplam Taahhüt Ödenekleri	93,792	97,189	100,672	102,145	115,434	119,419	123,515
10.Toplam Harcama Ödeneği	91,322	94,730	100,078	102,380	111,380	114,060	119,112
Tavan Harcama Ödenekleri %	1,07	1,07	1,09	1,11	1,11	1,08	1,08
Beklenmedik Harcamalar Sınırı %	0,17	0,17	0,15	0,13	0,13	0,16	0,16

Kaynak:www.europa.eu.int/comm/

2.YAPISAL FONLAR (STURUCTUAL OPERATIONS)

Avrupa Birliği içersindeki bölgelerarası gelir dengesizliklerini azaltmak, istihdamı artırmak, ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi maksimum düzeyde sağlamak amacı ile yapılan harcamalar, Bütçede Yapısal Operasyonlar başlığı altında yer almaktadır. Yapısal Fonlar, bütçede daha önce “Bölgesel Kalkınma ve Ulaştırma Politikaları Harcamaları” olarak yer alıyordu.

Avrupa Birliği, kuruluşundan itibaren, üye ölkeler arasında ve üye ölkelerin bölgeleri arasında ekonomik ve sosyal gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik tedbirler almaya başlamıştır. Nitekim Topluluğu kuran Roma Antlaşması ile Sosyal Fonun kurulmasına karar verilmiştir. Bunu 1962 yılında kurulan Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu -Yönverme Bölümü ve 1975 yılında kurulan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu izlemiştir (Dura ve Atik:2003).

A.Yapısal Fonların Tâbi Olduğu Hedefler (1994-1999)

Yapısal fonların, birbirleriyle koordineli çalışmamasının amaca ulaşmayı zorlaştırdığı ve kaynak israfına yol açtığı düşüncesiyle 28 Haziran 1988 tarih ve 2052/88 (EEC) sayılı tüzükle, yapısal fonların görevleri tanımlanarak, Avrupa Yatırım Bankası ve diğer mali araçlarla koordinasyonu sağlanmaya çalışılmıştır. Anılan tüzük, ilk defa fonların tâbi olacağı genel kurallar hakkında düzenlemeler yapmış ve bunları altı hedef altında toplamıştır

1993 yılında söz konusu tüzük, 2081/93 (EEC) sayılı tüzükle değiştirilerek. yapısal fonlara ilaveten balıkçılık sektörü için mali araçlar da yapısal fonlar kapsamına dahil edilerek, fon harcamalarından yararlanacak projelerde birbirlerini tamamlama hususuna önem verilmiştir.

Topluluğun, yapısal fonlar tarafından finanse edilecek ve desteklenecek projelerin tespitinde ortaya koyduğu bu objektif kurallar veya Hedefler, 1994-1999 yılları arasında uygulanmak içindir. Burada İngilizce "objectives" kelimesi için Türkçe karşılık olarak, bazı kaynaklarda "öncelik ve kriter", bazılarında ise "hedef" terimlerinin kullanıldığının belirtilmesinde fayda vardır. Ayrıca hedeflerin bu yıldan itibaren ele alınmasının sebebi bunların ilkeler niteliğinde oluşu ve bu önceliklerin 2000-2006 Mali Perspektifine yansıdığı gibi ilerki yıllara da bazı hedeflerin daha koordineli olarak bir araya getirilmesi ve ayrılan kaynak değişimi ile yansıyacak olmasıdır.

Bu hedeflerden, 1, 2 ve 5b bölgesel özellikler taşımakta olup, 3, 4 ve 5a ise tüm Topluluğu kapsayacak özelliklere sahiptir. Yapısal fonlardan hangisinin hangi hedefe tâbi olduğu Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9: Yapısal Fonların Tâbi Olduğu Hedefler

Hedef1	ERDF	ESF	FEOGA-yönverme	
Hedef2	ERDF	ESF		
Hedef3		ESF		
Hedef4		ESF		
Hedef5a			FEOGA-yönverme	FİFG
Hedef5b	ERDF	ESF	FEOGA-yönverme	
Hedef6	ERDF	ESF	FEOGA-yönverme	

Kaynak: DTM,2003;Şahin:1999

a. Hedef 1: Az Gelişmiş Bölgeler

Son üç yılın GSYİH ortalaması, Topluluk ortalamasının %75'inden daha düşük olan geri kalmış bölgeleri kapsamaktadır. Hedef 1'in tanımı kısa olsa da sağladığı kaynaklar ve etkileri çok büyük önem arz etmektedir.

Tablo 10 incelenecek olursa; Hedef 1 kapsamında yapısal fonlardan 1994-95 yıllarında en çok yardımı 5,5 milyar ECU ile İspanya'nın almış olduğu görülecektir. İspanya bu yardımın 3,5 milyar ECU'sünü Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonundan (ERDF) 1,1 milyar ECU'sünü Avrupa Sosyal Fonundan (ESF), 691 milyon ECU'sünü Avrupa Tarımsal Yönerme ve Garanti Fonunun Yönerme Bölümünden (FEOGA-YB) ve 109 milyon ECU'sünü ise Balıkçılık Sektörü için Mali Araçlardan (FİFG) sağlamıştır.

Topluluğun en çok yardım alan ikinci ülkesi ise Portekiz olmuştur (3,2 milyar ECU). Portekiz, bu yardımın 1,2 milyar ECU'sünü İspanya gibi ERDF kaynaklarından alırken, ESF'den 650, FEOGA-Yönerme'den 420 ve FİFG'den 33 milyon ECU almıştır.

Yapısal Fonlardan bu Hedef kapsamında en çok yardım alan üçüncü ülke ise 2,8 milyar ECU ile Yunanistan olmuştur. Yunanistan da İspanya ve Portekiz gibi en çok yardımı ERDF'dan (1,8 milyar ECU) almıştır.

Almanya, Belçika, İrlanda ve İtalya Yapısal Fonlardan önemli ölçüde faydalanan diğer ülkeler olmuştur. Hedef 1 kapsamında bütün ülkeler en çok ERDF'dan yardım almışlardır. Bu Fonu, ESF ve FEOGA-Yönerme Bölümü takip etmiştir.

Finlandiya, İsveç, Danimarka ve Lüksemburg ise; hiçbir bölgesinin GSYİH'sı Topluluk GSYİH'nın % 75'inden daha düşük olmadığından, bu ülkeler, Hedef 1 çerçevesinde Yapısal Fonlardan faydalanamıştır.

Tablo 10: Hedef 1 Kapsamında Yapılan Yardımlar (1994-1995) (Mil ECU)

Üye Ülkeler	Fon Çeşidi	Ayrılan Ödenek		Ödemeler	
		1	2	1	2
BELÇİKA	ERDF	67,93	67,93	53,75	53,75
	ESF	24,70	24,70	12,35	19,76
	FEOGA	14,00	14,00	6,08	6,08
	FİFG	0,37	0,37	0,19	0,19
	TOPLAM	107,00	107,00	72,36	79,77
ALMANYA	ERDF	1.844,97	1.844,97	1.027,06	1.027,06
	ESF	1.166,51	1.166,51	852,73	852,73
	FEOGA	861,60	861,60	578,67	578,67
	FİFG	19,00	19,00	11,60	11,60
	TOPLAM	3.892,08	3.892,08	2.740,05	2.740,05
YUNANİSTAN	ERDF	3.151,22	3.151,22	1.847,77	1.847,77
	ESF	684,71	684,71	411,53	411,53
	FEOGA	699,19	699,19	518,12	518,12
	FİFG	37,10	37,10	14,24	14,24
	TOPLAM	4.572,22	4.572,22	2.791,66	2.791,66
İSPANYA	ERDF	5367,19	5.367,19	3.582,35	3.582,35
	ESF	1.666,10	1.666,10	1.166,94	1.166,94
	FEOGA	979,67	979,67	668,62	691,08
	FİFG	304,46	304,46	109,22	109,22
	TOPLAM	8.137,41	8.137,41	5.527,13	5.549,60
FRANSA	ERDF	236,69	236,69	107,89	107,89
	ESF	185,46	185,46	101,85	130,65
	FEOGA	69,21	69,21	37,65	337,65
	FİFG	6,30	6,30	3,46	3,46
	TOPLAM	497,67	497,67	250,86	279,66
İRLANDA	ERDF	748,60	748,60	568,45	568,45
	ESF	619,31	619,31	539,59	539,76
	FEOGA	332,56	332,56	285,46	285,46
	FİFG	9,19	9,19	5,50	5,50
	TOPLAM	1.709,66	1.709,66	1.398,99	1.399,16
İTALYA	ERDF	2.018,14	2.018,14	1.087,57	1.087,57
	ESF	462,35	462,35	186,02	200,27
	FEOGA	477,78	477,78	251,65	251,65
	FİFG	66,54	66,54	15,99	15,99
	TOPLAM	3.024,80	3.024,80	1.541,22	1.555,47
HOLLANDA	ERDF	24,30	24,30	11,44	11,44
	ESF	8,20	8,20	5,06	5,06
	FEOGA	1,90	1,90	1,55	1,55
	FİFG	2,80	2,80	1,58	1,58
	TOPLAM	37,20	37,20	19,63	19,63
AVUSTURYA	ERDF	19,96	19,96	9,98	9,98
	ESF	5,04	5,04	2,52	2,52
	FEOGA	3,80	3,80	1,90	1,90
	FİFG	0,00	0,00	0,00	0,00
	TOPLAM	28,80	28,80	14,40	14,40
PORTEKİZ	ERDF	2.925,37	2.925,37	2.161,09	2.161,09
	ESF	795,89	795,89	624,37	650,18
	FEOGA	776,14	776,14	419,63	419,63
	FİFG	52,01	52,01	33,14	33,14
	TOPLAM	4.549,40	4.549,40	3.238,23	3.264,05

İNGİLTERE	ERDF	301,24	301,24	169,41	169,41
	ESF	162,11	162,11	104,89	104,89
	FEOGA	59,91	59,91	52,69	52,69
	FİFG	9,06	9,06	4,37	4,37
	TOPLAM	532,32	532,32	331,36	331,36
TOPLAM	ERDF	16.705,60	16.705,60	10.626,76	10.626,76
	ESF	5.780,37	5.780,37	4.007,85	4.084,30
	FEOGA	4.275,75	4.275,75	2.822,01	2.844,47
	FİFG	506,84	506,84	199,28	199,28
	TOPLAM	27.268,56	27.268,56	17.655,89	17.754,80

Kaynak: 7th Annual Report on the Structural Funds (1995) :275.

(1) Devirler ve Tahsisler Dahil(2).Devirler ve Tahsisler Hariç.

b. Hedef 2: Gerileyen Sanayi Bölgeleri

Hedef 2 kapsamında gerileyen sanayi bölgelerini tanımlamak üzere üç temel gösterge kabul edilmiştir. Bunlar;

- İşsizlik oranı Topluluk ortalamasının altında olmak,
- Sanayide çalışanların % oranı Topluluk ortalamasının üstünde olmak,
- Bu iki istihdam kategorisinde gittikçe kötüye gitmek.

Komisyon Hedef 2 kapsamına dahil olmaya elverişli bölgeleri 1994 yılında tespit etmiş, buna 1996 yılında Avusturya, Finlandiya ve İsveç'e ait bölgeler ilave edilmiştir.

Gerileyen sanayi bölgeleri kapsamında en çok nüfusu olan ülkelerin İngiltere, Fransa, İspanya ve Almanya olmaları nedeni ile, bu ülkelerin bazı sanayilerinin artık günümüz teknolojileri ile rekabet edemedikleri ve eskiyen sanayilerini değiştirmek veya tasfiye etmek durumunda kaldıkları düşünülebilir.

Hedef 2 kapsamında, üye ülkelere sadece ERDF ve ESF kaynaklarından yardım yapılmaktadır. ERDF, ESF'ye nazaran daha fazla mali imkân sağlamaktadır. Tablo 10'dan görüleceği üzere, bu Hedef kapsamında fonlardan en fazla yardımı İngiltere almıştır. Bu ülkeyi İspanya, Fransa, Almanya ve İtalya izlemektedir.

Tablo 11: Hedef 2 Kapsamında Yapılan Yardımlar (1994-95)(MİL.ECU)

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
BELÇİKA	ERDF	49,12	49,12	24,39	24,39
	ESF	8,41	13,04	2,61	4,93
	TOPLAM	57,53	62,16	27,00	29,31
DANİMARKA	ERDF	24,84	24,84	17,77	17,77
	ESF	5,45	5,45	2,23	2,23
	TOPLAM	30,29	30,29	19,99	19,99
ALMANYA	ERDF	198,05	198,05	104,49	104,49
	ESF	88,80	88,80	45,85	51,45
	TOPLAM	286,85	286,85	150,34	156,94
İSPANYA	ERDF	545,10	545,10	395,86	395,86
	ESF	114,11	114,11	52,10	52,10
	TOPLAM	659,21	659,21	447,96	447,96
FRANSA	ERDF	751,68	751,68	326,44	326,44
	ESF	152,71	152,71	93,91	96,85
	TOPLAM	904,39	904,39	420,35	4.213,29
İTALYA	ERDF	329,29	329,29	119,65	119,65
	ESF	60,66	60,66	30,33	30,33
	TOPLAM	299,95	299,95	149,97	149,97
LÜKSEMBURG	ERDF	6,03	6,03	3,01	3,01
	ESF	1,94	1,94	0,97	0,97
	TOPLAM	7,97	7,97	3,99	3,99
HOLLANDA	ERDF	66,95	66,95	33,48	33,48
	ESF	38,07	38,07	19,03	19,03
	TOPLAM	105,02	105,02	52,51	52,51
AVUSTURYA	ERDF	38,91	38,91	13,80	13,80
	ESF	15,24	15,24	7,62	7,62
	TOPLAM	54,15	54,15	21,42	21,42
FİNLANDIYA	ERDF	24,80	24,80	12,40	12,40
	ESF	6,30	6,30	3,15	3,15
	TOPLAM	31,10	31,10	15,55	15,55
İSVEÇ	ERDF	83,22	83,22	26,78	26,78
	ESF	22,56	22,56	11,28	11,28
	TOPLAM	105,78	105,78	38,06	38,06
İNGİLTERE	ERDF	903,52	903,52	297,66	297,66
	ESF	346,53	346,53	213,67	221,20
	TOPLAM	1.250,05	1.250,05	511,33	518,85
TOPLAM	ERDF	2.931,52	2.931,52	1.375,72	502,13
	ESF	860,76	865,39	482,75	1.375,72
	TOPLAM	3.792,28	3.796,91	1.858,47	1.877,84

Kaynak: 7th Annual Report on the Structural Funds (1995):276.

(1) Devirler ve Tahsisler Dahil.(2) Devirler ve Tahsisler Hariç

Hedef 2, yapısı gereği sanayileşmiş ülkelerin kötüye giden sanayi bölgelerine yardım niteliği taşıdığından, ilk sıralarda yer alan ülkelerin erken sanayileşmiş üye devletler olmasını doğal karşılamak gerekmektedir.

c. Hedef 3, 4 ve 5a

Hedef 3, 4 ve 5a bölgesel olmayan uyum politikalarının öncelikli hedeflerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle çok geniş bir uygulama alanı bulmuşlardır.

Hedef 3:

- İşsizliğe karşı uzun vadeli mücadeleyi desteklemek,
- Özellikle 25 yaşını geçmiş ve 1 yılı aşkın süredir işsizlik sigortasından faydalananların istihdamı için geliştirilecek projelerin finansmanı ile;
- Kadın ve erkekler için eşit istihdam imkânlarının teşvik edilmesi konularını kapsamaktadır.

Tablo 12: Hedef 3 Kapsamında Yapılan Yardımlar(1994-95) (MİL.ECU)

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
BELÇİKA	ESF	97,76	97,76	66,42	74,51
DANİMARKA	ESF	85,00	85,00	47,50	74,24
ALMANYA	ESF	307,77	307,77	226,27	234,26
İSPANYA	ESF	426,59	426,59	244,54	244,54
FRANSA	ESF	778,40	778,40	503,68	503,68
İTALYA	ESF	200,47	200,47	100,23	100,23
LÜKSEMBURG	ESF	6,46	6,46	5,09	5,59
HOLLANDA	ESF	282,27	282,27	253,32	253,32
AVUSTURYA	ESF	64,06	64,06	32,03	32,03
FİNLANDİYA	ESF	60,33	60,33	30,17	30,17
İSVEÇ	ESF	73,00	73,00	36,50	36,50
İNGİLTERE	ESF	975,00	975,00	818,57	818,57
TOPLAM	ESF	3.357,11	3.357,11	2.364,33	2.407,64

Kaynak: 7th Annual Report on the Structural Funds (1995 :277.

(1) Devirler ve Tahsisler Dahil.(2) Devirler ve Tahsisler Hariç.

Hedef 3 kapsamında sadece ESFden harcama yapılmaktadır. Tablo 12' nin incelenmesinden de görüleceği üzere, bu Hedef kapsamında, ESF, 818 milyon ECU ile en çok İngiltere'ye mali yardım sağlamıştır. Ayrıca

Fransa , Hollanda , İspanya ve Almanya da önemli bir miktarda kaynak kullanan ülkeler grubunda yer almışlardır. Diğer ülkelerin aldıkları yardımlar nispeten daha düşük bir seviyededir.

Hedef 4: Sanayideki imalat sistemlerinin değişmesi ve değişen sanayilerde çalışanların yeni duruma uyumlarını sağlayacak faaliyetler bu hedef kapsamında tanımlanmaktadır. Bu hedef kapsamında , sadece sosyal fondan harcama yapılarak finansman sağlanmaktadır.(Tokatlıoğlu, 2004:155)

Fonun iki yıl içinde sağladığı toplam yardım tutarı yaklaşık 190 milyon ECU olup, diğer hedeflerle mukayese edildiğinde oldukça küçük bir miktar olduğu görülmektedir. Hedef 4 kapsamında sosyal fon en çok İspanya'ya yardım yapmıştır. Diğer ülkelerin almış olduğu yardımlar Tablo 13' de görülmektedir.

Tablo 13:Hedef 4 Kapsamında Yapılan Yardımlar (1994-95) (Milyon ECU)

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
BELÇİKA	ESF	4,63	4,63	2,32	2,32
DANİMARKA	ESF	6,00	6,00	30,00	30,00
ALMANYA	ESF	29,61	29,61	14,81	14,81
İSPANYA	ESF	118,10	118,10	65,83	65,83
FRANSA	ESF	93,39	93,39	47,70	47,70
İTALYA	ESF	60,61	60,61	30,31	30,31
LÜKSEMBURG	ESF	0,53	0,53	0,34	0,34
HOLLANDA	ESF	222,23	222,23	11,12	11,12
AVUSTURYA	ESF	11,70	11,70	5,85	5,85
FİNLANDİYA	ESF	14,83	14,83	7,42	7,42
İSVEÇ	ESF	0,00	0,00	0,00	0,00
TOPLAM	ESF	363,63	363,63	188,68	188,68

Kaynak: 7th Annual Report on the Structural Funds (1995) : 278.

(1) Devirler ve Tahsisler Dahil.

(2) Devirler ve Tahsisler Hariç.

Hedef 5a: OTP reformunun temelindeki tarımsal yapının düzeltilmesini hızlandırıcı faaliyetler ile balıkçılık sektörünün yapısal modernizasyona yönelik faaliyetler, bu hedef kapsamında yer almaktadır.

**Tablo 14: Hedef 5 a Kapsamında Yapılan Yardımlar (Tarım)(1994-95)
(Milyon ECU)**

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
BELÇİKA	FEOGA	53,03	53,03	16,51	16,51
DANİMARKA	FEOGA	38,67	38,67	19,19	19,19
ALMANYA	FEOGA	322,72	322,72	209,82	209,82
İSPANYA	FEOGA	77,41	77,41	55,81	55,81
FRANSA	FEOGA	518,73	518,73	242,97	242,97
İTALYA	FEOGA	117,47	117,47	58,73	58,73
LÜKSEMBURG	FEOGA	12,22	12,22	5,37	5,37
HOLLANDA	FEOGA	25,27	25,27	12,15	12,15
AVUSTURYA	FEOGA	61,50	61,50	30,75	30,75
FİNLANDIYA	FEOGA	61,42	61,42	30,71	30,71
İSVEÇ	FEOGA	13,72	13,72	6,86	6,86
İNGİLTERE	FEOGA	85,16	85,16	41,73	41,73
TOPLAM	FEOGA	1.387,32	1.387,32	730,60	730,60

Kaynak: 7th Annual Report on the Structural Funds (1995), :279.

(1) Devirler ve Tahsisler Dahil.

(2) Devirler ve Tahsisler Hariç.

Hedef 5a kapsamında üye ülkeler FEOGA-YB VE FİFG'dan yardım almışlardır. FEOGA-YB tarım kesimine yönelik projeleri desteklerken, FİFG, adından da anlaşılacağı üzere, balıkçılık sektörüne yardım sağlamaktadır. Tarım kesimine 1994-95 yıllarında toplam 730 milyon ECU yardım sağlanmış olup bu yardımın yaklaşık % 62'si Almanya ve Fransa tarafından kullanılmıştır. Geri kalan yardım ise on ülke tarafından paylaşılmıştır (Tablo 14).

FİFG'nın yapmış olduğu yardım miktarı ise iki yılda yaklaşık 150 milyon ECU olup, bu miktarın yaklaşık yarısı iki ülke, Fransa ve Danimarka tarafından kullanılmıştır. Geri kalan yarısı ise hedeften faydalanabilme şartlarını taşıyan diğer Topluluk üyesi ülkeler tarafından kullanılmıştır (Tablo 15).

Tablo15: Hedef 5a Kapsamında Yapılan Yardımlar (Balıkçılık) (1994-95)

(Milyon ECU)

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
BELÇİKA	FİFG	4,08	4,08	3,33	3,33
DANİMARKA	FİFG	46,59	46,59	30,29	30,29
ALMANYA	FİFG	24,87	24,87	16,13	16,13
İSPANYA	FİFG	39,83	39,83	9,97	9,97
FRANSA	FİFG	63,27	63,27	41,13	41,13
İTALYA	FİFG	44,77	44,77	11,20	11,20
LÜKSEMBURG	FİFG	1,10	1,10	0,11	0,11
HOLLANDA	FİFG	9,16	9,16	6,21	6,21
AVUSTURYA	FİFG	2,00	2,00	0,20	0,20
FİNLANDİYA	FİFG	23,00	23,00	6,90	6,90
İSVEÇ	FİFG	40,00	40,00	12,00	12,00
İNGİLTERE	FİFG	14,78	14,78	11,82	11,82
TOPLAM	FİFG	313,45	313,45	149,28	149,28

Kaynak: 7th Annual Report on the Structural Funds (1995) :280.

(1) Devirler ve Tahsisler Dahil.

(2) Devirler ve Tahsisler Hariç.

d. Hedef 5b: Kırsal Kesim

Hedef 5b kapsamındaki alanların belirlenmesinde, sosyo-ekonomik seviyenin düşüklüğü gibi çok genel bir tanımlama yapılmıştır. Ancak, buna ilave olarak, üç temel faktör daha dikkate alınmakta ve bu faktörlerin mutlaka ikisinin birlikte olması gerekmektedir. Bu faktörler ;

- İstihdamda tarımsal payın yüksekliği,
- Tarım gelirlerindeki payın düşük oluşu,
- Nüfus yoğunluğunun düşük olması ve/veya anlamlı bir nüfus azalışıdır.

Bu üç temel faktörle tanımlanan hedef 5b kapsamında olacak bölgelere, bir veya daha fazla sayıdaki ikincil hedeflerle uyusmak kaydıyla, Hedef 1 kapsamında olmayan ve gelişmişlik seviyesi çok düşük olan küçük alanlarda dahil edilmektedir.

Hedef 5b kapsamında üye ülkelere ERDF, ESF ve FEOGA-YB tarafından yardım sağlanmaktadır. 1994 -1995 yıllarında bu üç fondan yaklaşık 1,2 milyar ECU yardımın yapılması planlanmasına karşılık, ancak bu miktarın % 50'si harcanabilmiştir. Topluluk, üye ülkelere FEOGA-YB'den iki yıllık zaman dilimi içinde yaklaşık 300, ESF'den 100 ve ERDF'den ise 260 milyon ECU yardım sağlamıştır.

Topluluk tarafından sağlanan toplam yardımların % 70'ini (460 milyon ECU) üç ülke (Fransa 208, Almanya 134 ve İspanya 118 milyon ECU) kullanmıştır. Kalan % 30'u ise hedef çerçevesinde Topluluk yardımlarından faydalanma hakkına sahip diğer dokuz ülke paylaşmıştır. Ülkelerin fonlar itibarıyla almış oldukları yardımlar Tablo 16'de verilmiştir.

e. Hedef 6: Çok Düşük Nüfus Yoğunluğu Olan Bölgeler

1995 yılında Topluluğa tam üye olarak katılan üç ülke, Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in katılım antlaşması Hedef 6'nın temel ilkelerini de ortaya koymuştur. Bu bölgeler kilometrekarede sekiz kişi veya daha az insan yaşayan ve NUTS II (Avrupa Birliği'nin İstatistiksel Bölge Sınıflandırması) seviyesinde olan bölgeler olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 16: Hedef 5b Kapsamında Yapılan Ödemeler (1994-95) (Milyon ECU)

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
BELÇİKA	ERDF	4,82	4,82	2,41	2,41
	ESF	1,55	1,55	0,77	0,77
	FEOGA	2,79	2,79	1,40	1,40
	TOPLAM	9,16	9,16	4,58	4,58
DANİMARKA	ERDF	5,93	5,93	3,74	3,74
	ESF	1,29	1,29	0,64	0,64
	FEOGA	2,57	2,57	1,29	1,29
	TOPLAM	9,79	9,79	5,66	5,66
ALMANYA	ERDF	99,04	99,04	40,32	40,32
	ESF	27,46	27,46	15,44	15,44
	FEOGA	135,24	135,24	78,44	78,44
	TOPLAM	261,74	261,74	134,20	134,20
İSPANYA	ERDF	44,65	44,65	35,72	35,72
	ESF	13,29	13,29	7,21	7,21
	FEOGA	104,15	104,15	75,52	75,52
	TOPLAM	162,09	162,09	118,44	118,44
FRANSA	ERDF	157,11	157,11	83,81	83,81
	ESF	64,71	64,71	35,70	35,70
	FEOGA	151,36	151,36	88,42	88,42
	TOPLAM	373,18	373,18	207,93	207,93
İTALYA	ERDF	43,86	43,86	21,93	21,93
	ESF	14,35	14,35	7,18	7,18
	FEOGA	48,78	48,78	24,39	24,39
	TOPLAM	107,00	107,00	53,50	53,50
LÜKSEMBURG	ERDF	0,43	0,43	0,21	0,21
	ESF	0,11	0,11	0,05	0,05
	FEOGA	0,30	0,30	0,15	0,15
	TOPLAM	0,84	0,84	0,42	0,42
HOLLANDA	ERDF	14,02	14,02	7,40	7,40
	ESF	2,22	2,22	1,11	1,11
	FEOGA	9,37	9,37	4,05	4,05
	TOPLAM	25,61	25,61	12,56	12,56
AVUSTURYA	ERDF	33,34	33,34	16,67	16,67
	ESF	13,68	13,68	6,84	6,84
	FEOGA	31,30	31,30	15,65	15,65
	TOPLAM	78,33	78,33	39,16	39,16
FİNLANDİYA	ERDF	16,03	16,03	7,78	7,78
	ESF	5,18	5,18	2,59	2,59
	FEOGA	11,60	11,60	5,56	5,56
	TOPLAM	32,81	32,81	15,94	15,94
İNGİLTERE	ERDF	66,36	66,36	37,68	37,68
	ESF	36,47	36,47	23,04	23,04
	FEOGA	17,87	17,87	8,93	8,93
	TOPLAM	120,70	120,70	69,45	69,45
TOPLAM	ERDF	485,60	485,60	257,48	257,48
	ESF	180,31	180,31	100,57	100,57
	FEOGA	515,34	515,34	303,81	303,81
	TOPLAM	1.181,25	1.181,25	661,85	661,85

Kaynak: 7th Annual Report on the Structural Funds (1995):281.

B. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF)

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (The European Regional Development Fund- ERDF), 724/75 sayılı Konsey Tüzüğü ile 1975 yılında Dublin 'de yapılan Konsey Toplantısı sonrası, Topluluğu kuran Roma Antlaşması'nda belirtilen "... üye ülkeler arasındaki ekonomik gelişme farklılıklarının giderilmesi gereği ..." doğrultusunda kurulmuştur. Yani Roma Antlaşması'nda yer almamaktadır (Karluk,2005:459). Üye ülkelerin hangi bölgelerinin Fon yardımlarından faydalanacağı ise ayrıca belirtilmiştir.

ERDF kapsamında, istihdam yaratmak, yerel kalkınma projeleri ve KOBİ'lere yardım temin etmek amacıyla verimli altyapı yatırımlarına destek sağlanmaktadır. ERDF, yapısal fonların en büyüğüdür ve bütçenin önemli bir kısmı bu başlık altında kullanılmaktadır. Fonun nihai amacı "rekabetçi ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik ederek istihdam sağlamaktır" (DTM,2002:133).

Bölgesel fonun işleyiş ve kuralları, 1979 yılında, Kota ve Kota Dışı olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Kota bölümü, fon kaynaklarının % 95'ine sahip olup, bu bölümün kaynakları üye ülkelerin bölgesel sorunları da dikkate alınarak dağıtılmıştır. Geri kalan % 5'lik bölüm ise, komisyon tarafından belirlenen, birden fazla ülkeyi veya bölgeyi ilgilendiren özel programlar için kullanıma ayrılmıştır.

Edinilen tecrübeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda 1984 yılında 1987/84 Sayılı Konsey Tüzüğü ile daha sonra fonun kota ve kota Dışı bölümleri kaldırılmıştır. Bunun yerine Makas Sistemine geçilmiştir. Bu sistemde üye ülkeler için, Topluluk tarafından belirlenen alt ve üst sınırlar söz konusudur. Alt sınır her üye devletin garantisi altındaki kaynağı, üst sınır ise komisyon tarafından projelerin öncelikleri ve kriterleri belirlenerek kararlaştırılan miktarı içermektedir.

Bölgesel kalkınma programları, topluluk ve topluluk yararına milli programlar olarak kategorize edilerek proje katılım payı %55'e çıkarılmıştır.

Topluluğun ERDF kaynaklarından üye ülkelere yapmış olduğu katkının üst limiti olan % 55 oranından Portekiz istisna tutulmuştur (Karluk,2005:458).

1987 yılında Tek Avrupa Senedi'nin kabul edilmesi ve Roma Antlaşması'na bir maddenin eklenmesi (Madde 130c) ile Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'nun amacı, "geri kalmış bölgelerin gelişmesi ve yapısal bakımdan düzenlenmesine ve gerileyen sınaî bölgelerdeki üretimin değiştirilmesine katılım yoluyla, Topluluk içindeki temel bölgesel dengesizliklerin giderilmesine yardımcı olmak" olarak tanımlanmıştır.

Söz konusu tüzük, ERDF'den dört tür programa mali destek sağlanmasına imkân tanımaktadır:

- 1- Komisyonun inisiyatifi ve üye ülkelerin işbirliği ile hazırlanan ve % 55'lik kısmına kadar Topluluk tarafından finanse edilen Topluluk Programları;
- 2- Üye ülkeler tarafından veya onların kontrolünde hazırlanan ve Komisyonca onaylanan ve Topluluk ve üye ülkelerce birlikte finanse edilen ulusal programlar;
- 3- Üye ülkelerin inisiyatifinde hazırlanan projeler;
- 4- 1987/84 sayılı tüzüğün 15'inci maddesi uyarınca küçük ve orta boy işletmelere yönelik olan ve Topluluktan 100.000.- ECU'ye kadar yardım alabilen yerel potansiyellerin geliştirilmesine yönelik projeler.

Fon, diğer yapısal fonlarda olduğu gibi, daha önce bahsedilen hedefler çerçevesinde Hedef 1, 2, 5b ve 6 kapsamında üye ülkelere yardım sağlamaktadır.

Fon, özellikle aşağıda bahsedilen niteliklere sahip projelerin finansmanına önem vermektedir.

- a. Devamlı istihdam yaratmayı veya devam ettirmeyi sağlayacak verimli yatırımlar;
- b. Alt yapı yatırımları;
 - Yapısal fonların kullanılmasını düzenleyen hedeflerden, Hedef 1 kapsamında olmak şartıyla, bölgeler için Trans-Avrupa şebekesi, haberleşme ve enerji alt yapı yatırımları gibi değişebilir alanlarda alt yapı yatırımları da dahil olmak üzere bu bölgelerin yapısal uyumu,kalkındırılması ve ekonomik potansiyellerinin geliştirilmesi,
 - Hedef 2 kapsamında olmak şartıyla, ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi veya canlandırılması için önceden gerekli alt yapının sağlanması veya modernizasyonu için kötüye giden sanayi bölgelerindeki yeni kuşak yatırımlar,
 - Hedef 5(b) kapsamında olmak şartıyla, haberleşme alt yapısı da dahil, tarım alanında iş yaratan ekonomik faaliyetler;
- c. Özellikle küçük ve orta boy işletmelerin faaliyetlerini destekleyerek, mahalli potansiyellerin geliştirilmesine yönelik tedbirler;
 - Birçok işletmeye yönelik ortak hizmet, araştırma, pazarlama ve yönetim alanlarında katkı sağlanması,
 - Teknoloji transferi için finansman temini,
 - İşletmelerin sermaye piyasasına girişinin geliştirilmesi,
 - Hiçbir yardım kategorisinden yararlanmayan yatırımlara direk yardımlar,
 - Küçük ölçekli alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi;
- d. Hedeflerden 1 kapsamındaki bölgelerde olmak şartıyla, eğitim ve sağlık yatırımları;

- e. Bölgesel gelişmeye katkıda bulunacak ve insan kaynaklarını geliştirecek ve işgücü piyasası ile ilişkili araştırma ve geliştirme faaliyetleri;
- f. Çevrenin korunmasına katkıda bulunacak alt yapı yatırımları ve bölgesel gelişmeyle ilişkili verimli yatırımlar;
- g. Üye ülkelerin sınır bölgelerinin Topluluk seviyesine yükseltilmesine yardımcı olacak faaliyetler.

Fon, bunların yanısıra bölgesel planlar, bölgesel işletme programları, yardım planlarının kısmi finansmanı ve global yardımlar şeklinde birçok faaliyeti de desteklemektedir.

ERDF, kurulduğu 1975 yılından günümüze kadar giderek büyüyen bir bütçeye sahip olmuştur. Kurulduğu 1975 yılında sadece 300 milyon ECU gibi oldukça küçük bir bütçeye sahipken (Topluluk Bütçesinin % 4,8'i) bu rakam her geçen yıl artarak, özellikle 1987 yılında Tek Avrupa Senedi'nin kabul edilmesiyle birlikte 1980 yılında bütçenin % 6,7'sine tekabül eden 1.165 milyon ECU'ye ulaşmıştır.

Topluluk bu tarihten itibaren ülkeler ve bölgeler arasındaki dengesizlikleri azaltmaya yönelik politikalara daha fazla ağırlık vermeye başlamıştır. Bu sayede bölgesel fona ayrılan bütçe hızlı bir artış göstermiş, 1990 yılında, ilk defa % 10'u aşarak 4,5 milyar ECU olmuştur. Fonun Bütçedeki payı takip eden yıllarda da artmaya devam etmiş ve 1995 yılında % 12,8 ve 1996 yılında ise % 13,2'ye ulaşmıştır. Bu yıllarda fonun bütçeden aldığı ödenek miktarı ise sırasıyla 9,6 ve 10,8 milyar ECU olarak gerçekleşmiştir.

1987 yılından itibaren Fon imkânlarından Topluluğun az gelişmiş ülkeleri olan İspanya, Yunanistan, Portekiz ve İrlanda gibi ülkeler daha fazla pay almaya başlamışlardır. İlk yıllarda fon imkânlarının % 40'ını kullanan İtalya'nın aldığı pay ise her geçen yıl azalmıştır.

Aslında ülke büyüklüğü ve nüfus kriterlerini dikkate aldığımızda en büyük payı İrlanda ve Yunanistan'ın aldığını söylemek de mümkündür. Özellikle Topluluğa 1981 yılında 10'uncu ülke olarak katılan Yunanistan ile 1985 yılında katılan Portekiz, katıldıkları tarihten itibaren ERDF kaynaklarından en iyi şekilde faydalanan ülkelerin başında gelmektedirler. Bu ülkelerin faydalandıkları mali imkânların fon bütçesi içindeki payları 1975-1996 döneminde yaklaşık %12,5 olmuştur. Diğer bir ifade ile Topluluğun bu iki küçük ülkesi ERDF imkânlarının yaklaşık dörtte birini kullanmışlardır.

1985 yılında Topluluğa tam üye olarak katılan İspanya'nın durumu da Yunanistan gibidir. Sadece 1986 ve 1987 yıllarında fon kaynaklarından , fon bütçesinin, sırasıyla, % 12,7 ve 13,6'sını kullanmıştır. Bu ülke, Topluluğa üye olduğu 1985 yılından 1996 yılı sonuna kadar toplam 15.334 milyon ECU kullanmak suretiyle İtalya ile birlikte değer olarak fon imkânlarından en çok yararlanan ülke olmuştur

Bütün bu açıklamalardan ve Tablo 17 ve 18'nin tetkikinden de açıkça görüleceği üzere: ERDF kaynaklarından fonun kuruluş amacına uygun olarak, topluluğun az gelişmiş ülkeleri daha çok faydalanmışlardır. Özellikle, 1987 yılında Avrupa Tek Senedi'nin kabul edilmesi ve buna bağlı olarak topluluğun uygulamaya koyduğu yeni politikalar da bunda etkili olmuştur

Bu yardımlar sayesinde, faydalanan ülkelerde, istihdam artışı olmuş, zengin ve fakir bölgeler arasındaki gelişme farklılıkları kapanmasa dahi azalma eğilimi göstermiştir. Ancak yeni üyelerin katılımı ile daha önce yardım alan birçok bölge öncelikli konumdan çıkacaktır. Nitekim bir sonraki bölümde 2000-2006 Mali Perspektifi dahilinde kaynak aktarımlarının ne gibi değişikliğe

uğradığı incelendikten sonra, Türkiye'nin olası üyeliğinin fonları nasıl etkileyeceği değerlendirilecektir

Fakat burada kısaca şuna değinmekte fayda vardır; Bölgesel Kalkınma Fonundan faydalanacak bölgeler Topluluğun GSYİH'sının % 75'inin altındaki bölgeler olarak tanımlanmıştır (Tokatlıoğlu,2004:155). Bu tanım 2000-2006 bütçe döneminde de geçerlidir. Yani bugünkü şartlarda olası bir üyelik durumunda Türkiye de tıpkı Portekiz gibi tamamı Hedef 1 kapsamında değerlendirileceğinden yapısal fonların yaklaşık yarısını kullanan bu fondan önemli bir mali kaynak elde edecektir.

Fakat, son genişlemeden sonra ve muhtemel bir 27 veya daha fazla üyeli bir AB'de, özellikle Türkiye ölçeğindeki bir ülke için Birlik asla bu şartlarda bir bütçe ve finansman öngörmemektedir. Konu son bölümde detayları ile irdelenmiştir.

Tablo 17: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı (Milyon ECU)

Ülkeler	1975-81	1982-87	1987-96	1975-96
BELÇİKA	53,8	88,6	439,0	581,4
DANİMARKA	66,7	102,6	97,2	266,5
ALMANYA	336,7	378,1	3.631,2	4.346,0
YUNANİSTAN	250,2	1.495,6	7.375,1	9.120,9
İSPANYA		659,6	14.675	15.334,2
FRANSA	784,1	1.314,4	3.700,9	5.799,4
İRLANDA	336,5	624,3	2.970,0	3.930,8
İTALYA	2.119,6	2.718,1	10.513	15.350,6
LÜKSEMBURG	5,0	7,2	45,7	57,9
HOLLANDA	82,9	85,2	308,1	476,2
AVUSTURYA			65,1	65,1
PORTEKİZ		411,5	8.722,7	9.134,2
FİNLANDİYA			56,8	56,8
İSVEÇ			49,4	49,4
İNGİLTERE	1.258,	2.336,3	5.088,2	8.682,6
Diğer		1,0	45,9	46,9
TOPLAM	5.293,6	10.222,5	57.783	73.298,9

Kaynak : Court of Auditors, Annual Report Concerning the Financial Year 1991-1996;
The General Budget of the European Union for the Financial Year 1997.

Tablo 18: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı (%)

Ülkeler	1975-1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1982-1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1987-1996	1975-1996
BELÇİKA	1,0	1,1	0,6	0,4	0,8	1,2	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9	0,7	0,4	1,2	0,6	0,7	0,8	0,8
DANİMARKA	1,3	1,5	1,3	2,1	0,5	0,8	0,7	1,0	0,3	0,4	0,4	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,2	0,4
ALMANYA	6,4	6,3	3,6	3,3	3,8	3,7	2,9	3,7	3,1	4,2	1,9	1,8	2,7	2,9	11,3	6,7	13,7	6,3	5,9
YUNANİSTAN	4,7	15,7	17,1	16,0	19,0	12,4	11,6	14,6	10,1	10,7	11,9	10,4	13,5	13,4	14,2	14,3	12,7	12,8	12,4
İSPANYA						12,7	13,6	6,5	17,6	25,0	30,9	28,7	26,7	21,3	21,2	36,3	20,0	25,4	20,9
FRANSA	14,8	13,4	17,5	14,9	14,4	8,8	12,3	12,9	14,1	7,2	7,3	6,2	5,8	6,5	7,2	3,2	6,0	6,4	7,9
İRLANDA	6,4	9,6	7,5	7,7	7,3	3,2	5,3	6,1	4,4	4,9	5,5	8,0	6,3	6,5	3,3	4,8	3,4	5,1	5,4
İTALYA	40,0	29,0	27,4	32,2	23,5	28,7	22,2	26,6	19,3	20,1	20,0	13,7	18,6	26,1	10,4	14,2	20,1	18,2	20,9
LÜKSEMBURG	0,1	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1
HOLLANDA	1,6	0,3	1,4	1,1	1,0	0,5	0,8	0,8	0,4	0,7	0,7	0,7	0,4	0,4	0,9	0,4	0,4	0,5	0,6
AVUSTURYA																0,5	0,2	0,1	0,1
PORTEKİZ						7,6	8,8	4,0	10,7	10,1	9,9	18,7	17,3	15,5	17,5	15,6	15,0	15,1	12,5
FİNLANDİYA																0,4	0,2	0,1	0,1
İSVEÇ																0,5	0,1	0,1	0,1
İNGİLTERE	23,8	23,1	23,6	22,0	29,8	20,4	20,8	22,9	18,7	15,6	10,2	10,2	7,7	6,7	12,3	2,4	7,4	8,8	11,8
Diğer											0,3	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak : Court of Auditors, Annual Report Concerning the Financial Year 1991-1996; The General Budget of the European Union for the Financial Year 1997...

C.Avrupa Sosyal Fonu (ESF)

Avrupa Sosyal Fonu (European Social Found) , Topluluk sosyal politikasının ana ögesidir. Topluluğu kuran Roma Antlaşması'nın 123'üncü maddesinde "Ortak pazar içinde işçiler için istihdam imkânlarını iyileştirmek ve bu suretle yaşam standardının yükselmesine katkıda bulunmak amacıyla, aşağıda belirlenen hükümlere göre bir Avrupa Sosyal Fonu kurulur. Fonun görevi, Topluluk içinde istihdamı kolaylaştırmak ve işçilerin coğrafi ve mesleki hareketliliğini artırmaktır." şeklinde tanımlanan amaç doğrultusunda kurulmuştur.1961 yılında uygulamaya konulan fonun başlangıçta özellikle İtalya ve Hollanda'ya yönelik faaliyetler yapması kararlaştırılmıştır.

Yine aynı antlaşma fonun işleyiş ve çalışma kuralları hakkında ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir. Buna göre 124'üncü madde gereği fon komisyon tarafından yönetilecek, bir komisyon üyesinin başkanlığında; hükümetler, sendikalar ve işveren kuruluşları temsilcilerinden oluşan bir komite oluşturulacaktır. ESF ekonomik ve sosyal yakınlaşmanın desteklenmesine yardım etmekte ve topluluk genelinde tutarlı istihdam politikalarının oluşturulmasında önemli bir araç niteliği taşımaktadır.

Fon, gelişmemiş veya mevcut sanayilerin çökmekte olduğu alanlarda , yapısal işsizlikle mücadele, teknik ilerlemelere ayak uydurmak için işçilerin eğitilmeleri, sakat işçilerin yeniden işe yerleştirilme ve 50 yaşın üzerinde olan yaşlı kişilerin istihdamı gibi konularda üye ülke politikalarını desteklemektedir.

Fon bir üye devletin başvurusu üzerine;

- Yeniden mesleki eğitim, yeniden yerleşme tazminatları, vasıtasıyla işçilere verimli olabilecekleri yeni işler sağlanması,
- Bir teşebbüsün farklı bir üretime yönelmesi sonucunda işi bütünüyle veya kısmen azalan veya geçici olarak işten çıkarılan işçilere, yeniden tam

olarak istihdam edilinceye kadar, eski ücret düzeylerini koruyabilmeleri için yardım sağlanması, amacıyla o üye devlet veya kamu hukukuna tâbi bir kuruluş tarafından tahakkuk ettirilen masrafların % 50'sini karşılar.

Yeniden mesleki eğitim masraflarının karşılanabilmesi için, işsiz kalanların;

- a. Yeni bir meslek dışında iş bulamamış olmaları,
- b. Yeniden eğitildikleri meslekte en az altı aydır üretken bir şekilde çalışıyor bulunmaları gerekmektedir.

Bir teşebbüsün, faaliyet türünün değişmesi halinde, işçilere yapılacak yardımların verilmesi ise;

- a) Söz konusu işçilerin en az altı aydır bu teşebbüste yeniden tam olarak istihdam ediliyor olmaları,
- b) İlgili hükümetin, söz konusu değişiklik ve finansmanı ile ilgili olarak, teşebbüs tarafından hazırlanmış bir tasarıyı daha önceden takdim etmiş olması ve
- c) Komisyonun bu değişiklik tasarısına ön onay vermiş olması şartına bağlıdır (Roma Antlaşması, madde 125).

Fonun işleyiş ve çalışma şartları, imkânlarının oldukça küçük olması, sadece ilgili devletlerce yapılan harcamaların % 50'sini karşılaması ve yardımların işçilerin en az altı ay çalışmalarından sonra verilmesi gibi eleştiriler nedeniyle 1971 yılında yeniden düzenlenmiştir. Yapılan düzenlemelerle fona yeni görevler verilirken, yapısı da değiştirilmiş ve iki bölüme ayrılmıştır.

Fonun birinci bölümü, istihdamın Topluluk politikaları ve tedbirlerinden etkilendiği veya etkilenmesinin muhtemel olduğu zamanlarda ve işgücü piyasasında arz - talep dengesinin düzeltilmesi için üye devletlerle Topluluğun ortak hareket etmesi gerektiği taktirde mali destek sağlamaktadır. Burada amaç, tüm Topluluğu etkileyen istihdam dengesizliğini gidermede

ortak bir yaklaşım sağlamaktır. Fon, böylelikle milli istihdam politikalarına rehberlik etmekte, onları koordine etmekte ve yeni tedbirler alınmasını sağlamaktadır.

Fonun ikinci bölümü ise, yapısal işsizlik ve gizli işsizlik ile mücadele için uzun vadeli tedbirlerin finansmanına katkıda bulunmaktadır. Bu tedbirler genellikle üye devletlerin daimi politikalarının olduğu alanlarda yapılmaktadır (Şahin, 1999:76).

Fon 1977 yılında yeni bir düzenlemeye daha tabi tutularak Fon kaynaklarının % 50'si bölgesel fon kaynaklarının yöneldiği alanlardaki projelere ayrılmıştır. Bu arada Grönland, Fransa'nın deniz aşırı bölgeleri, Kuzey İrlanda, Yunanistan gibi özelliği olan bölge ve ülkelere yapılan yardımlarda bu oranın % 10 oranında artırılması kabul edilirken, yeni düzenleme ile gençlere ve kadınlara yönelik programlar ön plana çıkarılmış, ekonomik kaynakların sınırlı olduğu ülke ve bölgelere kaynakların öncelikli olarak yönlendirilmesi benimsenmiştir.

Bu değişiklikler ile, ilk defa kaynakların kullanılması ile Topluluk fonları arasında bir illiyet bağı kurulmuş ve bu suretle Fonların etkili hale getirilmesi amaçlanmıştır. Nitekim, 1987 yılında Tek Senetin kabul edilmesinden sonra kabul edilen bir tüzükle, topluluğun yapısal fonları ile Avrupa Yatırım Bankası kaynaklarının kullanılması da yeni esaslara bağlanmıştır.

ESF ile ilgili son düzenleme ise, bütün bu gelişmeler de dikkate alınarak 20 Haziran 1993 tarih ve 2084/93 (EEC) sayılı Tüzükle gerçekleştirilmiştir. Söz konusu tüzük çerçevesinde, fon kaynaklarından, Topluluk tarafından belirlenen Hedef 1, 2, 3, 4, 5b ve 6 kapsamında kalmak şartıyla, aşağıda belirtilen özellikleri taşıyan projeler faydalanabilmektedir:

1. Hedef 3 kapsamında kalan bölgelerde olan ve aşağıdaki özellikleri taşıyan projeler birinci önceliğe sahiptir:

a) Uzun dönemli işsizliğe maruz kalmış işsizlerin mesleki entegrasyonlarına yönelik faaliyetler, özellikle;

- Mesleki eğitim, basit becerilerin geliştirilmesine yönelik eğitim;
- Geçici çalışma yardımları;
- Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yöneticilerin eğitimi de dahil olmak üzere uygun yapıda istihdam ve eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi;

b) Sonunda gençlerin emek piyasasına katılabilecekleri yaşa gelmeleri şartıyla, bir mesleki formasyona yönelik iki yıla kadar veya daha fazla süreli ön mesleki eğitim veya mecburi eğitime eş değer mesleki eğitim dahil (a)'da tanımlanan işlemler aracılığı ile gençlerin mesleki entegrasyonunun kolaylaştırılmasına yönelik eğitim faaliyetleri;

c) (a)'da tanımlanan işlemler aracılığı ile emek piyasasından dışlanan kişilerin entegrasyonuna yardımcı olmaya yönelik faaliyetler;

d) (a)'da tanımlanan işlemler veya eşzamanlı diğer işlemler aracılığı ile belirli bir süre emek piyasasının dışında kalan kişilerin yeniden emek piyasasına dönüşlerini kolaylaştıran veya özellikle kadınların mesleki gelişmelerinin sağlanmadığı veya daha az temsil edildikleri alanlar başta olmak üzere kadın ve erkekler arasında fırsat eşitliğini geliştirmeye yönelik faaliyetler.

2. Hedef 4 kapsamında olan bölgelerde, sosyal fon imkânlarından faydalanmak için belirlenen hedeflerden birden fazlasının kapsamında olan alanlarda ve bütün toplulukta özellikle endüstriyel değişimler ve üretim

sistemlerinde meydana gelen değişiklikler nedeniyle işsizlik tehdidi altında kalan kadın ve erkek işçilerin uyumlarını kolaylaştırmayı öngören faaliyetlerin finansmanına fon tarafından katkı sağlanmaktadır.

Bu kapsamda yürütülecek faaliyetler, özellikle küçük ve orta boy işletmelerin özel ihtiyaçlarına da cevap verecek nitelikte düzenlenmiş olmalıdır.

3. Hedef 1, 2 ve 5(b) kapsamında kalan bölgelerde olan ve aşağıdaki özellikleri taşıyan projelere fon kaynaklarından finansman desteği verilmektedir:

- Özellikle erkek ve kadın işçiler için devamlılık gösteren, eğitim ve yönlendirme yoluyla istihdamı artıran ve istihdamda istikrar sağlamaya yönelik faaliyetler; ayrıca küçük ve orta boy işletmelere, işsizlik tehdidi altında bulunan işçilere ve işini kaybedenlere yönelik uygun eğitim sistemlerinin geliştirilmesi faaliyetleri;

- Yüksek lisans ve yöneticilerle teknik elemanların eğitimi yoluyla araştırma, bilim ve teknolojik alanlarda insan potansiyelinin yükseltilmesi faaliyetleri.

4. Hedef 1 kapsamındaki bölgelerde olmak ve aşağıdaki özellikleri taşımak şartıyla fon, yapılan harcamalara mali katkı sağlamaktadır:

- Özellikle ekonomik gelişme veya yeni teknoloji, emek piyasası ile belirgin bir ilişkiye sahip yüksek eğitim sistemleri ve ulusal orta dereceli ve dengi eğitimin finansmanı ve yüksek eğitim tesisleri ve yatırımları veya eğitim merkezleri arasında ilişkileri teşvik yoluyla öğretmen, eğitimci ve idari personelin eğitim ve öğretimlerini güçlendiren ve geliştiren faaliyetler;

- Yapısal uyum politikaları ve kalkınmanın gerçekleştirilmesi için mümkün olan yerlerde kamu görevlilerinin eğitimi yoluyla kalkınmaya yardımcı olacak faaliyetler.

ESF, kaynaklarını büyük çapta doğrudan veya dolaylı olarak, istihdam veya istihdam yaratıcı faaliyetler üzerine yoğunlaştırmıştır. Dolayısı ile fon kaynaklarından da istihdam problemi olan ülkeler daha fazla faydalanmaktadırlar. Bir yandan gençlerin, kadınların bir meslek sahibi kılınmaları ile istihdam imkanlarının geliştirilmesine yönelik faaliyetleri destekleyen fon, diğer yandan ,endüstrideki değişim veya darboğazlar nedeni ile işsiz kalanların iş temin etmelerini sağlayacak faaliyetlere destek vermektedir.

Avrupa Sosyal Fonu, istihdama ve istihdam yaratacak faaliyetler üzerine yoğunlaşmıştır. 1960-81 döneminde fon harcamalarından en büyük payı İtalya almıştır. İtalya, toplam fon kaynaklarının % 31'ini kullanmış ve 1.801 milyon ECU almıştır. Bu dönemde fon kaynaklarını en çok kullanan ikinci ülke ise İngiltere olmuştur. İngiltere toplam 1.418 milyon ECU ile Fonun % 25'ini kullanmıştır.

ESF bütçesinin hacmi 1987 yılından itibaren diğer yapısal fonlarda olduğu gibi reel olarak büyümeye başlamış ve bütçedeki payı % 5 seviyesinden % 7-7,5 seviyesine yükselmiştir. Burada daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi tarımsal harcamaların bütçedeki payının nisbi olarak azalmasının yanı sıra, Tek Avrupa Senedi'nin kabulünden sonra yapısal fonlara ayrılan kaynakların artırılmasının fazlaca etkisi olmuştur.

1982-1987 döneminde ise 1970 ve 80'li yıllarda tekstil ve gemi inşa sanayiisi çöken ve bu sektörlerde çalışan insanları işsizlikle karşı karşıya kalan İngiltere, özellikle işini kaybeden insanların başka sektörlerde yeniden işe yerleştirilmelerini sağlamak üzere işçilere yeni beceriler ve meslekler edindirmek amacıyla eğitim faaliyetlerini yoğunlaştırmış ve bu doğrultuda Fon Bütçesinin yaklaşık dörtte birini kullanmıştır İngiltere bu dönemde toplam 2,609 milyon ECU kaynak sağlamıştır. Bu ülkeyi, yine aynı dönemde fon kaynaklarının % 22'sini (2,210 milyon ECU) kullanan İtalya ve hemen

ardından % 15'lik (1,475 milyon ECU) payla Fransa ve % 10'luk (1 milyar ECU) payla İrlanda izlemiştir.

ESF harcamalarında Topluluğun diğer ülkeleri ise, yukarıda adı geçen ülkelere nispetle daha az oranlarda faydalanmışlardır. Diğer ülkelerin ESF bütçesinden aldıkları pay % 5'ler seviyesinde olmuştur, 1985 yılında tam üye olarak Topluluğa katılan İspanya ise; 1986 ve 1987 yıllarında fon bütçesinden % 7,5 ve 11,5 gibi paylar almış, 1988-1996 döneminde ise ESF kaynaklarından İspanya en çok faydalanan ülke olmuştur (7,5 milyar ECU).

Topluluk bütçesine en büyük katkırı sağlayan Almanya ise ESF bütçesinin ancak % 9,6'sını alabilmiştir. Almanya, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Doğu Almanya ile birleşmesinden sonra ve özellikle 1993 yılından itibaren ESF bütçesinden daha fazla pay almaya başlamıştır. Kuruluşundan itibaren fondan aldığı pay hiçbir zaman % 10'u aşmayan Almanya, ilk defa 1994 yılında fon kaynaklarının % 14'ünü kullanmıştır. Takip eden yıllarda da Almanya'nın ESF bütçesinden aldığı pay bu seviyelerde seyretmiştir.

Topluluğun iki küçük ülkesi diye nitelendirebileceğimiz Yunanistan ve İrlanda da diğer Topluluk üyesi ülkelerle mukayese edildiğinde Fon kaynaklarından nisbi olarak iyi bir şekilde faydalanmışlardır. Bu iki ülke, ESF kaynaklarının yaklaşık % 7'şerlik bölümünü kullanmışlardır.

Şüphesiz fon imkanlarının kullanılmasında üye ülkelerin özellikle işsizlik problemleri ve değişen sanayi yapılarının büyük payı olmaktadır. Bu nedenle fon kaynaklarından faydalanmada, bu problemlere sahip ülkeler ön plana çıkmaktadır.

Başlangıçta sosyal politika alanı, Avrupa gündeminde marjinal bir konuma sahipken ekonomilerdeki ve toplumlardaki gelişmeler sonucu istihdam ve sosyal politika, AB mekanizmalarının en önemli gündem

maddelerinden biri haline gelmiştir (İktisadiKalkınma Vakfı, 2001:11). Roma Antlaşması'nda sosyal politikaların marjinal ele alınmasının nedeni Topluluğun o dönemde ekonomik bir birlik olarak tasarlanmış olmasıdır.

Özetle, ESF yardımı için uygun faaliyetler 3 kategoriye girmektedir:

- 1- Kişilere yönelik yardım: Eğitim ve staj, istihdam yardımı, bilim ve araştırma alanında yüksek eğitim, yeni istihdam kaynakları
- 2- Yapılar ve sistemler için yardım: Eğitim ve öğretim sistemlerinin iyileştirilmesi, istihdam hizmetlerinin modernleştirilmesi
- 3- Destekleyici önlemler : Bilgi seviyesinin yükseltilmesi, ilgili hizmetlerin geliştirilmesi (İktisadiKalkınma Vakfı, 2001 :45).

Tam üyeliği halinde, sahip olduğu nüfus, işsiz genç ve üretim faaliyetleridişında tutulmuş kadınlarının sayısı nedeniyle Türkiye fon kaynaklarından büyük çapta faydalanma imkanı bulacaktır. Bu bölüm için, kısaca ESF kaynaklarından faydalanmanın, Topluluk normlarına uygun projeler hazırlama kapasitesine bağlı olduğunu, bu nedenle de Türkiye'nin çok iyi organize olması gerektiğini hatırlatmak yeterli olacaktır.

ESF kaynaklarından üye ülkelerin aldıkları mali kaynakların ele aldığımız Gündem 2000 öncesi dönem itibarıyla dağılımı Tablo 19 ve yıllar itibarıyla % dağılımları ise Tablo 20'de gösterilmektedir.

Tablo 19 : Avrupa Sosyal Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı (Milyon ECU)

Ülkeler	1960-81	1985	1986	1987	1982-87	1990	1992	1993	1994	1995	1996	1988-96	1960-96
BELÇİKA	125,2	49,4	79,2	56,5	274,6	51,8	88,9	108,9	87,3	73,6	129,2	1.000,9	1.069,6
DANİMARKA	121,3	33,5	80,7	31,7	246,9	38,3	25,5	75,1	38,7	59,2	53,4	389,4	757,6
ALMANYA	644,6	109,8	134,6	131,6	611,2	186,4	326,9	294,8	611,9	645,3	869,8	3.473,6	4.729,4
YUNANİSTAN	29,8	79,0	107,1	151,9	453,2	303,2	258,4	420,2	444,6	253,5	120,4	2.514,8	2.997,8
İSPANYA			174,9	311,5	486,4	633,9	814,6	832,2	660,2	1.135,4	1.789,6	7.439,8	7.926,2
FRANSA	968,2	255,6	328,4	406,1	1.475,6	442,9	549,0	567,6	453,3	501,3	650,7	4.298,1	6.741,9
İRLANDA	415,5	171,6	203,1	247,4	1.002,7	204,4	298,9	384,8	339,8	294,3	306,0	2.601,1	4.019,3
İTALYA	1.801,1	383,5	462,2	539,2	2.209,7	419,5	384,2	915,2	385,8	258,9	332,2	3.897,0	7.907,8
LÜKSEMBURG	2,7	0,6	1,4	1,7	5,6	3,4	2,3	3,1	4,0	4,2	3,9	25,5	33,8
HOLLANDA	125,0	46,0	50,6	52,1	184,4	68,8	73,5	153,0	173,1	151,1	177,5	1.022,8	1.332,2
AVUSTURYA										54,9	93,9	148,8	148,8
PORTEKİZ			109,2	190,5	299,7	69,5	506,0	782,8	260,8	516,5	538,2	3.471,2	3.770,9
FİNLANDIYA										53,9	34,4	88,3	88,3
İSVEÇ										53,5	23,3	76,8	76,8
İNGİLTERE	1.417,9	284,0	596,2	595,1	2.608,7	608,3	676,8	559,4	685,4	678,5	913,4	5.774,2	9.800,8
Diğer						181,5	0,1					181,6	181,6
TOPLAM	5.651,3	1.413,0	2.327,6	2.715,3	9.858,7	3.211,9	4.005,1	5.097,1	4.144,9	4.734,1	6.035,9	36.072,8	51.582,8

Kaynak : Court of Auditors, Annual Report Concerning the Financial Year 1991-1996;
The General Budget of the European Union for the Financial Year 1997.

Tablo 20: Avrupa Sosyal Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı**(%)**

Ülkeler	1960-81	1985	1986	1987	1982-87	1990	1992	1993	1994	1995	1996	1988-96	1960-96
BELÇİKA	2,2	3,5	3,4	2,1	2,8	1,6	2,2	2,1	2,1	1,6	2,1	2,8	2,1
DANİMARKA	2,1	2,4	3,5	1,2	2,5	1,2	0,6	1,5	0,9	1,3	0,9	1,1	1,5
ALMANYA	11,4	7,8	5,8	4,8	6,2	5,8	8,2	5,8	14,8	13,6	14,4	9,6	9,2
YUNANİSTAN	0,5	5,6	4,6	5,6	4,6	9,4	6,5	8,2	10,7	5,4	2,0	7,0	5,8
İSPANYA			7,5	11,5	4,9	19,7	20,3	16,3	15,9	24,0	29,6	20,6	15,4
FRANSA	17,1	18,1	14,1	15,0	15,0	13,8	13,7	11,1	10,9	10,6	10,8	11,9	13,1
İRLANDA	7,4	12,1	8,7	9,1	10,2	6,4	7,5	7,5	8,2	6,2	5,1	7,2	7,8
İTALYA	31,9	27,1	19,9	19,9	22,4	13,1	9,6	18,0	9,3	5,5	5,5	10,8	15,3
LÜKSEMBURG	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
HOLLANDA	2,2	3,3	2,2	1,9	1,9	2,1	1,8	3,0	4,2	3,2	2,9	2,8	2,6
AVUSTURYA										1,2	1,6	0,4	0,3
PORTEKİZ			4,7	7,0	3,0	2,2	12,6	15,4	6,3	10,9	8,9	9,6	7,3
FİNLANDİYA										1,1	0,6	0,2	0,2
İSVEÇ										1,1	0,4	0,2	0,1
İNGİLTERE	25,1	20,1	25,6	21,9	26,5	18,9	16,9	11,0	16,5	14,3	15,1	16,0	19,0
Diğer					0,0	5,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,4
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak : Tablo 34'deki değerler esas alınarak hesaplanmıştır.

D.Uyum Fonu (Cohesion Fund)

Avrupa Birliği'nde, üye ÷lkeler arasındaki ekonomik ve sosyal gelişmenin teşvik edilerek, ÷lkeler ve bölgeler arasındaki yaşam farklılıklarının ortadan giderilmesi temel hedefler arasında olması nedeni ile Maastricht Antlaşması ile birlikte yapısal fonların sayısı 4'e çıkarılmıştır.

Daha önce kabul edilen Avrupa Tek Senediyle, Topluluk politikaları arasında ekonomik ve sosyal uyumun sağlanması hedefi benimsenmişti. Maastricht'de ise daha da ileri bir adım atılarak ekonomik ve sosyal uyum ile ekonomik ve parasal birliğin oluşturulması arasında doğrudan bir ilişki kurulmuştur. Antlaşmaya, bu amacın gerçekleştirilmesi için bazı Hedefler ve takvim de konmuştur. Konsey, 16 Mayıs 1994 tarihinde kabul ettiği (EC 1164 / 94) sayılı tüzük ile Uyum Fonu'nu kurmuştur.

Üye ÷lkeler arasındaki ekonomilerin ve ekonomi politikalarının arasında yüksek düzeyde bir işbirliği sağlanması, ortak bir para birimine geçilmesi isteği, bütçe açıklarını azaltmayı, kamu açıklarının kontrol altında tutulmasını ve kamu giderlerini kontrol etmeyi zorunlu kılıyordu.

Bunun yanında giderek artan yatırımlar ve uyum politikaları sonucunda, nispeten fakir ÷lkelerin aradaki açıkları kapatmak için, altyapılarını modernleştirmesi, ve büyük çaplı ilave yatırımlar yapması gerekiyordu. Topluluğun nispeten fakir ÷lkeleri açısından bu iki amacın bir arada gerçekleştirilmesi biri diğeri imkansız kılan bir çelişkiydi. Bu çelişki onlara ancak mali yardım yapılması ile ortadan kaldırılabilirdi.

Topluluğun en fakir ÷lkelerinin hızla kalkınmalarını sağlamak ve ÷lkeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını azaltmak amacıyla hareket eden topluluk, Maastricht Antlaşması'nda, bu amacın gerçekleştirmesini kolaylaştırmak için Uyum Fonu adı altında bir fonun kurulmasını hükme bağlamıştır.

Nitekim 30 Mart 1993 tarihi EEC 792/93 sayılı Konsey Tüzüğü ile, mali uyum konusunda gerekli araçların oluşturulmasını karara bağlayan topluluk, satın alma gücü paritesine göre Kişi başına GSMH'si topluluk ortalamasının % 90'ından daha düşük olan ülkelerin, bu mali araçlardan yararlanabileceklerine karar vermiştir.

Anılan tüzüğün ekinde ise, mali araçlardan faydalanabilecek ülkeler yer almaktadır. Buna göre oluşturan mali araçlardan; İspanya, (% 52 -58), Yunanistan (% 16-20), Portekiz (% 16-20), İrlanda (% 7-10) oranında faydalanabileceklerdir. Bu fon için ilk kez 1993 yılında bütçeye ödenek konulmuştur. Topluluğun daha az gelişmiş dört ülkesi için oluşturulmuş bu fonun amacı; ekonomik ve parasal birlik hedefine hazırlanmalarına yardımcı olmaktır. Bu amaçla söz konusu ülkelere gelecek Çevre ve Trans- Avrupa ulaştırma altyapısı ile ilgili projelerin desteklenmesi karara bağlanmıştır.

Bu ülkelere gelecek yeni projelere, fondan destek sağlanması için; bu ülkelere kamu açığındaki büyümenin kontrol altına alınması bir ön şarttır. Fon kamu veya özel ayırımı yapmaksızın, aşağıda belirtilen özelliklere sahip her türlü projeye mali destek sağlamakta olup, toplam kamu harcamalarının % 80-85'ine kadar olan kısmını karşılamaktadır.

16 Mayıs 1994 tarihli Konsey Tüzüğü gereğince, Uyum Fonu aşağıdaki projelerin desteklenmesine katkı sağlayacaktır.

1- Çevre Projeleri : Uyum Fonu, Roma Antlaşmasının 130r maddesinde ifadesini bulan Topluluğun çevre ile ilgili politikaları ile 130s maddesinde belirtilen Topluluk politikalarındaki hedeflere ulaşılmasında faydalı olabilecek projelere katkıda bulunmaktadır. Bu kapsamda :

- Çevrenin korunması ve geliştirilmesi,
- İnsan sağlığının korunması,
- Doğal kaynakların rasyonel kullanımı gibi faaliyetler sayılmaktadır.

Tüzük, içme suyu temini, atık suların arıtılması ve katı atıkların bertaraf edilmesi gibi alanlardaki projelere öncelik tanımaktadır.

2- Ulaşım Alt Yapı Projeleri : Uyum Fonu, üye ülkeler tarafından finanse edilen ve topluluğun ortak ilgi alanında olan ulaştırma ile ilgili alt yapı yatırımlarının (Trans-European Transport Network=NET gibi) finansmanına mali destek sağlamaktadır.

Ulaşım alt yapı projeleri ile çevre projelerine aynı derece değer veren topluluk, Uyum Fonu kaynaklarının bu iki kategorideki projeler arasında eşit olarak paylaşılması konusunda mutabakata varmıştır.

Konsey belirtilen bu alanlardaki projelerin finansmanı için Aralık 1992'de Edinburg'da yaptığı toplantıda, 1993 yılından itibaren, yedi yıllık bir dönem için toplam 15.150 milyon ECU'lük bir kaynak ayrılmasına karar vermiştir.

Fondan faydalanma prosedürü şu şekildedir :

Fondan faydalanacak ülkeler, projelerini komisyona sunacaklar ve komisyona sunulan bu projelerle ilgili inceleme üç ay içinde sonuçlandırılacaktır. Üye ülkeler, komisyon tarafından onaylanan projelerin, program ve finansman anlaşmalarına uygun olarak gerçekleştirilmesini sağlamakla yükümlüdürler.

Ayrıca, söz konusu projeler komisyon tarafından da belirli aralıklarla kontrol edilmektedir.

Komisyon

- Projelerin orta dönemde maliyet/fayda ve/veya maliyet/verimlilik analizlerini yapmak suretiyle ekonomik ve sosyal faydalarını,
- Çevre ve ulaşım alt yapı politikaları ile uyumlu olup olmadığını,

- Üye ülkelerce ortaya konan önceliklerle projelerin uyumluluğunu ve projelerin Topluluk politikaları ve yapısal fon faaliyetleri ile uyum içinde olup olmadığını, kontrol etmek ve bahsedilen hususlar ile uyumlu olmasını sağlamakla yükümlüdür.

Fondan yararlanma hakkına sahip dört ülkede fonun mali desteği ile gerçekleştirilen önemli projeler şunlardır:

a) İspanya;

- Deniz Trafik Kontrol Projesi (VTS),
- Madrid Çevre Yolu,
- Madrid - Barselona - Fransa sınırı arasında hızlı tren hattı,
- Ciutat Vella - Barselona, "Pla Central Del Raval",
- SAICA - Balıkçılık alanlarında kontrol istasyonları şebekesi,
- Sevilla'da Majarabike aks değiştiricisi.

b) Yunanistan;

- Atina içme suyu şebekesinin geliştirilmesi - Evinos Tuneli,
- Gaia ekoloji hizmetleri merkezi,
- Su temini ve taşkın önleme projesi - Livadia,
- Midilli adasına içme suyu temininin geliştirilmesi.

c) Portekiz;

- Algarve'ye su temininin geliştirilmesi,
- Alveilla nehrinin temizlenmesi,
- Lizbon'da Tagus'a yeni bir köprü yapılması,
- Funchal - Maderia için daha iyi bir içme suyu temini,

d) İrlanda ;

- Dublin çevre yolu - Kuzey kavşağı,
- Dublin - Belfast demiryolu hattı,
- Dublin havalimanı kargo kapasitesinin artırılması,
- Roolare Harbour'un kalkındırılması.(Şahin,1999:125)

Uyum fonu kaynaklarından en büyük payı, fonun işleyişini düzenleyen Tüzükte de belirtildiği üzere İspanya kullanmıştır. 1993-1996 yılları arasında İspanya, toplam 8 milyar ECU tutarındaki fon harcamalarının % 55'ini kullanmıştır. Yine aynı dönemde Yunanistan 1.4 milyar ECU, Portekiz 622 milyon ECU kullanmıştır.

Uyum Fonu kaynaklarından finanse edilen projeler İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İrlanda da ulaştırma altyapısının ve çevrenin geliştirilmesine büyük katkıda bulunmuştur. 1993 yılından itibaren bir çok proje Fon kaynaklarıyla desteklenmiş, bir çok kişiye iş alanları açılmış ve ekonomik faaliyetler artarak, bir dinamizm kazanmıştır. Bu fonla ilgili olarak da bütçe reformları ve Türkiye'nin üyeliği sonucu meydana gelebilecek değişiklikler ilgili bölümlerde ele alınmıştır.

E . Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu - Yönverme Bölümü

Roma Antlaşması ile ana hatları belirlenen OTP'nin finansmanını sağlamak üzere Topluluk, Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonunu kurmuştur. Fon, tarımsal üretimin desteklenmesini sağlayan Garanti Bölümü ve yapısal düzenlemelere yönelik faaliyetleri destekleyen Yönverme Bölümünden oluşmaktadır.

Yönverme bölümü Roma Antlaşması'nın 39'ncu maddesinde sayılan Ortak Tarım Politikası hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik ortak eylemleri finanse etmek amacı ile oluşturulmuştur (AET Antlaşması 39/1a Maddesi). Yönverme Bölümü, yapısal fonlar içerisinde yer almaktadır ve Topluluğun tarımsal yapı ve tarımın sosyal yönleriyle ilgili politikasına yönelik harcamalardan oluşmaktadır (Karluk, 2005:4445).

OTP'nin yapısal sorunlarını çözmek amacıyla yapılan yatırımların finansmanına katkıda bulunan fon, yardımlarında, topluluk tarafından tespit edilmiş hedefler çerçevesinde hareket etmektedir.

Yönverme Bölümünün Finansmanında iki türlü eylem vardır:

1.Dolaylı Eylemler: Yönverme Bölümü, topluluk kurallarına uygun olarak üye devletlerce finanse edilen harcamaların % 25'ini geri ödemektedir. Ödenen bu miktar geri kalmış bölgeler için % 65'e kadar çıkabilmektedir.

2.Doğrudan Eylemler: Yönverme Bölümü, başvuran kuruluşa üye devletin projeyi onaylaması ve finansmanına katkıda bulunması şartı ile belirli bir yatırım projesi için doğrudan yardımda bulunur.

İster doğrudan olsun, ister dolaylı topluluk mali katkısı proje bittikten sonra ödenmektedir (Karluk,2005).

FEOGA-Yönverme Bölümü, Hedef 1, 5a, 5b ve 6 kapsamında kalan bölgelere doğrudan yardımlar sağlamaktadır. Bu hedefler çerçevesinde fon tarafından üye ülkelere sağlanan yardımlarda şu nitelikler aranmaktadır:

a.Geri Kalmış Bölgelerin Yapısal Uyumu ve Kırsal Kalkınmanın Teşviki (Hedef 1)

Tarım alanlarının yeniden kazanılması, çeşitlendirilmesi ve desteklenmesi için tarım ve ormancılık yapısının güçlendirilmesi kalkındırılması da dahil kırsal çevrede sürdürülebilir bir kalkınmanın

gerçekleştirilmesine yönelik olarak ortaya konan ölçüler çerçevesinde fon, Hedef 1 kapsamında kalan bölgelerdeki tarımsal projelere doğrudan yardımlar sağlamaktadır.

Hedef 1 kapsamında kalan bölgelerdeki tarımsal projelerin fon yardımlarından faydalanabilmesi için aranan nitelikler ise;

- i) Gıda maddeleri dışında kalan üretim de dahil olmak üzere tarımsal üretim potansiyelinin güçlendirilmesi, yönlendirilmesi, çeşitlendirilmesi, yeniden düzenlenmesi ve değiştirilmesi;
- ii) Ormancılık ürünleri ve mahalli veya bölgesel tarım ürünleri kalitesinde iyileştirmeler gerçekleştirecek yatırımların teşviki;
- iii) Tarım ve ormancılığın kalkındırılması ile ilişkili olmak kaydıyla kırsal alt yapının geliştirilmesi ve kalkındırılması;
- iv) Özellikle çiftçilere birden fazla alanda iş yapmalarını sağlayacak iş çeşitlendirme projeleri;
- v) Kırsal mirasın korunması ve köylerin geliştirilmesi ve yenilenmesi;
- vi) Üye ülkelerin mevzuatı ile de uyumlu olmak kaydıyla, çiftliklerin ve orman işletmelerinin çevrelerinin ve sınır bölgelerinin birbirleri ile bir bütün olarak düzenlenmesi,
- vii) Kişisel veya kolektif alanların veya otlakların geliştirilmesi,
- viii) Drenaj sistemlerinin geliştirilmesi ve onarılması, genel sulama sistemlerine bağlı olmayan küçük sulama sistemlerinin yapılması, mevcut ana kanallardan ortak sulama sistemlerinin kurulması ve suyun rasyonel kullanımına yönelik olarak küçük su rezervlerinin ve sulama ağlarının geliştirilmesi de dahil sulama ile ilgili her türlü faaliyetler,
- ix) Tarımsal işletmelerde konaklama dahil her türlü turizm ve sanat faaliyetlerinin teşviki,
- x) Tabii afetler sonucu tarımsal ve ormancılık potansiyelinin yok olduğu alanların yeniden kazanılması ve tâbii afetlerin yaratâbileceği kötü sonuçları önlemeye yönelik faaliyetler;
- xi) Ormanlık alanların işletilmesi;

xii) Tarımsal ve ormancılık alanlarında mesleki eğitimin ve rehberlik servislerinin geliştirilmesidir.

b. OTP'nin Reformu Çerçevesinde Tarımsal Yapının Düzenlenmesi (Hedef 5a)

Topluluk, tarım, ormancılık, balıkçılık ve su ürünleri alanlarına Hedef 5a kapsamında yardımlar sağlamaktadır. Hedef 5a, özellikle OTP reformunun ana yapısına yönelik faaliyetler ile balıkçılık sektörünün yapısal düzenlemelerinde yapılacak reformlar çerçevesindeki faaliyetleri kapsamaktadır. Fon, tüm topluluğu kapsayan sektörel planlara öncelik vermektedir. Topluluk bu kapsamda öncelikle;

- i) FEOGA- Garanti Bölümünce finanse edilmeyen ve pazar ile üretim arasında yeniden bir denge kurulmasına yönelik piyasaları düzenlemeye yönelik politikalar,
- ii) Üretim yapısının yenilenmesi ve geliştirilmesi, çiftliklerin modernizasyonu, genç çiftçilerin işe yerleştirilmesi, dağlık ve tepelik alanlarda telafi edici yardımlar,
- iii) Pazarlama ve üretim tekniklerinin geliştirilmesi,
- iv) Çiftçilere yönelik üretim ve pazarlama birliklerinin oluşturulması gibi alanlardaki projelerin finansmanına katkıda bulunmaktadır.

c. Kırsal Kesimin Geliştirilmesi (Hedef 5b)

Fon, coğrafi gelişme seviyesi ile ilişkili olan ve tarımsal yapı problemlerini çözmeye yönelik kırsal gelişme planları ve birbirlerine yakın bölgelerin entegrasyonuna yönelik programlara global yardımlar sağlamaktadır.

Topluluk, fon kaynaklarını kullanırken, önceliği mahalli yönetimler veya üye ülkeler tarafından uygulanmakta olan programlar ile bir bütünlük

gösteren projelere vermektedir. Ayrıca, Topluluğun öncelikleri periyodik yayınlarla duyurulmakta ve üretim fazlalığı olan sektörler, hiçbir şekilde faydalandırılmamaktadır.

Topluluk yardımlarından özel sektörle birlikte, kooperatif birlikleri de hiçbir ayırıma tâbi tutulmaksızın faydalanabilmektedirler.

d. Balıkçılık Sektörü İçin Mali Araçlar (FİFG)

Topluluk 1994'den bu yana balıkçılığa yönelik enstürmanları Balıkçılık Yönverme Mali Aracı (**F**inancial **I**nstrument of **F**isheries **G**uidance) altında toplamıştır. Bu çerçevede yapılacak yardımlar projeler bazında değerlendirilmekte olup proje maliyetleri; özel sektör, ulusal yönetim, ve FİFG tarafından karşılanmaktadır.

1994-1999 yılları arasında FİFG' den yapılan yardımlar 2,8 milyon ECU'yu bulmaktadır (DTM, 2003:86). FİFG, sahil bölgelerindeki balıkçılık sektöründe ve balıkçılık sanayinde; rekabet gücünün artırılmasına yönelik aşağıdaki özelliklere sahip faaliyetleri desteklemektedir

- a) Balıkçılık kapasitesinin artırılması ve mevcut ve ulaşılabilir kaynaklar arasında sürekli bir denge oluşturulmasına imkân sağlayacak, balıkçılık kaynaklarının rasyonel ve kalıcı yönetimlerine yönelik uygun ortamlar yaratılması,
- b) Sanayide ekonomik olarak varlığını sürdürebilecek girişimlerin geliştirilmesi ve yapılarının rekabet edebilecek şekilde güçlendirilmesi;
- c) Ürünlerin katma değerlerini ve pazara girişlerinin geliştirilmesi.

FİFG, yapısal uyum için pilot projeler ve destek çalışmaları gibi teknik yardım ve bilgilendirme projelerine yardım sağlamaktadır.

Topluluk tarafından ortak balıkçılık politikasının ihtiyaçları ile doğrudan ilişkili olmak koşuluyla, FİFG tarafından teknik yardım sağlanmaktadır. Teknik yardım;

- i) Balıkçılık kapasitesinin uyumlaştırılması,
- ii) Üçüncü ülkeler sularındaki balıkçılık faaliyetlerinin yönlendirilmesi
- iii) Özel sahil ekipmanlarının temin edilmesi gibi balıkçılıkla ilgili faaliyetlerinin izlenmesine yönelik alanlarda yapılmaktadır.

FİFG, aşağıda belirtilen yatırımların ve faaliyetlerin finansmanına katkıda bulunmaktadır:

- i) Balıkçılık sektöründe çabaların uyumlaştırılması
- ii) Balıkçılık filosunun yenilenmesi ve modernizasyonu,
- iii) Sahillerde ve iç sularda kültür ürünlerinin geliştirilmesi,
- iv) Balıkçılık kaynaklarının korunması veya geliştirilmesi amacıyla sahillerin kullanılması, deniz alanlarının korunması
- v) Balıkçılık limanlarındaki altyapı
- vi) Balık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ile işleme ve pazarlama metodlarının geliştirilmesi yoluyla katma değerin artırılması,
- vii) Çiftlik balıkçılığının geliştirilmesi,
- viii) Ürünlerin tanıtılması
- ix) Balıkçılık ekipmanlarında kalitenin geliştirilmesi konularında sağlanmaktadır (Can, 2004:78).

FİFG ürün kalitesinin geliştirilmesi, hijyenik şartların Topluluk standartlarına yükseltilmesi, çevrenin korunması, işyerlerinde sağlık ve güvenlik kalitesinin yükseltilmesi gibi hususları da dikkate alarak kaynaklarını kullanmaktadır. Şüphesiz mali kaynakların kullanılmasında toplum ihtiyaçları da dikkate alınmaktadır.

FEOGA-Yönverme Bölümü ve FİFG kaynaklarının kullanılabilmesi için üye ülkelerin yaptıkları uzun vadeli (üç veya altı yıl) planı komisyona sunmaları gerekmektedir.

Sunulan projenin Topluluk normlarına ve önceliklerine uygun bulunması halinde yapısal fonlardan finansmanına karar verilir. Topluluk, bölgelere göre değişmekle birlikte proje tutarının asgari % 50'sini karşılamakta olup, üye ülkelerin projeye katkılarını şart koşmaktadır.

e. FEOGA - Yönverme Bölümü Harcamaları:

İlgili tablolarımız incelendiğinde,1982 yılında FEOGA'nin ancak % 5'i (638 milyon ECU) Yönverme bölümü tarafından kullanılırken, zaman içerisinde bu miktar büyüyerek 1996 yılında reel olarak % 9'a (3,8 milyar ECU) ulaşmıştır(Tablo 8). Yönverme Bölümü harcamalarının hem Topluluk bütçesindeki, hem de FEOGA bütçesindeki oranı da aynı şekilde önemli bir artış göstermiştir.

FEOGA - Yönverme Bölümü harcamalarından 1982-1996 yılları arasında en büyük payı Fransa almıştır. Fransa, toplam 25,2 milyar ECU olan fon harcamalarının yaklaşık % 17,6'sını, yani 4.456 milyon ECU kullanmıştır.

Bu dönemde Fransa'yı % 16,1'lik pay ile (4.061 milyon ECU) İspanya izlemiştir. İspanya'nın, fon imkânlarından 1985 yılından itibaren faydalandığı dikkate alınacak olursa, bu ülkenin Fransa'ya oranla daha fazla Fon kaynaklarını kullandığı ortaya çıkmaktadır. Nitekim, İspanya'nın geçiş dönemi kabul edilebilecek 1986-1990 döneminde fon kaynaklarından daha az oranda faydalandığı, buna mukabil 1991 yılından itibaren 1993 yılı hariç, Fon kaynaklarını en çok kullanan ülke olduğu Tablo 21 ve 22'nin incelenmesinden de görülmektedir.

Tablo 21 ve 22'nin incelenmesinden de görüleceği üzere fon kaynakları daha ziyade tarımsal ürünler üreten Topluluğın güney ülkeleri İspanya, Fransa ve Yunanistan tarafından kullanılmıştır. Bu üç ülke, 1982-1996 yıllarını kapsayan dönemde fon kaynaklarının yaklaşık % 50'sini kullanmıştır. Geri kalan fon kaynakları ise kalan 12 ülke tarafından paylaşılmıştır.

Tablo 21: Avrupa Tarımsal Yönerme ve Garanti Fonu-Yönerme Bölümü Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı (Milyon ECU)

Ülkeler	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1982-96
BELÇİKA	17,7	18,1	12,9	12,4	15,5	18,7	17,8	25,5	31,1	11,9	26,3	49,3	42,8	27,8	66,2	394,0
DANİMARKA	20,8	20,5	13,9	13,0	13,9	15,7	13,7	13,9	17,8	16,0	25,0	25,8	64,7	35,8	26,2	336,7
ALMANYA	107,1	107,7	89,3	81,0	105,1	128,3	131,5	123,2	181,5	184,6	242,9	337,4	476,0	556,4	720,9	3.572,9
YUNANİSTAN	14,5	21,9	52,8	83,7	86,2	78,0	133,5	209,2	232,5	225,2	352,3	378,4	332,4	353,8	293,8	2.848,2
İSPANYA						21,2	90,5	165,5	274,8	424,9	568,5	400,0	527,4	643,4	945,3	4.061,5
FRANSA	167,4	182,0	143,9	122,3	176,7	237,2	281,5	187,5	361,9	366,1	462,2	582,8	384,1	358,8	442,3	4.456,7
İRLANDA	84,3	84,1	64,2	73,1	64,2	87,0	81,7	99,5	133,9	156,9	191,4	175,6	129,0	188,2	266,9	1.880,0
İTALYA	125,0	103,0	127,8	175,3	167,0	146,3	199,6	280,3	237,9	210,9	257,3	356,2	328,3	274,1	339,2	3.328,2
LÜXEMBURG	1,6	0,6	3,9	1,8	2,3	4,5	2,3	3,7	5,5	5,5	6,7	7,9	6,6	2,1	5,2	60,2
HOLLANDA	32,2	32,2	24,8	18,1	17,1	17,1	5,4	18,0	5,7	15,6	14,6	16,7	31,3	13,9	24,2	286,9
AVUSTURYA														48,5	98,2	146,7
PORTEKİZ						28,3	100,2	150,5	245,6	200,1	344,4	279,7	450,0	117,9	349,4	2.266,1
FİNLANDİYA														61,9	57,4	119,3
İSVEÇ														24,7	43,2	67,9
İNGİLTERE	67,6	149,6	113,3	109,4	79,1	80,9	84,5	72,2	96,1	103,2	92,7	103,1	121,3	71,5	102,9	1.447,4
TOPLAM	638,2	719,7	646,8	690,1	727,1	863,2	1.142	1.349	1.825	1.915	2.584	2.713	2.894	2.779	3.782	25.268,8

Kaynak : Annual Report Concerning the Financial Year 1991-1996; The General Budget of the European Union for the Financial Year 1997.

**Tablo 22:Avrupa Tarımsal Yönerme ve Garanti Fonu-Yönerme Bölümü Harcamalarının
Ülkeler İtibarıyla Dağılımı (1982-1996)**

Ülkeler	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1982-96 (%)
BELÇİKA	2,8	2,5	2,0	1,8	2,1	2,2	1,6	1,9	1,7	0,6	1,0	1,8	1,5	1,0	1,8	1,6
DANİMARKA	3,3	2,8	2,1	1,9	1,9	1,8	1,2	1,0	1,0	0,8	1,0	1,0	2,2	1,3	0,7	1,3
ALMANYA	16,8	15,0	13,8	11,7	14,5	14,9	11,5	9,1	9,9	9,6	9,4	12,4	16,4	20,0	19,1	14,1
YUNANİSTAN	2,3	3,0	8,2	12,1	11,9	9,0	11,7	15,5	12,7	11,8	13,6	13,9	11,5	12,7	7,8	11,3
İSPANYA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,5	7,9	12,3	15,1	22,2	22,0	14,7	18,2	23,2	25,0	16,1
FRANSA	26,2	25,3	22,2	17,7	24,3	27,5	24,6	13,9	19,8	19,1	17,9	21,5	13,3	12,9	11,7	17,6
İRLANDA	13,2	11,7	9,9	10,6	8,8	10,1	7,2	7,4	7,3	8,2	7,4	6,5	4,5	6,8	7,1	7,4
İTALYA	19,6	14,3	19,8	25,4	23,0	16,9	17,5	20,8	13,0	11,0	10,0	13,1	11,3	9,9	9,0	13,2
LÜKSEMBURG	0,3	0,1	0,6	0,3	0,3	0,5	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2
HOLLANDA	5,0	4,5	3,8	2,6	2,4	2,0	0,5	1,3	0,3	0,8	0,6	0,6	1,1	0,5	0,6	1,1
AVUSTURYA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	2,6	0,6
PORTEKİZ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,3	8,8	11,2	13,5	10,4	13,3	10,3	15,5	4,2	9,2	9,0
FİNLANDİYA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,2	1,5	0,5
İSVEÇ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	1,1	0,3
İNGİLTERE	10,6	20,8	17,5	15,9	10,9	9,4	7,4	5,4	5,3	5,4	3,6	3,8	4,2	2,6	2,7	5,7
Tanımlanmamış	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak : Tablo 21'deki değerler esas alınarak hesaplanmıştır.

II. TOPLULUK İNİSİYATİFİ VE YEŞİL BELGE

Yapısal politikalar alanında başlatılan yeni düzenlemeler konusunda Komisyon tarafından hazırlanan Yeşil Belge, Topluluk girişimlerinin (Topluluğun bölgesel politikalar kapsamında uygulanan programları) gelişimini ortaya koymuş, 1994–1999 döneminde gerçekleştirilecek girişimleri etkileyecek temel prensipleri belirlemiştir.

Komisyon, 1993 yılı Haziran ayında Topluluğun önceliklerini ortaya koyan Topluluk inisiyatiflerinin 1994-1999 yılları arasındaki geleceğine yönelik olarak bir raporu yayınlamıştır. Daha sonra Avrupa Parlamentosu, Bölgeler Komitesi, Ekonomik ve Sosyal Komite, Topluluk İnisiyatifleri İdari Komitesinin de görüşleri doğrultusunda komisyon, Topluluk inisiyatifleri ile ilgili düzenlemelere son şeklini vermiştir.

15 Haziran 1994 tarihinde sona eren çalışmalar Topluluklar Resmi Gazetesinin, 1 Temmuz 1994 tarihli sayısında yayınlanmıştır (Şahin,1999:128). Komisyon tarafından ortaya konulan bu inisiyatiflere 1994-1999 döneminde yapısal fonlardan 13.45 milyar ECU kaynak ayrılmış olup, bu miktar yapısal fonlara ayrılan toplam bütçenin yüzde 9'una tekabül etmektedir. 1989-1993 dönemi için bu miktar 5,5 milyar ECU idi (DTM,2002:139).

Ayrıca, Topluluk inisiyatifi kapsamındaki programlar, özellikle Hedef 1, 2 ve 5b kapsamındaki bölgelere yönelik faaliyetlere yönlendirilmiştir. Bu çerçevedeki girişimler, bir veya daha fazla bölgedeki ciddi sosyal ve ekonomik zorlukları çözmek için yardımcı olmayı ve Topluluk politikalarının olumsuz etkilerinin hafifletilmesi veya giderilmesi ile sanayi bölgelerinin yeniden yapılandırılmasını güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Söz konusu kararla komisyon 14 adet inisiyatif ortaya koymuştur. Bunlar hakkındaki bilgiler özet olarak aşağıda sunulmaktadır. Bu inisiyatiflere ilişkin Gündem 2000 sonrası değişikliklere ve reorganize edilen yeni hedeflere 3. bölümde değinilmiştir.

1.INTERREG II: Sınır Bölgelerinde İşbirliği ve Enerji Şebekesi

Programları ve projeleri üye ülkelerin ve topluluğun ortaklaşa finansmanı ile gerçekleştirilmektedir. Söz konusu projelerin finansmanı için Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ve AKÇT kaynaklarından da faydalanmak mümkündür. Bu programın mali destek sağladığı alanlar aşağıda verilmiştir.

A.Sınır bölgelerinde işbirliği programı; Üye ülkeler arasındaki veya üçüncü ülkelerle olan sınır bölgelerinde ve temel deniz sahil bölgelerinde bulunan ve NUTS III seviyesindeki idari bölgelerde olmak şartıyla, söz konusu alanların geliştirilmesi, özel kalkınma problemlerinin halledilmesi, milli ekonomilerin bir bütün olarak Toplulukla bütünleştirilmesi, mahalli problemlerin çözümü ve çevrenin korunmasına yönelik projeler söz konusu program tarafından desteklenmektedir.

Topluluk, sınır bölgelerinde işbirliği projelerine 2,4 milyar ECU' tahsis ederek, bunun yaklaşık yüzde 75'nin, Hedef 1 kapsamında kalan Topluluk sınır bölgelerindeki projelere tahsis edilmesine karar vermiştir. Topluluğun Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile olan sınır bölgeleri için ayrıca PHARE programından da kaynak ayrılmıştır.

B.Enerji şebekesi; Portekiz ve İspanya arasında doğal gaz iletim hattının gerçekleştirilmesi ve Portekiz ve Yunanistan başta olmak üzere az gelişmiş bölgelerde doğal gazın dağıtımı ile ilgili gerekli alt yapının gerçekleştirilmesinin hızlandırılması, İtalya ve Yunanistan arasında İnterkonekte sistemin oluşturulması başta olmak üzere, elektrik enerjisinin dağıtımı alanlarındaki faaliyetlere program tarafından mali destek

sağlanmaktadır. Topluluk kalan 500 milyon ECU yü enerji şebekesi ile ilgili projelere ayırmıştır.

2.LEADER II : Kırsal Kalkınma

(**Liaisons Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale**)

Topluluk Leader II Programı ile kırsal ekonominin kalkındırılmasına yönelik entegre programlara destek sağlamaktadır. Bu kapsamda Topluluk tarafından topluluğun tüm ülkelerini kapsayan kırsal kalkınma politikaları alanındaki bilgilerin sirkülasyonu, kırsal kalkınma alanında elde edilen deneyimlerin değişimi, know-how gibi konularda üye ülkelere ve üye ülkelerden gelen özel taleplere bilgi sunan.bir kırsal kalkınma ağı kurulmuştur. Leader II Programına Topluluk ile birlikte üye ülkelerin de katkıda bulunması esastır.

Leader II Programına, yapısal fon bütçelerinden kullanılmak üzere 1994-1999 yılları için 1.4 milyar ECU tutarında bir kaynak ayrılmıştır. Bu miktarın 900 milyon ECU'sü Hedef 1 kapsamında kalan bölgelerdeki program ve projelerde kullanılmıştır.

3.REGİS II : Çok Uzak Bölgeler

Topluluk, üye ülkeler sınırlarına dahil olan, fakat, coğrafi bakımdan asıl Topluluk topraklarından uzakta olan deniz aşırı bölgelerin ekonomik ve sosyal problemlerinin çözümüne yardımcı olmak amacıyla, Regis II Programını uygulamaya koymuştur. Programla;

- Tarım ve kırsal kalkınma: Topluluk anılan bölgelerde ihracata yönelik ürünler geliştirmek, kendine yeterlilik oranını yükseltmek amacıyla tarımsal ürünleri çeşitlendirmeye yönelik faaliyetler,
- Mahalli iş ve istihdam kapasitesinin artırılması,
- Küçük ve orta boy işletmelerin faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve modernizasyonu,

- Enerji kaynaklarının mahalli kaynaklardan teminine yönelik faaliyetler ve enerji tasarrufu sağlayacak çalışmalar,
- Tabii çevrenin korunması,
- Balıkçılığın geliştirilmesi,
- Ulaşım ve telekomünikasyon alt yapısının geliştirilmesi,
- Komşu ülkelerle işbirliğinin geliştirilmesi,
- Turizm,
- Bu bölgelerle Topluluk arasındaki bağların güçlendirilmesi, gibi çeşitli faaliyetleri desteklemiştir.

Topluluk, bu alandaki programlar için 1994-1999 döneminde yapısal fonlardan 600 milyon ECU'lük bir kaynak ayırmıştır. Söz konusu programlara, ayrıca AYB'den de mali destek sağlamak mümkündür.

4.EMPLOYMENT: İstihdam ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi

Topluluk bu Program çerçevesinde istihdam (Özellikle, kadınlara erkeklerle eşit şartlarda istihdamın sağlanması), özürlü ve diğer dezavantajlı grupların istihdamının geliştirilmesi, gençlerin emek piyasası ile bütünleşmelerinin geliştirilmesi faaliyetlerine destek sağlamaktadır

Employment Programı üye ülkeler ve Topluluk tarafından birlikte finanse edilmekte olup, yapısal fonlardan toplam 1,4 milyar ECU kaynak ayrılmıştır. Bunun 800 milyon ECU'sü Hedef 1 kapsamında kalan bölgelerde kullanılmıştır. Bu miktarın 370 milyon ECU'sü istihdama, 730 milyon ECU'sü özürlü insanlara yönelik faaliyetlere ve 300 milyon ECU'sü ise gençlere yönelik programların finansmanına ayrılmıştır.

5.ADAPT: İşgücünün Endüstriyel Değişikliklere Uyumu

Topluluk, Adapt Programı çerçevesinde dünyada ve Topluluk içinde meydana gelen endüstriyel değişiklikler nedeniyle, işini kaybeden veya kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalan insanların, yeni şartlara uyumunu

sağlamaya yönelik faaliyetlere destek sağlamaktadır. Söz konusu desteği dört kategoride özetlemek mümkündür. Bunlar;

- Endüstriyel değişikliklere işgücünün uyumunu hızlandıran programlar,
- Ticaret, hizmetler ve sanayinin rekabet gücünü artırmaya yönelik faaliyetler,
- İşgücünün geliştirilmesi yoluyla işsizliğin önlenmesi ve
- Özellikle, işgücünün yoğun olduğu alanlarda yeni faaliyetler ve yeni iş alanlarının geliştirilmesinin hızlandırılmasını sağlayacak programlardır.

Topluluk ve üye ülkeler tarafından birlikte finanse edilen faaliyetlere 1994-1999 döneminde, yapısal fon kaynaklarından, 400 milyon ECU'sü Hedef 1 kapsamındaki bölgelerde kullanılmak üzere, toplam 1,4 milyar ECU kaynak ayırmıştır.

6.REACHER II: Kömür Madenleri Bölgelerinin Ekonomik Dönüşümü.

Topluluk, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Yatırım Bankası kaynaklarından Hedef 1, 2 ve 5b kapsamında kalan ve NUTS III(AB İstatistiksel Bölge Sınıflandırması) seviyesinde, idari bölgelerdeki kömür madenlerinde meydana gelen ekonomik değişim programlarını Reacher II Programı kapsamında desteklemiştir. Topluluk 1994-1997 döneminde yapısal fonlardan karşılanmak üzere toplam 400 milyon ECU kaynak ayırmıştır

Bu kapsamda programdan mali destek alınabilmesi için, 1 Ocak 1990 tarihinden sonra, toplam 1000 kişinin işini kaybetmesi, kaybetme tehlikesine maruz kalması veya 1000 kişiye denk olan bir işgücü kaybının meydana gelmesi gerekmektedir. Reacher II Programı kapsamındaki faaliyetlere Toplulukla birlikte üye ülkelerin de mali destek sağlamaları esastır

RESIDER II: Çelik Alanlarında Ekonomik Dönüşüm

Topluluk, Reacher II programına benzer bir şekilde çelik sektöründeki değişime de mali destek sağlamış, 1994-1997 yılları arasında ERDF ve ESF kaynaklarından karşılanmak üzere 500 milyon ECU tutarında bir kaynak tahsis etmiştir.

8.KONVER: Savunma Sektöründe Ekonomik Dönüşüm

Topluluk aynı şekilde savunma sektöründeki değişime de mali destek, 1994-1997 yılları arasında sağlamış,ERDF ve ESF kaynaklarından karşılanmak üzere 500 milyon ECU tutarında bir kaynak tahsis etmiştir. Ayrıca Programa, AYB kaynaklarından da faydalanma yolunu da açmıştır.

9.RETEX : Tekstil Sektöründeki Ekonomik Dönüşüm

Topluluk, başta Doğu Almanya'nın beş eyaletinde olmak üzere, tekstil sektörünün çok zor şartlarla karşı karşıya kaldığı bölgelere, Hedef 1, 2 ve 5b kapsamında olmak ön şartı ile, 1994-1997 döneminde 500 milyon ECU'lük bir mali destek sağlamıştır.

10.TEXTİLE AND CLOTHING IN PORTUGAL

(Portekiz Tekstil ve Dokuma Sanayi)

Topluluk, Portekiz'in dokuma ve giyim sektörünün modernizasyonunu temin etmek amacıyla, bu ülkeye 1994-1999 yılları arasında yapısal fonlardan 400 milyon ECU tahsis etmiştir. Program kapsamındaki proje ve faaliyetlere Portekiz hükümetinin de mali destek vermesi, Topluluk yardımının sağlanması için gerekli bir ön koşuldur. Portekiz bu alanda kullanılmak üzere AYB kaynaklarından da faydalanmıştır.

11.SMEs: Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Tek Pazara Uyumu

SMEs programı kapsamında aşağıda özellikleri açıklanan faaliyetlere mali destek sağlanmaktadır:

- KOBİ'lerin mali problemlerine çözüm yollarının geliştirilmesi.
- Yeni pazarlara girişi temin edecek faaliyetler
- KOBİ'lerin organizasyon ve üretim sistemlerinin geliştirilmesi;
- Enerji tasarrufu ve çevre ile ilgili projeler
- KOBİ'lerle araştırma merkezleri arasında işbirliğinin geliştirilmesi;
- KOBİ'lere hizmet sağlayan kuruluşlarla işbirliğinin geliştirilmesi;
- KOBİ'ler ile ilgili mesleki eğitimin güçlendirilmesi.

Topluluk, tek pazarın gerçekleştirilmesinden sonra küçük ve orta boy işletmelerin, tek pazara uyumunu temin etmek üzere, gerekli tedbirlerin alınmasına ve bu amaca yönelik programların mali açıdan desteklemesine karar vermiştir.

Topluluk, KOBİ'lere yönelik yukarıda belirtilen özelliklere sahip proje ve faaliyetlere, 1994-1999 yıllarını kapsayan dönemde, Yapısal fonlardan 1 milyar ECU tutarında bir kaynak tahsis etmiştir. Bu kaynağın 800 milyon ECU'sünün Hedef 1 kapsamındaki alanlarda, geri kalan 200 milyon ECU'sünün ise Hedef 2 ve 5b kapsamındaki alanlarda kullanılması kararlaştırılmıştır.

12.URBAN: Kentsel Alanlar

Topluluk, üye ülkelerin büyük veya orta büyüklükteki kentlerinde, ekonomik, sosyal ve çevre ile ilgili problemlerinin halledilmesine yönelik program ve faaliyetlerin desteklenmesi yoluyla, bu alandaki gelişmelerin hızlandırılmasını amaçlamıştır.

Bu kapsamda özellikle;

- Yeni ekonomik faaliyetlerin hızlandırılması,
- Sosyal, sağlık ve güvenlik şartlarının geliştirilmesi,
- Çevre şartlarının ve alt yapının geliştirilmesi
- Çölgede yaşayan insanların işlerinin garanti edilmesine yönelik faaliyetler,
- Özel işyerlerinin geliştirilmesi ve problemlerin çözümüne yönelik mahalli kapasitenin güçlendirilmesini sağlayacak programlara, Topluluk tarafından yapısal fon kaynaklarından destek sağlanmıştır.

Topluluk, Hedef 1 kapsamındaki bölgelerde kullanılmak üzere 400 Milyon, Hedef 2 kapsamındaki alanlarda kullanılmak üzere 200 milyon ECU olmak üzere, 1994-1999 yılları arasında yapısal fonlardan toplam 600 milyon ECU ayırmıştır. Ayrıca, AYB ve diğer Topluluk programları ve Uyum Fonundan da faydalanmak mümkün olmuştur.

13.PESCA: Balıkçılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması

Balıkçılık sektörünün yeniden yapılandırılması ve uyum problemlerinin halledilmesine yönelik olarak hazırlanan PESCA programı, üye ülkelerin de mali katkıları ile 1994-1999 yıllarını kapsayan dönemde, yapısal fonlardan 250 milyon ECU'lük bir kaynak kullanma imkânı elde etmiştir. Program çerçevesinde sağlanan mali imkânların 125 milyon ECU'sü dönem itibarı ile Hedef 1 kapsamında kalan bölgelerde tahsis edilmiştir.

14.PEACE : Kuzey İrlanda İçin Barış

Kuzey İrlanda'da barışı tesis etmeye yardım etmek üzere, Kuzey İrlanda ve altı idari bölgesini kapsayan Programa, 1995-1997 yıllarını kapsayan dönemde, yapısal fonlardan 300 milyon ECU'lük bir kaynak tahsis edilmiştir.

.Topluluk inisiyatiflerine ayrılan mali imkânların dağılımı,bir bütün olarak Tablo 23 'de gösterilmiştir.

Tablo 23: 1994-1999 Döneminde Topluluk Girişimlerinin Finansmanına Yönelik Tahsisler

TOPLULUK GİRİŞİMLERİ	TAHSİS EDİLEN MİKTAR(MİLYAR ECU)
İTERREG	2.9
LEADER II	1,4
REGİS	0,6
EMPLOYEMENT Nov(370) Horizon(730) YOUTHSTART(300)	1,4
ADAPT	1,4
REACHER	0,4
RESİDER	0,5
KONVER	0,5
RETEX	0,5
PORTEKİZ TEKSTİL SANAYİ	0,4
SME	1,0
URBAN	0,6
PESCA	0,25
RESERV	1,6
TOPLAM	13,45

Kaynak:DTM,Avrupa Birliği ve Türkiye,2002:139

BÖLÜM III

GÜNDEM 2000 BİLDİRİSİ VE BÜTÇE ÜZERİNE ETKİLERİ, 2000-2006 BÜTÇE KRİTERLERİ

I.GÜNDEM 2000 BÜTÇE REFORMLARI

AB Komisyonu Kurucu Antlaşmalarda değişiklikler yapan Amsterdam Antlaşması'nın kabulünden sonra, 1997 Temmuz'unda "Daha Güçlü ve Daha Geniş Birlik için: Gündem 2000" belgesini hazırladı. AB'nin 21. yüzyılın, ilk yıllarında izleyeceği politikaları şekillendiren 1300 sayfalık bu strateji belgesinin üzerinde yapılan görüşmeler, 1999 yılında sonuçlandırılmıştır. Bu son derece büyük hacimli belgede bütçe açısından 4 temel husus ağırlık kazanmaktadır;

- AB'nin Finansmanı
- OTP Reformu
- Yapısal fonlar ve Uyum Fonunun yeniden yapılandırılması
- Aday ülkeler ile ilgili görüşler ve aday ülkelere AB'nin 2000-2006 dönemi için öngördüğü mali yaklaşım (Karluk,2005:119)

1.YAPISAL FONLAR VE UYUM FONUNUN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Yapısal fonların 2000-2006 programlama dönemi için yeniden yapılanmasında ve reformunda birçok problem bir anda düşünülüp çözüm aranmıştır. Bunlar öncelikle; Ekonomik Birlik ve Para Birliğinin üçüncü aşaması olan, Avrupa Ortak Parasının (Euro) kullanımı, AB'nin doğuya doğru genişlemesi ve bütçe politikalarıdır. Avrupa Komisyonu bu sorunlara bir çözüm olarak Gündem 2000'de genişleme süreci için yeni öneriler getirmiş ve 2000-2006 dönemi için bir mali çerçeve oluşturmuştur. Birliğin finansal

alışmaları ve programlama dönemi 1999'da sona ermiş ve Gündem 2000 çerçevesinde yeni bir dönem başlatılmıştır.

Gündem 2000, ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi gerçekleştirmeyi "Öncelikli hedef" olarak kabul etmiştir. Bu nedenle, 2000-2006 dönemi için yapısal fonlar ve uyum fonuna toplam 275 milyar ECU bütçe ayrılmıştır. Bu miktar, 1993-1999 döneminde 200 milyar ECU idi. Ayrıca söz konusu 75 Milyarlık bu artıştan, aday ülkelerin de faydalanmalarını temin edecek mekanizmaların oluşturulması da hükme bağlanmıştır.

Yapısal fonlar, Gündem 2000 paketinin bir parçası olarak daha sıkı mali yönetim kurulması, etkinliği arttırmak ve yönetim kademelerini azaltmak amacıyla reforma tabi tutulmuştur. Bu çerçevede, yapısal fonlara ayrılan bütçenin birlik GSYİH'nın % 0,46'sını aşmaması karara bağlanmıştır. AB Komisyonu, Yapısal fonlarla ilgili olarak, her bir bölge için yıllara sari tek bir mali program uygulanmasını önermiştir (DTM,2002).

Yapısal fonların 2000-2006 döneminde, hem birliğin genişlemesinin ahenkli olmasını, hem de insan kaynaklarının değişen teknolojik gelişmelere adaptasyonunu sağlamak amacıyla kullanımı önem arz etmektedir. Birlik içinde uyumun en üst düzeyde gerçekleşmesi için gösterilen çabaların son yıllarda başarılı sonuçlar vermesine rağmen, halen AB'nin önünde, uzun bir yol bulunmaktadır.

AB için: İstihdam birinci gündem maddesi olmaya devam etmektedir. AB genelinde işsizlik oranı yüzde 12'lerde seyretmektedir ve bu oran oldukça yüksektir. Yapısal sorunların çözülmesinde Yapısal fonların daha etkin kullanımı gerekmektedir.

Gündem 2000, uyum fonunun ise eskisi gibi devam etmesini öngörmüştür. Fon, çevre, ulaştırma altyapısı ve ağlarının geliştirilmesine yönelik olarak kişi başına GSYİH'sı AB ortalamasının % 90'ından az olan üye

devletlere destek vermeye devam edecektir (Can,2004:138). Fakat yukarda değinildiği gibi aday ülkeler için mali destek enstrümanları da göz ardı edilmemiştir.

Gündem 2000 belgesi, yapısal fonlardan ve uyum fonundan yapılan yardımların toplamının, şu an üye olan ve gelecekte üye olacak olan ülkelerin hiçbirinin GSYİH'nın % 4'ünü aşmamasını ilke olarak kabul etmiştir.(CEC, 1999b:13)

2. ÜYELİK ÖNCESİ STRATEJİ

Gündem 2000'in yayınlanmasına kadar, AB'nin aday ülkeler için üyelik öncesi yardım stratejisi daha çok teknik konulara odaklanmıştı ve günübirlik hazırlıklara dayanıyordu.Oysa bu belge, sadece aday ülkelerle ilgili görüş ve değerlendirmeleri değil, bunun yanında genişleme sürecinin Birlik bütçesi, Birlik Ortak Tarım Politikaları ile ekonomik ve sosyal uyum üzerindeki etkilerini de değerlendirilmektedir(CEC,"Areas of Activity,The."CommunityIn itatives"www.europa.eu.int/comm/dg16/activity/erdf/erdf2_an.htm).

Yeni üyelerin AB'ye katılımıyla bazı bölgeler ekonomik ve sosyal yönlerden mevcut üyelere daha geri düzeyde olacaktır. Bu nedenle; yapısal fonların, AB'nin bütün bölgelerin ekonomik ve sosyal uyumunu sağlamak amacıyla kullanımı sağlamak, özellikle en çok ihtiyaç içinde olan bölgelere ya da sosyal gruplara bu yardımların yapılmasını temin etmek gerekmektedir. Bu çerçevede, fonların kullanımında yeni üyelere de yeterli oranda kaynak aktarımı sağlamak amacı ile Topluluk, Gündem 2000 ile, bütün aday ülkeler için üyelik öncesi strateji benimsemiş ve tarımsal kalkınma ve yapısal yardım amacıyla 45 milyar Euro tahsis etmiştir.

Üyelik öncesi strateji, hem mali yardımı, hem de geleceğin planlanması amacıyla görüşmelerin yapılmasını içermektedir. Aynı zamanda aday ülkelerin gelecekteki üyeliklerine hazırlıklı olmaları amacıyla Birlik mevzuatına uyum (acquis) çalışmalarını da kapsar (Can, 2004:141).

3.BİRLİĞİN FİNANSMANI VE OTP REFORMLARI

Komisyon Gündem 2000'de AB'nin finansmanı ile ilgili olarak;2000-2006 dönemi için bütçedeki harcama kalemleri toplamını, üye devletlerin ulusal gelirleri toplamının %1,27'sinin üzerine çıkarmama kararı almıştır.

Komisyon Gündem 2000 kapsamında önerdiği OTP reformunda; 1992 reformlarının genişletilerek fiyat destekleri yönteminden, üreticilere doğrudan ödeme yöntemine geçişin devam ettirilmesini önermiştir. Ayrıca OTP reformlarının bütçeye 4 milyar Euro net harcama getireceği de hesaplanmış fakat bunun başta da belirtildiği gibi toplam gelir üst limitini artırmaya gerek duymaksızın finanse edilebileceği belirtilmiştir (Karluk,2005:121).

Tablo 24: 2000-2006 Döneminde Yapısal fonlar ve Uyum Fonuna Dağılım (Milyon euro, 1999 fiyatları)

Yılı	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	00-06
Yapısal Faaliyetler Toplamı	32 045	31 445	30 865	30 285	29 595	29 595	29 170	213.010
Yapısal fonlar	29 430	28 840	28 250	27 670	27 080	27 080	26 660	195.010
Uyum Fonu	2 615	2 615	2 615	2 615	2 515	2 515	2 510	18.000

Kaynak: DTM. Avrupa Birliği ve Türkiye,2002:141

Gündem 2000 ile topluluk inisiyatifleri ve hedeflerde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Hedefler yeniden tanımlanıp, sayıları yediden üçe düşürülmüştür. Bunlardan ikisi bölgesel amaçlı, biri de insan kaynaklarının etkin kullanımı ile ilgilidir. (CEC,1999b:12) Yeni Hedefler 1 ve 2'nin kapladığı alan % 51'den 2006 yılı sonunda %35 ile % 40 arasına düşecektir. Toplam fonların yaklaşık üçte ikisi Hedef 1 bölgelerine tahsis edilmeye devam edecektir.

2000-2006 döneminde topluluk inisiyatiflerinin yapısal fon Kaynakları içindeki payları %5'e çekilerek, sayıları 13'ten 4'e düşürülmüştür.

II. YENİ HEDEFLER

Avrupa Birliği yapısal fonlarından yararlanmaya ilişkin yeni usul ve esaslar, 21 Temmuz 1999 tarih ve EC No 1260/1999 sayılı Konsey Tüzüğü ile belirlenmiştir. Söz konusu tüzük ile üç yeni hedef belirlenerek, fonlara bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetlerin desteklenmesine katkı sağlama zorunluluğu getirilmiştir

Yapısal fonların kullanım alanları, AT Antlaşması'nın 158. maddesinde, bütün diğer topluluk mali araçlarında olduğu gibi: ekonomik ve sosyal uyumun gerçekleştirilmesi, kırsal alanların geliştirilmesi ve geri kalmış bölgelerin kalkınmasının sağlanması olarak belirlenmiştir. 159. madde ile de bu amaçlara ulaşmak için söz konusu faaliyetlerde; yapısal fonlar, Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ve mevcut diğer mali kaynakların kullanımı kabul edilmiştir(CEC,"Areas of Activity,The Community Initiatives",www.europa.eu.int/comm/dg16/activity/erdf/erdf2_an.htm).

1. YENİ HEDEF 1:Kalkınmayı ve Yapısal İtibakı Teşvik Etmek:

Gelişmişlik düzeyi düşük olan bölgelerin kalkındırılmasını ve yapısal uyumunu amaçlamaktadır. Yeni Hedef 1 çerçevesinde, ERDF, ESF, EAGGF(FEOGA) ve FIFG'den yararlanılmaktadır. Bir bölgenin Hedef 1 kapsamında yer alabilmesi için temel kıstas olarak satın alma gücü paritesi cinsinden hesaplanan GSYİH dikkate alınmaktadır. Bu çerçevede Hedef 1 bölgelerinde satın alma gücü paritesi cinsinden GSYİH'nin, son üç yıl içerisinde Topluluk ortalamasının % 75'inden daha az olması gerekmektedir.

Ancak bu kriterin iki istisnası vardır:

-Hedef 6 kapsamındaki İsveç ve Finlandiya'nın nüfus yoğunluğu oldukça düşük olan bölgeleri gibi, km²'ye düşen nüfus 8 kişiden az olan bölgeler bu kapsamda ele alınmaktadır.

-En uzak bölgeler (Remote Regions): Bu kapsama, Fransa'nın denizaşırı bölgeleri, Kanarya Adaları, Asor ve Maderia (Portekiz) girmektedir.

Hedef 1'in amacı geri kalmış bölgelerin kalkınmasına ve yapısal uyumuna yardımcı olmaktır. Yapısal fonlar bütçesinin % 69,7'sini oluşturan 135,9 milyar Euro, Hedef 1 bölgelerine ayrılmıştır.(tablo 26). Bu miktarın % 4,3'ü ise geçiş sürecindeki bölgelere ayrılmış bulunmaktadır.

Yapısal fonlardan yapılan yardımlar ulusal yatırımları tamamlayıcı mahiyette olup, ortak finansman esastır. Bu amaçla özel tavanlar belirlenmiştir. Hedef 1 bölgelerinde yapılan işletmelere yönelik yatırımlarda (Investment in Businesses) toplam maliyetin % 35'i birlik tarafından finanse edilmektedir. Gelir getirici alt yapı yatırımlarında ise toplam maliyetin % 40'ı (Uyum Fonu ülkelerinde % 50'si) karşılanmaktadır. Hedef 1 kapsamında yer alan nüfus, AB toplam nüfusunun yüzde 22'sini kapsamaktadır (DTM,2002:140).

Hedef 1 kapsamı dışında kalan bazı kıyı bölgeleri, balıkçılık çabalarının gözden geçirilmesi, balıkçılık filolarının modernizasyonu ve su kültürünün geliştirilmesi, deniz alanlarının korunması, balıkçılık limanları altyapısının geliştirilmesi, balıkçılık ürünlerinin işlenmesi, pazarlanması ve balıkçılık ürünlerinin geliştirilmesi konularındaki projelere, Balıkçılık Yönerme Fonu'ndan (FIFG) finansman sağlamaktadır. Bu amaçla, 1 milyar 106 milyon Euro'luk bir fon ayrılmıştır.

Tablo 25 incelendiğinde; Hedef 1 kapsamında en çok tahsisin 38 milyar Euro ile İspanya'ya ve 22 milyar Euro ile İtalya'ya yapıldığı görülmektedir. Yine Yunanistan 21 milyar Euro ile çok ciddi bir pay elde

etmiştir. Belçika, Danimarka, Lüksemburg ve Hollanda, Hedef 1 kapsamında değerlendirilen bölgeleri olmadığından hiç bir pay alamamışlardır.

2.YENİ HEDEF 2: Ekonomik ve Toplumsal Dönüşüme Destek:

Hedef 1 dışında kalan ve yapısal sorunlar yaşayan bölgelerin ekonomik ve sosyal dönüşümünü desteklemek üzere oluşturulan faaliyetleri içermektedir.

Hedef 2 çerçevesindeki kaynaklar (ERDF ve ESF) . Yapısal kriz yaşayan dört tür bölgeyi kapsamaktadır: Sanayi alanları (hizmetler dahil), kırsal alanlar, şehir alanları ve balıkçılık sanayisine bağımlı alanlar. Hedef 2 bölgelerinin tanımı belirsiz olduğu için, üye ülkelerin bütün nüfuslarının söz konusu hedef kapsamında kalmasını önleyebilecek fren mekanizmalarının oluşturulması gerekmiştir. Bu hedefe topluluğun nüfusunun % 18'ini geçmeyen bölümü dahil olacaktır. % 18'e kadar olan tavanın dağılımı aşağıda verilmiştir

A.% 10 sanayi ve hizmet alanlarında: Bu kapsamda değerlendirilmek için; Topluluk ortalamasının üzerinde bir sanayi istihdam oranı, sınıai istihdam oranında bir düşüş ve Hedef 2 bölgelerinde gösterge olarak alınan işsizlik oranının son üç yılda Topluluk ortalamasının üzerinde olması gerekmektedir. Diğer bir gösterge de; sanayi sektöründeki istihdamın toplam istihdama oranının, 1985 yılından itibaren herhangi bir referans yılda, Topluluk ortalamasına eşit ya da büyük olmasıdır. Ayrıca seçilen referans yıla göre sanayi sektöründeki istihdamda kaydedilir bir düşüş olması gerekmektedir. Bu kapsamdaki Eski Hedef 2, AB nüfusunun %16,4 ünü kapsıyordu.

B. % 5 Kırsal alanlara: Düşük nüfus veya tarım sektöründe yüksek işgücünün istihdamı; işsizlik veya yüksek oranda kırsal kesimden göç eğilimi temel kriterlerdir. Ayrıca, Hedef 2 çerçevesinde ele alınan kırsal bölgelerde,

yoğunluğun kilometre karede 100 kişiden az olması veya tarım sektöründeki istihdamın toplam istihdama oranının, 1985 yılından itibaren herhangi bir referans yılda, Topluluk ortalamasının iki katına eşit ya da daha fazla olması esas alınmaktadır. Hedef 5b topluluk nüfusunun 8,8'ini kapsamakta idi.

C. % 2 şehir alanlarına: Hedef 2 kapsamında ele alınan şehirler yoğun nüfusa sahip alanlar olarak ele alınmış olup, aşağıdaki kriterlerden en azından birini içermeleri gerekmektedir. Uzun dönemli işsizlik oranının Topluluk ortalamasından yüksel olması, uygun olmayan konutlaşmayı içeren yüksek fakirlik seviyesi; çevresel hasar, yüksek seviyede suç ve yasa ihlal oranı, eğitim seviyesinin düşüklüğü.

D. % 1 balıkçılığa bağlı bölgelere: Söz konusu alanlar, balıkçılık sektöründeki istihdamın toplam istihdamdaki payının önemli bir yer işgal ettiği, balıkçılık sektörünün yeniden yapılandırılması nedeniyle, sosyo-ekonomik problemlerle karşı karşıya bulunan ve sektördeki istihdamın düşmekte olduğu bölgelerdir (Eski Hedef 5A).

Hedef 1'de olduğu gibi Hedef 2'de de oldukça detaylı ve katı kurallarla belirlenmiş bir prosedür geliştirilmiştir. Buna göre, Hedef 2 bölgeleri için komisyon ile üye ülke hükümetleri arasında karşılıklı uzlaşmaya dayanan ve sağlanacak mali katkılardan kimin yararlanıp, kimin yararlanamayacağını tespit etmeyi amaçlayan bir müzakere süreci belirlenmiştir.

Bu süreç içerisinde Komisyon, her üye ülkede ve Topluluk genelindeki bölgelerde hedef kapsamına girecek nüfus tavanlarını oluşturmak amacıyla bir dizi objektif kriterler kullanmaktadır. Sabitlenen tavanlar çerçevesinde, üye ülkeler komisyona tüzüklere uyumlu istatistiksel verilere dayandırılmış uygunluk ölçütlerini karşıladıklarına inandıkları listeleri iletmektedirler. Bu işlemi takiben, komisyon ilgili üye ülke ile işbirliği içerisinde ve ulusal öncelikleri de gözетerek, Hedef 2 bölgeleri için ehil olanların listesini hazırlamaktadır. Söz konusu liste yedi yıl için hazırlanmakta olup, bu süre

içinde, herhangi bir nedenle kriz yaşayan bölgeleri de içerecek şekilde listeye ilaveler yapılabilir. Fakat bu tip tadilatların öngörülen nüfus tavanını aşmaması gerekmektedir (Bayburtlu, 1999:42).

Yapısal fonlar bütçesinin yüzde 11,5'i (22,5 milyar Euro) Hedef 2 bölgelerine tahsis edilmiştir (Tablo 26). Hedef 2 bölgelerinde yapılan İşletmelere yönelik yatırımlarda toplam maliyetin % 15'i Topluluk tarafından finanse edilmektedir. Gelir getirici alt yapı yatırımlarında ise toplam maliyetin % 25'i AB fonlarından karşılanmaktadır.

Üye devletlere tahsis edilen Fonları gösteren tablomuz incelendiğinde; 2000-2006 dönemi için Hedef 2 kapsamında en çok tahsisin Fransa için yapıldığı görülmektedir.(6 milyar Euro). Bu ülkeyi Birleşik Krallık (4,7Milyar Euro) ve Almanya (3,5 milyar Euro) izlemektedir. Hedef 1'in önde gelen ülkeleri Portekiz, İrlanda ve Yunanistan ise hiç yardım almayan ülkelerdir.

3. YENİ HEDEF 3:Adaptasyonun Desteklenmesi ile İstihdam, Eğitim-Öğretim İçin Ulusal ve Avrupa Politikalarının Modernleştirilmesi:

Hedef 3 insan kaynaklarını çalışma için daha vasıflı kılan her türden faaliyeti desteklemektedir. Hedef 1 bölgeleri dışında uygulanmak zorunda olan bir programdır. Eğitim, öğretim ve istihdam politikalarının ve sistemlerinin modernizasyonu ve uyumu dikkate alınmaktadır.

Bu kapsamda, ulusal bölge içerisinde insan kaynakları geliştirilmesine yönelik bir referans politika çerçevesi sunulması ve mali yardım sağlanması hedeflenmektedir.

Hedef 3 çerçevesinde, aşağıdaki konularda hazırlanacak projeler desteklenebilecektir.

a.İşsizliği azaltmak amacıyla, aktif istihdam politikası geliştirmeye yönelik projeler,

b.Sosyal dışlanmayla yüz yüze olan kişilere özel önem vermek suretiyle, istihdam piyasasına girişlerini iyileştirmeye yönelik projeler,

c.Eğitim programları ve yaşam boyu öğrenme vasıtasıyla istihdam olanaklarının arttırılması,

d.Ekonomik ve sosyal değişimlerin önceden belirlenerek gerekli uyum hazırlıklarının gerçekleştirilebilmesi amacıyla önlemler geliştirmeye yönelik projeler,

e.Kadın-erkek eşitliğini iyileştirmeye yönelik projeler.

Yapısal fonların yüzde 12,3'lük bölümü, yani 24.05 milyar Euro, Hedef 3 çerçevesindeki projelerin finansmanına tahsis edilmiştir. Hedef 3, Hedef 1 ve Hedef 2'nin kapsamadığı alanları kapsayacaktır. Bu kriterlerin amacı, eğitim, staj ve yeni istihdam imkânlarının ortaya çıkartılması ve bu değişikliklerin benimsenmesini desteklemek; ihtiyacı bulunan bölgeler için kullanılmasını sağlamaktır. Eski Hedefler 3 ve 4'ün yerini alarak, işsizlikle mücadele ve dışlanmış sosyal grupların çalışma piyasasına kazandırılması yoluyla çalışma piyasasının aktive edilmesini amaçlamaktadır(Can, 2004:91).

2000-2006 periyodu için tahsis edilen yapısal fonlar, hibe şeklinde verilmekte olup; söz konusu fonların % 94'ü yukarıda belirtilen üç hedef çerçevesinde kullandırılmaktadır. Bunlara ilaveten, yapısal fonlara ilişkin tüzüğün 4. maddesi, fonların "Topluluk Girişimleri Programları"nın finansmanı ile "İnovatif (Yenilikçi) Tedbirler ve Teknik Yardım" ların finansmanına da katkı sağlayacağını belirtmektedir.

Bu çerçevede; sözü edilen Tüzüğün 23. maddesi ile "Topluluk Girişimi Programları" için toplam fonların % 5,35'lik bölümü tahsis edilirken; "İnovatif Düzenleme ve Teknik Yardım" için % 0,65'lik bir pay ayrılmıştır (Tablo 26).

Yine Tablo 25'den, Hedef 3 çerçevesinde en çok tahsisatın Fransa (4,76 milyar Euro), Almanya (4,6 Milyar Euro) ve İngiltere'ye (4,6 milyar Euro) yapıldığı görülmektedir. Yunanistan, İrlanda, Portekiz ve Lüksemburg'a ise tahsisat yapılmamıştır.

Görüldüğü gibi, Yapısal fonların yaklaşık % 94'ü geri kalmış Topluluk bölgelerinin geliştirilmesi, yapısal sorunlar yaşayan bölgelerin ekonomik ve sosyal dönüşümünün desteklenmesi, eğitim, mesleki eğitim ve istihdam politikaları ile sistemlerin geliştirilmesi konularına tahsis edilmiştir.

2000-2006 yılları için geliştirilen Yapısal Eylem Planının yasal dayanağını oluşturan tüzük, 1994-1999 yılları arasında uygulanan önceki yapısal eylem planı çerçevesinde sağlanan destekleri almaya hak kazanmış, ancak, 2000-2006 yılları için geliştirilen yeni Programın dışında kalan bölgelere, Topluluk finansmanının aniden durdurulmasının doğurabileceği olumsuzlukları gidermek ve daha önceki başarılı yapısal uyum çalışmalarını tamamlayabilmek amacıyla bir "Geçiş Yardımı" uygulamasını geliştirmiştir (Bayburtlu, 2002:42): Örneğin, Hedef 1 kapsamında toplam fonların % 4,3'ü ve Hedef 2 kapsamında da % 1.4'ü geçiş dönemi yardımı olarak tahsis edilmiştir (tablo 25).

Tablo 25: Üye Devletlere Tahsis Edilen Fonlar 2000-2006(Milyar EURO)

Üye Ülke	Hedef 1	Geçiş Yardımı Önceki Hedef 1 Bölgeleri	Hedef 2	Geçiş Yardımı Önceki Hedef 2 Bölgeleri	Hedef 3	FIFG Hedef Dışı Bölgeler	Toplam
Belçika	0	625	368	65	737	34	1 829
Danimarka	0	0	156	27	365	197	745
Almanya	19 229	729	2 984	526	4 581	107	28 156
Yunanistan	20 961	0	0	0	0	0	20 961
İspanya	37 744	352	2 553	98	2 140	200	43 087
Fransa	3 254	551	5 437	613	4 540	225	14 620
İrlanda (*)	1 315	1 773	0	0	0	0	3 088
İtalya	21 935	187	2 145	377	3 744	96	28 488
Lüksemburg	0	0	34	6	38	0	78
Hollanda	0	123	676	119	1 686	31	2 635
Avusturya	261	0	578	102	528	4	1 473
Portekiz	16 124	2 905	0	0	0	0	19 029
Finlandiya	913	0	459	30	403	31	1 836
İsveç (**)	722	0	354	52	720	60	1 908
Birleşik Krallık	5 085	1 166	3 989	706	4 568	121	15 635
AB-15	127 543	8 411	19 733	2 721	24 050	1 106	183 564

Kaynak :Avrupa Komisyonu, Structural Actions 2000-2006: Commentary and Regulations, Lüksemburg, 2000:19.)

(*) 2000-2004 yılları için hazırlanan Barış Girişim (Peace Initiative) dahil.

(**) İsveç kıyı bölgeleri için varolan özel program dahil.

III. TOPLULUK GİRİŞİMLERİ:

Topluluk tarafından başlatılan, Komisyonun üye ülkelere önerdiği, Topluluk çapında programlardır. Bölgesel destek programları, özgün faaliyetin belirlenmesini yerel ve ulusal yetkililere bırakarak yetki devri ilkesini izlemekle birlikte, Topluluk girişimleri bu uygulamanın bir istisnası olarak ortaya çıkmaktadır (İktisadi Kalkınma Vakfı,2001a:49) Burada amaç, Avrupa

genelini ilgilendiren belirli sorunların çözümüne getirilen yenilikçi yaklaşımların desteklenmesidir.

Diğer programlarla karşılaştırıldığında, topluluk inisiyatifleri aşağıdaki özelliklere de sahiptirler:

- Ülkeler arası, sınır-ötesi ve bölgelerarası işbirliğine destek,
- Aşağıdan-yukarı (bottom-up) uygulanabilme metodu,
- Topluluk tedbirlerine ve önceliklerine verilen hizmet (Can,2004;93).

Topluluk inisiyatifleri kapsamındaki uygulama programları, üye ülkeler tarafından önerilip, komisyonla müzakere edilerek, bölgesel ve yerel otoritelerin işbirliği ile uygulanırlar.

Yapısal fonların yaklaşık % 5,35'lik bölümünün tahsis edildiği topluluk inisiyatifleri (1994 -1999 döneminde bu girişimlere % 9'luk bir oran tahsis edilmişti), 2000-2006 döneminde AB inisiyatifiyle hazırlanan ve bölgelere önerilen dört programdan oluşmaktadır. Tablo 26'te bunlarla birlikte Yenilikçi tedbirler ve teknik yardımlara ilişkin 2000-2006 Bütçe dönemi için yapılan tahsisatlar da yer almaktadır.

Tablo 26:Harcama Gruplarına Yapılan Tahsisatların Oranları
(2000-2006)

	Tahsisler (milyar euro)	Yapısal fonlar Bütçesine Oranı (%)	Geçiş yardımı İçin Ayrılan Miktar (%)
Hedef 1	135 900	69,70	4,3
Hedef 2	22 500	11,50	1,4
Hedef 3	24 050	12,30	-
Balıkçılık (Hedef 1 dışında)	1 110	0,50	-
Topluluk inisiyatifleri	10 440	5,35	-
Interreg	4 875		
Equal	2 847		
Leader+	-2 020		
Urban	0,700		
İnovatif tedbirler ve teknik yardım	1 000	0,51	-

Kaynak :Avrupa Komisyonu, Structural Actions 2000-2006 :19

1.INTERREG III (Sınır Bölgelerinde İşbirliği Programı) :

İnterreg kapsamında hedef, sınır ötesi, uluslar ötesi ve bölgelerarası işbirliğinin güçlendirilmesidir. Topluluk alanının tümünde uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla, topluluk içindeki ortak sınır bölgelerinde, Topluluk üyesi ülkelerle sınırları bulunan ülkelerin sınır bölgelerinde, Topluluk üyesi ülkelerle sınırları bulunan ülkelerin sınır bölgeleri arasında ve Topluluğun kendi içindeki bölgeler arasındaki işbirliklerini kapsar (DTM,2002: 140).

Interreg programı bünyesinde; tarım, insan kaynakları, eğitim, turizm, enerji, çevre, mekânsal planlama, altyapı ve sınır ötesi ekonomik kalkınma gibi çok çeşitli eylemler ve düzenlemeler vardır.

2000-2006 dönemi için yeni Interreg III girişimine toplam 4.875 milyon euro tahsis edilmiştir.Projeler, Avrupa Bölgesel Kalınma Fonu tarafından finanse edilmektedir.(Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2000:10)

İnterreg III kapsamında Türkiye Yunanistan sınır ötesi işbirliği programı oluşturulmuştur.Program Türkiye ve Yunanistan arasında deniz ve kara sınırı bulunan 6 ili kapsamaktadır (İzmir, Aydın,Muğla,Edirne,Çanakkale, Balıkesir) 2004-2006 yıllarını kapsayan programın Türkiye tarafı bütçesi toplam 19,4 Milyon Euro'dur.Yaklaşık 15 milyon Euro'su AB katılım öncesi mali yardımlarından 4,4 Milyon Euro'su da öz kaynaklardan oluşmaktadır (Karluk,2005:464).

2.URBAN (Kentsel Alanlar Programı)

Kriz içersindeki şehir ve bölgelerin ekonomik ve sosyal açıdan canlandırılmasına yönelik bir program mahiyetindedir. Şehirlerin ve sorunlu şehir çevrelerinin ekonomik ve sosyal açıdan yeniden yapılandırılmasıyla, sürdürülebilir kentsel gelişmeyi teşvik etmek amacı ile oluşturulmuştur.

Urban; bir yandan küçük ve orta boy şehir ve köylerin toplumsal ve ekonomik canlanması için yenilikçi stratejileri teşvik ederken diğer yandan da AB içinde canlanma ve sürdürülebilir kentsel gelişme konusunda bilgi ve deneyim alışverişini güçlendirir. 2000-2006 dönemi için 700 milyon Euro tahsis edilmiştir. ERDF tarafından finanse edilmektedir (CEC,1999a ;42).

3 .LEADER (Kırsal Kalkınma Programı)

Yerel gruplar arasında işbirliği ve birleştirilmiş programlar aracılığıyla kırsal kalkınmayı öngören projelere finansman sağlar. Sahalar arasında işbirliği ve ayrıca yerel aktörlerin ve ortaklıkların kendi aralarında bağlantılar oluşturması "net working" Leader girişiminin orijinal unsurlarıdır. (CEC,1999b ;86) Bu girişim, FEOGA yön verme bölümünden mali yardım almaktadır.

4.EQUAL (İstihdam Programı)

Avrupa istihdam stratejisinin ve ulusal eylem planlarının uygulanması bağlamında, emek piyasasında dışlanma, ayrımcılık ve eşitsizliğin tüm biçimlerine karşı mücadele etmenin yeni yollarını geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu girişim, erkeklerin ve kadınların iş bulmasına engel olan ayrımcılık ve eşitsizliğin tüm biçimleriyle savaşmanın yeni yöntemlerini belirlemek için transnational (ülke ötesi) işbirliğine dayanır. ESF, bu alandaki projelere finansman sağlamaktadır.

IV. INOVATIF (YENİLİKÇİ) TEDBİRLER VE TEKNİK YARDIMLAR:

Hedef 1, 2 ve 3 kapsamındaki yardımların kalitesini yükseltmek amacıyla oluşturulan inovatif yöntem ve uygulamalarının hazırlıklarına katkı sağlayacak "Yenilikçi Eylemler" bu çerçevede yer almaktadır. Bu tür girişimlerin sade ve şeffaf bir yöntem izlenerek gerçekleştirilmeleri gerekmektedir. Pilot projeler halinde hazırlanacak eylemlerin her birine sadece tek bir fondan finansman sağlanabilir (Bayburtlu, 2002: 43).

Teknik yardım konusunda ise, yapısal fonlara ilişkin Tüzük uygulamasıyla ilgili hazırlık, izleme, değerlendirme ve denetleme önlemlerine mali destek sağlanabilmektedir. Bu çerçevede, fonların işleyişine ilişkin genel

nitelikte araştırmalar; fonlardan yararlananların deneyimlerinin değişimi ve karşılıklı bilgilenmeyi öngören girişimler; bu alandaki uygulamalar konusunda yöntemlerin değerlendirilmesi ve bilgi değişiminin iyileştirilmesi gibi projelere finansman sağlanmaktadır (Bayburtlu, 2002: 43).

2000-2006 dönemi için, her bir fon'un % 0,65'lik bölümü, inovatif eylemleri ve teknik yardım düzenlemelerini finanse etmek için kullanılacaktır (Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2000 :11).

Görüldüğü gibi, 1994-1999 yılları arasındaki düzenlemeye göre, basitleştirilmiş olsa da yine de oldukça karmaşık bir bölgesel kalkınma Sistemi getirilmiştir. Üye ülkeler için, çok önemli miktarları içeren yardımlar üye devletlerin kalkınmalarına büyük kaynak desteği sağlamaktadırlar.

Her bir üye ülke için tahsis edilen fonlar aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tablo incelendiğinde, 2000-2006 döneminde en fazla fon kullanan ülkenin İspanya olduğı görülmektedir. Bu ülkeyi sırasıyla, İtalya, Almanya, Yunanistan ve Portekiz izlemektedir.

Genişlemiş AB, bölgeler arası farklılıkları gidermek ve birlik içinde entegrasyon ve işbirliğini geliştirmek için yapısal fonlara ayrılan tahsisatları arttırmak durumunda kalacaktır. Bütçeye net katkı yapan üye ülkeler bu duruma itiraz etmektedirler. Bu ülkelerin önerisi, özellikle Hedef 1 kapsamında yardım alınmasında uygulanan, ilgili bölgenin GSYİH'nın Birlik ortalamasının % 75'inden az olması şartının değiştirilmesidir. Söz konusu oranın % 60'lara çekilmesi durumunda, Hedef 1 kapsamında kalan mevcut bölgelerin sayısı azalacak, yeni üyelerin bölgelerine fonlar kanalize edilebilecektir (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2002).

Yeni üyelerin katılımı ile 25 üyeli AB içinde, kişi başına düşen GSYİH oranı % 75'in altında olan nüfus sayısı 116 milyona çıkmış ve bu toplam AB nüfusunun % 25'ine ulaşmıştır. Oysa 15 üyeli AB 'de bu kapsamdaki nüfus

68 milyon ve toplam nüfusa oranı % 18 idi. Yeni üyeler geri kalmış bölgeleri ile AB için önemli sorunlar getirecektir. Bu çerçevede AB'nin 2007 yılından itibaren yapısal fonlara ne kadar tahsisat yapacağı ve ne gibi yeni düzenlemeler uygulamaya koyacağı büyük önem arz etmektedir (Can,2004:96).

Tablo 27: 2001 Yılı İtibariyle AB Ülkelerinin Kalemlere Göre Bütçeden Aldıkları Kaynaklar (milyon Euro)

	OTP	%	Yapısal Önlemler	%	İç Politika Önlemleri	%	TOPLAM	%
Belçika	937,9	2,3	155,9	0,7	637,3	13,4	1.731,1	2,5
Danimarka	1.112,0	2,7	40,9	0,2	154,5	3,2	1.307,4	1,9
Almanya	5.861,7	14,1	3.635,6	16,2	708,8	14,9	10.206,1	14,8
Yunanistan	2.613,5	6,3	2.940,1	13,1	166,8	3,5	5.720,5	8,3
İspanya	6.184,5	14,9	7.141,7	31,8	290,2	6,1	13.616,3	19,8
Fransa	9.230,1	22,2	1.475,9	6,6	654,3	13,7	11.360,3	16,5
İrlanda	1.584,5	3,8	624,9	2,8	80,8	1,7	2.290,2	3,3
İtalya	5.343,8	12,9	2.707,2	12,1	524,2	11,0	8.575,2	12,5
Lüksemburg	30,8	0,1	4,6	0,0	65,3	1,4	100,6	0,1
Hollanda	1.111,8	2,7	225,8	1,0	303,3	6,4	1.640,9	2,4
Avusturya	1.052,6	2,5	206,4	0,9	128,8	2,7	1.387,8	2,0
Portekiz	875,0	2,1	1.969,8	8,8	86,5	1,8	2.931,7	4,3
Finlandiya	815,8	2,0	83,6	0,4	102,0	2,1	1.001,4	1,5
İsveç	780,1	1,9	135,6	0,6	154,2	3,2	1.069,9	1,6
İngiltere	3.998,8	9,6	1.091,4	4,9	711,6	14,9	5.801,8	8,4
TOPLAM	41.453,3	100	22.439,5	100	4.768,8	100	68.741,3	100

Kaynak : The General Budget of EU for the financial year 1997-2002: 31

2000-2006 dönemi için Tablo 25 hangi ülkenin toplam ne kadar bölgesel destek aldığını bize göstermektedir. Ayrıca Fonlardan ülkelere yapılan tahsislerle ilgili olarak 2000, 2001 ve 2002 verilerine ulaşılabilmektedir

Söz konusu veriler incelendiğinde standart sapmanın konumuz açısından ihmal edilebilir düzeyde olduğu ve genelde üye ülkelerinin her bir fondan yıllar itibari ile fazla değişmeyen miktarlarda katkı sağladığı görülmüştür. Bu nedenle değerlendirmeler 2001 örnek yılı üzerinden yapılmıştır. Örneğin Fransa FEOGA harcamalarından hep en büyük payı almıştır. Yıllık ortalama 9 milyar Euro (Karluk,2005:623). Ayrıca, bu ülkeyi yaklaşık aynı değerlerle İspanya ve Almanya (6 milyar Euro) takip etmiştir. İtalya ise 5 Milyar Euro ortalama ile büyük miktarlarda kaynak elde eden diğer bir ülke olmuştur.

Yapısal fonlar toplamında ise İspanya ortalama 7 milyar Euro ile başı çekmektedir ve tek başına yapısal fonların yaklaşık 1/3'ünü kullanmıştır. Bu ülkeyi %16 ile Almanya,%13 ile Yunanistan ve %12 ile İtalya izlemektedir (Tablo 27).

Tablo 28: 2001 Yılı İtibariyle AB Ülkelerinin Bütçeye Ödedikleri ve Bütçeden Aldıkları Kaynaklar (Milyon Euro)-

	Bütçeye Ödenen Toplam Kaynak (a)	Nüfus (1000)	Bütçeye Ödenen Nüfus Başına Kaynak (d)	Bütçe' d en Geri Alınan Toplam Kaynak (b)	Geri Alınan Nüfus Başına Kaynak ©	Net Fark (b-a)	Nufus başına net kaynak (c-d)
Belçika	3.531,6	10.309	342.5	1.731,1	167,9	-1.800,1	-174,6
Danimarka	1.777,7	5.368	331.1	1.307,4	243,5	-470,3	-87,6
Almanya	19.272,2	82.440	239.2	10.206,1	123,8	-9.066,1	-115,4
Yunanistan	1.350,1	10.988	122.8	5.720,5	520,6	4.370,4	397,8
İspanya	6.591,5	40.409	163.1	13.616,3	336,9	7.024,8	173,8
Fransa	14.471,3	59.338	243.8	11.360,3	190,4	-3.111,0	-53,4
İrlanda	1.211,3	3.901	310.5	2.290,2	587,0	1.078,9	276,5
İtalya	11.612,5	56.993	203.7	8.575,2	151,4	-3.037,3	-52,5
Lüksemburg	256,5	444	577.7	100,6	226,5	-155,9	-351,2
Hollanda	5.517,0	16.105	342.5	1.640,9	101,8	-3.876,1	-240,7
Avusturya	2.091,0	8.038	260.1	1.387,8	172,6	-703,2	-87,5
Portekiz	1.266,0	10.335	122.4	2.931,7	283,6	1.665,7	161,2
Finlandiya	1.232,2	5.195	237.3	1.001,4	212,0	-230,8	-25,3
İsveç	2.337,7	8.909	262.3	1.069,9	120,0	-1.267,8	-142,3
İngiltere	7.743,4	58.921	131.4	5.801,8	98,46	-1.941,6	-32,94

$\phi=213,7$ Ödenen Kaynak İçin Ortalamadeğer; $\phi=182,0$ Geri alınan Kaynak için Ortalamadeğer **Kaynak:**The General Budget of EU for the finacial year 1997-2002:33

Tablo 28 'in incelenmesinden görüleceği üzere, birlik bütçe harcamalarından en fazla net kaynağı ise İspanya, Portekiz ve Yunanistan elde etmişlerdir.Bütçeden alınan nüfus başına kaynakta ise Yunanistan'ın büyük bir farkla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu ülkeyi İrlanda,İspanya ve Portekiz takip etmektedir.

V.DIŞ EYLEM HARCAMALARI ve ADAY ÜLKELER İÇİN GELİŞTİRİLEN YAPISAL UYUM ARAÇLARI

Avrupa Birliği'nin dış eylem grubu harcamaları;

-Katılım Öncesi Strateji çerçevesinde aday ülkelere yapılan yardımlar,

-Gıda ve insani yardım harcamaları,

-İnsan hakları ve demokrasiyi geliştirme yardımları,

-Asya, Latin Amerika, Afrika ve Akdenizdeki ülkelerle 'Kalkınma İçin İşbirliği' Politikalarından oluşmaktadır (Dura ve Atik,2003:196).

Bu yardımların iki mali kaynağı vardır: Bütçe'den "Kalkınma İçin İşbirliği"başlığı altında yapılan harcamalar ve Avrupa Yatırım Bankası kaynaklarından ayrılan fonlar yakın zamana kadar bu programdan Lome sözleşmelerine taraf olan Afrika, Karaib ve Pasifik ülkeleri ile Akdeniz ülkeleri yararlanıyordu (82 ülke). Çünkü, bu ülkelerle yapılan ticaret nedeni ile AB için bu ülkeler çok büyük önem arz etmekte idi (Karluk,2005:309-340).

Birlik bütçesinde bu programlara ayrılan fonlar;1979-1993 döneminde ortalama olarak %4 civarında kalmıştır. Daha sonra kalkınma için işbirliği programından yapılan yardımlara Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri de eklenmiştir. 1993 yılından itibaren ise, bu ülkelere yapılan yardımlar birincil önem kazanmışlardır. Bunun bir sonucu olarakta genel bütçeden dış faaliyetlere ayrılan payın ilk sırasında bu ülkeler yer almıştır. 2002 yılı itibari ile dış eylem harcamalarının bütçe içindeki payı %8,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu harcamaların %39,2'si katılım öncesi stratejisine ayrılmıştır (CEC,2002:21).

Bu nedenle üye olmayan ülkelere Topluluğun yapmış olduğu yardımlardan bu şekilde bahsedilerek, aday ülkeler için geliştirilen yapısal uyum araçları üzerinde durulacaktır.

9 Ekim 2002'de AB Komisyonu "Genişlemiş Birliğe Doğru" adlı; İçeriğinde 13 aday ülkenin düzenli raporları yanında ,aday ülkelerin her birinin gelişimini de gösteren bir rapor yayınlamıştır. Komisyon bu çalışmasında her bir ülke için detaylı analizler yaparak tam üyelik kriterleri çerçevesinde gelişim analizleri elde etmiştir.

Komisyon, raporunda 2004 yılı itibarıyla Kıbrıs Rum Kesimi, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya'nın temel hedefleri yerine getirerek üyeliğe hazır hale geleceğini belirtmiştir. Raporda; Bulgaristan ve Romanya'nın çabalarının yeterli olması halinde, 2007'de AB üyeliğine hazır hale gelebileceği ifade edilirken, Türkiye'nin adaylığının, söz konusu tarihten daha sonraki bir tarihte gerçekleşebileceği vurgulanmıştır.

AB, aday ülkelerden Orta ve Doğu Avrupa ve Baltık ülkelerini üyeliğe hazırlamak amacıyla geliştirmiş olduğu "Katılım Öncesi Stratejisinin" mali boyutu üç ayak üzerine oturtulmuştur. SAPARD, ISPA ve PHARE. Söz konusu enstrümanlar aracılığıyla, AB tarafından 2000-2006 yılları arasında, söz konusu ülkelere sağlanması taahhüt edilen yardımlar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 29: Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerine Yapılan Yardımlar(Milyon Euro)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	TOPLAM
PHARE	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	10 920
SAPARD	520	520	520	520	520	520	520	3 640
ISPA	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	7 280
TOPLAM	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	21 840
Katılım Yardımı	—	—	6 000	8 000	11000	13000	15000	53 000
Toplam Genişleme Harcamaları	3 000	3 000	9 000	11000	14000	16000	18000	74000

Kaynak:European Commission,EU:Still Enlarging .2001:16

PHARE, SAPARD ve ISPA'nın bütçesi, AB'nin yıllık bütçesinden sorumlu olan AB Konseyi ile Avrupa Parlamentosu tarafından belirlenmektedir. AB'ye üye ülkeler rehberliğinde Komisyon, her ülkeye tahsis edilecek para miktarını hesaplamaktadır. Taraf ülkelerin hükümetleri de, kendilerine tahsis edilen kaynağın kullanılacağı öncelikli alanları tespit etmektedirler.

1.PHARE (Pologno/Hungrie Assistance à la Reconstruction des Economies):Polonya ve Macaristan'ın Ekonomilerinin Yeniden Yapılandırılmasına Destek Programı

PHARE, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin AB üyeliği yükümlülüklerini üstlenebilmeleri amacıyla demokratik ve ekonomik dönüşümlerini gerçekleştirmelerine yönelik, mali ve teknik yardım programı olarak AB'nin son yıllarda uyguladığı en geniş kapsamlı projelerden biridir.

Program ; 18 Aralık 1989 tarihinde AB Konseyi'nin Polonya ve Macaristan'daki yapısal değişim programlarını desteklemek amacıyla kurulmuş, 1990 yılında işlemeye başlamıştır. Sonraki yıllarda, diğer Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin de katılması ile program, 1996 yılında 13 ülkeye ulaşmıştır. AB'ye aday olmayan Arnavutluk, Bosna- Hersek ve Eski Yugoslavya'nın demokrasi ve pazar ekonomisine geçişi için destek veren PHARE desteğinin büyük bir kısmını know-how, danışmanlık, eğitim ve çalışma gibi konular içermektedir. Yani program özü itibarı ile yatırımcıları desteklemeyi değil, yatırımları ve serbest piyasa ekonomisini özendirici şartlar oluşturmaya amaçlamaktadır (Karluk,2005 :315).

Daha sonra 5 Aralık 2000 tarihli EC 26666/2000 No.lu Konsey Tüzüğü ile Batı Balkanlardaki işbirliğini geliştirmek amacıyla yönelik , bölgenin yeniden yapılanması ve kalkınması için CARDS (Community Assistance to Reconstrucion Development and Stabilization) programı uygulamaya konulmuştur.

CARDS Programı ;Arnavutluk,Bosna-Hersek,Hırvatistan,Yugoslavya Federal Cumhuriyeti (Kosova ve Karadağ dahil) ve Makedonya için oluşturulmuştur. 2000-2006 dönemi için programa 4,650 Milyar Euro kaynak tahsisi yapılmıştır (Karluk,2005 :333).

PHARE Programından 1990-2006 yılları arasında sağlanan destekler aşağıda verilmiştir.

Tablo 30 : Fair Programının 1990-2006 Yılları Destek Miktarı
(Milyon (Euro))

YIL	MİKTAR	YIL	MİKTAR
1990	475,3	1996	1.207,8
1991	769,7	1997	1.135,1
1992	979,6	1998	1.153,9
1993	966,1	1999	1.481,7
1994	946,1	2000-2003	6.240
1995	1.114	2004-2006	4.680

Kaynak: European Commission; 2002 Report on Phare and the Pre-accession Instruments ,www.Europa.eu.int/comm/enlargement/faq/faq2.htm

1990-1994 yılları arasında AB bütçesinden 4,2 milyar Euro Phare programının finansmanı için tahsis edilmiştir. 1995-1999 döneminde Phare'in bütçesi 6.7 milyar Euroya yükselmiştir.

PHARE programı; 2000-2006 döneminde, 10.920 milyar Euro'luk kurumsal ve yatırım desteği sağlamıştır. Bu yardımların amacı, aday ülkelerin kamu idarelerini ve kurumlarını etkin bir şekilde Birliğe hazırlamak , ekonomik ve sosyal uyumu geliştirmek ve Avrupa Topluluğu'nun yoğun hukuki altyapısına yönelik hazırlık çalışmalarını desteklemektir

AB Komisyonu, Phare ülkelerinin her biri için yapılacak yardım miktarlarını belirlerken, aday ülkelerin GSYİH'si ve nüfusu gibi nesnel kriterlerin yanında; gerçekleştirilen reformlar ve geçmişteki fon kullanımı gibi

niteliksel kriterlerini de göz önüne almaktadır. Phare'den en büyük katkıyı Polonya, Macaristan ve Romanya sağlamıştır.

Tablo 31:1990-2002 Yılları Arasında PHARE Programından Yararlananlar (Milyon Euro)

Ülkeler	Ödenek Teklifi	Tahsisatlar	Ödemeler
Bulgaristan	1,309.70	1,004.15	827.62
Çek Cumhuriyeti	766.96	587.80	490.48
Estonya	285.80	215.66	195.00
Macaristan	1,316.95	1,060.64	968.68
Letonya	354.56	266.34	249.00
Litvanya	672.71	380.09	330.06
Polonya	3,240.43	2,477.37	2,099.49
Romanya	2,007.04	1,426.40	1,084.56
Slovakya	593.71	430.81	343.57
Slovenya	295.95	215.43	195.73
Çekoslovakya	230.49	231.82	228.88
Doğu Almanya	34.49	28.86	28.86
Birçok Programdan Yararlananlar	2,711.18	2,164.11	1,706.64
Toplam	13,999.97	10,489.48	8,748.87

Kaynak: European Commission; 2002 Report on Phare and the Pre-accession Instruments ,2003:42

2.SAPARD (Special Accession Program for Agriculture and Rural Development): Tarımsalve Kırsal Kalkınmaya Yönelik Özel Katılım Programı

SAPARD ve ISPA programları, AB'nin kendi üyelerine sağladığı bölgeler arası uyumu amaçlayan fonlara benzemektedir. Programlardan: Bulgaristan,Çek Cumhuriyeti,Estonya,Macaristan,Latviya,Litvanya,Polonya, Romanya,Slovakya,Slovenya faydalanmaktadır.

Gündem 2000 çerçevesinde Bakanlar Konseyi'nin 1268/1999 No.lu tüzüğü ile oluşturulan SAPARD; tarımın modernizasyonu ve kırsal kalkınma konusundaki faaliyetleri desteklemek amacıyla oluşturulmuştur. Program; Aday ülkelerin tarımsal sektörleri ve kırsal alanlarında yapısal uyumun

sağlanması ile OTP ve ilgili mevzuatı içeren Topluluk müktesabatının uygulanmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Programı ayrıca, çiftçilikte ve gıda sanayinde etkinliği ve rekabet edilebilirliği güçlendirmeye, istihdam yaratmaya ve kırsal alanlarda sürdürülebilir kalkınmaya dönük tedbirleri de desteklemektedir. (İktisadi Kalkınma Vakfı,2001a:61;) Fon, AB içindeki ATGYF'ye benzemektedir. Yıllık büyüklüğü 520 milyon Euro olarak öngörülmüştür.

3.ISPA: (Instruments for Structural Policies):Katılım Öncesi Yapısal Politikalar Aracı

Program; ulaştırma ve çevre alanındaki altyapı yatırımlarına finansman sağlamaktadır. ISPA çerçevesinde aday ülkelerin katılıma hazırlanmasındaki temel öncelikler:

- Birliğin politikaları ve usulleri konularında aşinalık yaratmak,
- AB çevresel standartlarını yakalamalarına yardımcı olmak,
- Trans-Avrupa ulaştırma ağlarını genişletmek ve bağlamak olarak belirlenmiştir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2001c:58).

ISPA kapsamında maliyeti 5 milyar Euro'nun üzerindeki projelere katkı sağlanmaktadır.Yapılacak yardım miktarının, kullanılabilir kamu harcamasının % 75'i kadar olması, ancak istisnai hallerde % 85'e kadar çıkabilmesi öngörülmüştür (CEC,2001b:2-3).

2000-2006 döneminde yıllık 1.040 milyon Euro; çevre ve ulaştırma altyapı projeleri arasında eşit olarak paylaştırılacaktır. ISPA kaynaklarının, programdan faydalanan ülkeler arasında paylaştırılması; komisyon tarafından nüfus, kişi başına GSYİH ve ülke alanı kriterleri değerlendirilerek yapılmaktadır.

Tablo 32:2001 Yılında Ülkeler İtibariyle PHARE, ISPA ve SAPARD Programından Tahsisler

	PHARE Milyon Euro	SAPARD Milyon Euro	ISPA Milyon Euro	Toplam Milyon Euro
Bulgaristan	185.3	54.1	106.8	346.2
Çek Cumhuriyeti	86.6	22.9	66.9	176.4
Estonya	29.3	12.6	29.9	71.8
Macaristan	109.85	39.5	90.8	240.15
Letonya	36.2	22.37	48.1	107
Litvanya	106.2	30.9	50.5	187.6
Polonya	468.45	175.1	406.6	1,050,15
Romanya	289.14	156.3	245.6	691.04
Slovakya	80.5	19	48.1	147.6
Slovenya	28.45	66	16	51.05
Diğer	221.09			
Total	1.641	539.6	1,109.3	3,289.9

Kaynak: European Commission;2002 Report on Phare and the Pre-Accession Assistance

2002 Kopenhag zirvesinde ; 2004 Mayıs ayı başında 10 aday ülke tam üye olacağından, ISPA, SAPARD ve PHARE gibi programların, uyum fonu ve diğer yapısal fonlarla entegre edilerek birleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Tablo 33:Genişleme Harcamalarının Toplam Bütçe Harcamaları İçindeki Payı(2000-2006)

Harcamalar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Toplam AB Harcamaları	97	99	105	107	109	112	114
AB Genişleme Harcamaları	3	3	9	11	14	16	18
Genişleme Harcamalarının Toplam Harcamalar içindeki Payı(%)	3	3	9	11	13	14	16

Kaynak:European Commission , 2001:21

2000-2006 Döneminde AB Bütçe Harcamalarının %17,5 artması planlanırken,genişleme harcamalarında bu oranın %434 olarak planlanması Birliğin, genişlemenin finansmanına verdiği önemi ve sürecin sorunsuz gerçekleşmesi için sergilediği gayretin birer göstergesidir (Tablo 33) (Dura ve Atik,2004:227).

Son bölümde irdeleneceği üzere; yaklaşık 40 yıldır entegrasyon gayretleri gösteren Türkiye'ye AB , mali ilişkiler genişleme stratejisine dahil edildikten sonra 1996-1999 yılları arasında yıllık 90 milyon Euro (Kişi başı 1,4 Euro) yardım uygun görmüş ; daha sonra bunu iki katına çıkarmıştır.

1 Mayıs 2004 tarihi ile 8 MDA ülkesinin birlik üyesi olması nedeni ile Bulgaristan ve Romanya dışındaki ülkeler katılım öncesi yardımlardan faydalanma imkanı bulamayacaktır. Türkiye 2004-2006 dönemi için ise 1 milyar Euro katkı sağlayabilecektir.

AB'nin Türkiye'yi asla tam üye olarak kabul etmeyeceği tezini savunanlar için (Yavi ve Yazıcıoğlu Yavi,2004:23) yukarda açıklanan veriler önemli bir kanıt teşkil etmektedir. Bu görüşün önde gelen isimlerinden Erol MANİSALI'ya göre AB 2000'li yıllarda kendi içersine alabileceği ülkeleri 1994 Essen doruğunda belirlemiştir ve aralarında Türkiye yoktur.ABTürkiye'ye "AB-Akdeniz İşbirliği " süreci, daha doğrusu, "Avrupa-Akdeniz Ekonomik Alanı "içersinde yer vermektedir (Manisalı:2001:28).

Ayrıca dikkat çekici bir diğer hususta AB'nin 2000-2006 döneminde genişleme için harcadığı 74 milyar Euro 'ya karşılık10 MDA ülkesine yapacağı ticaretten elde edilen 100,4 milyar Euro'luk ticaret fazlasıdır. AB'li firmalar AB'nin yaptığı katkının çok daha fazlasını bu ülkelere ihracat yaparak elde etmiştir (Karluk 2005:317). Türkiye ise bu kapsamda gümrüklerini kayda değer bir yardım almadan açan tek ülkedir.

Bölüm IV
TÜRKİYE’NİN TAM ÜYELİĞİNİN AB BÜTÇESİNE
OLASI ETKİLERİ

I.AB GENİŞLEMESİ VE KATILIMLARIN HEDEF VE ETKİLERİ

AB genişlemesinin politik hedefi, Avrupa’nın daha ileri düzeyde entegrasyonu ve böylece daha güçlü bir siyasi birliğin oluşturulmasıdır. Güçlü bir siyasi birliğin oluşturulması da güçlü bir ekonomik birlikten geçer. 29 üyeli AB, 2003 yılı verileri temel alınırca, dünya GSMH’sından yaklaşık % 23 ile en büyük payı alacaktır. 7 büyük gücün dünyadaki alan, nüfus ve GSMH paylaşımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 34:7 Büyük Gücün Dünyadaki Payı

	Yüzölçümü (%)	Nüfus (%)	GSMH (%)
AB (29)	3,86	8,92	22,94
ABD	7,19	4,64	21,27
Çin	7,17	20,54	12,54
Japonya	0,28	2,03	7,10
Hindistan	2,46	16,97	5,98
Brezilya	6,38	2,82	2,58
Rusya	12,75	2,29	2,49

<http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/dosya/Muzakeresurecindeturkiye1.pdf>

29 üyeye 560 milyon nüfusa ulaşacak AB'nin, 15 üyeli iken ABD'nin altında kalan milli geliri, ABD'yi geçecektir. AB verilerini adaylar içinde en fazla etkileyecek ülke ise Türkiye'dir. Türkiye'nin bugün üye olması halinde; AB'nin nüfusu % 15.6, yüzölçümü % 19.4, milli geliri % 4.3 artarken, ortalama geliri % 9.8 düşecektir

(<http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/dosya/Muzakeresurecindeturkiye1.pdf>).

Bu bağlamda;

Bir süper güç olma yolunda ki AB'ye üye olan devletler bazı yetkilerini AB'ye devretmek zorundadırlar:

- İç Pazarın İşleyebilmesi İçin Gerekli Olan Rekabet Kuralları,
- Para Politikası,
- Ortak Ticaret Politikası,
- Gümrük Birliği,
- Ortak Balıkçılık Politikası Altında Yer Alan Canlı Deniz Kaynakları.

Bazı yetkilerde paylaşılacaktır:

- İç Pazar,
- Özgürlük, Güvenlik Ve Adalet Alanları (Ab'nin Bu Konularda Yasama Yetkisi Yoktur),
- Tarım Ve Balıkçılık (Sudaki Biyolojik Kaynakların Korunması Dışında),
- Ulaşım Ve Trans-Avrupa Ağları,
- Enerji,
- Sosyal Politika (Ekonomik, Sosyal, Bölgesel Uyumlaşma),
- Çevre, Tüketici Korunması Ve Kamu Sağlığına İlişkin Ortak Güvenlik.

Genişlemenin ekonomik hedefleri ise şunlardır:

- İstikrarlı Birlik,
- Fiyat İstikrarı Çapası,
- Daimi Bütçe Disiplini,
- Tek Pazarın (Single Market) Oluşturulması
- Tek Para Birimi Euro İle Şeffaflık Ve Rekabet Ortamının Yaratılarak, İstihdam Ve Büyümenin Güçlendirilmesi

O halde nasıl ki Türkiye kazanımlarını düşünüyor,yapısal sorunlarını AB fonları ile kaynak elde ederek çözmeyi umut ediyorsa , AB’de Türkiye’nin katılımının maliyetini hesaplamaktadır.

Biraz daha ayrıntılı incelersek, “AB neden genişlemek istiyor, Türkiye’nin katılımından ne bekliyor?” sorularının ekonomik açıdan cevabını şu şekilde kategorize edebiliriz:

AB açısından:

- (1) Avrupalı firmaların rekabet gücünü geliştirecek bir süreç olması
 - Pazar yakınlığı avantajı
 - Düşük emek maliyeti
 - Doğal kaynaklara erişim
- (2) Dünyanın en büyük tek pazarı olma yolunda bir adım daha atılması
 - Ekonomik büyüme ve istihdam üzerinde olumlu etki
- (3) Avrupa’da yaşam kalitesinde daha da iyileşme sağlanması
 - Çevrenin korunması
 - Suç ve kanundışı göçe karşı AB politikalarının benimsenmesi
- (4) AB GSYİH yıllık artışında sürekliliğin sağlanması
- (5) AB üyelerine yeni iş olanakları yaratılması

AB'ye katılan üyelerin ekonomik nedenleri ise genel olarak:

- (1) Piyasalarının küçük olması
- (2) Tüketicilerin satın alma gücünün zayıflığı
- (3) Sermaye yetersizliği
- (4) GSYİH'nin artacak olması
- (5) İstihdam olanaklarının artacak olması
- (6) Tüketiciler için fırsatlar oluşması
- (7) Sağlık ve güvenlik standartlarını taşıyan ve daha düşük fiyattan mal ve hizmetlerden yararlanma

Ekonomik bütünleşme; ülkelerin ekonomilerinin birbirine yakınlaşmasını ve bunun için de üye ülkelerin ekonomik ve maliye politikalarında belli bir eşgüdümü zorunlu kılmaktadır. Avrupa Birliği bütünleşmeye yönelik faaliyetlerini, oluşturduğu finansman sistemi ile karşılamaktadır. Bu çerçevede, Birlik bütçesine üye ülkelerden çeşitli adlarla kaynaklar (tarımsal vergiler, gümrük vergileri, GSMH bazlı kaynak, katma değer vergisi gelirleri) aktarılmaktadır. Bu ölçek, tüm üye ülkelerin GSYİH'lerinin % 1,27'si kadardır. Bütünleşmenin derinleştirilmesi ve yeni üye ülkelerin katılımı Birliğin finansmanında kaynak ihtiyacını artırmaktadır.

2000-2006 döneminde AB aday 10 ülkeye toplam, fonlardan 46 milyar Euro mali yardım öngörmektedir. 2004'te üye olan bu ülkelere kullandıkları fon kaynakları dışında 2002'de 6, 2003'te 8, 2004'te 11 ve 2005'te 13 ve 2006'da 15 milyar Euro katılım yardımı planladı (tablo 29). Müzakerelerin başladığı ülkelere de 2005 ve 2006 yıllarında yıllık 3,1 milyar EURO yardım yapılması öngörülmüyor. Bu miktarlar, AB- 15'in bütçeden daha az pay alacağı anlamına gelmektedir.

Rakamlarla ifade edilecek olursa; AB'ye katılan yeni 10 üyenin Gayri Safi Milli Hasılasında uzun dönemde % 1,5 – 7,8 arası artış beklenmektedir. Mevcut üye ülkelerde bu artışın en fazla % 0,4 olacağı tahmin edilmektedir.

AB-Türkiye İşbirliği Derneğinin yapmış olduğu bir çalışmaya göre, Türkiye'nin AB'ye üye olması halinde umulan sonuçlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Türkiye'de, Gayri Safi Milli Hasılanın % 0,8 ve tüketimin % 1,4 artması bekleniyor.
- Refah düzeyi ilk aşamada % 1,4 sıçrama kaydedebilecektir. Kurumsal reformların GSMH'ye katkısı % 8,9 olacak.
- Eğer tüm yapısal reformlar zamanında gerçekleştirilebilirse, Türkiye'nin ticari hacmi % 50 artırılabilir. AB'nin Türkiye'ye ihracatı da yaklaşık % 20 artabilir.
- AB üyeliği ile faizler düşeceği için, Türkiye AB'nin diğer ülkelerinden daha hızlı kalkınacaktır.
- AB'ye katılımı ile ilk aşamada Türkiye'nin ithalatında %12,2 ihracatında ise % 8,1 artış olacağı tahmin edilmektedir.

(<http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/dosya/Muzakeresurecindeturkiye1.pdf>)

Türkiye'nin AB'ye maliyeti açısından farklı rakamlar mevcuttur. Üyelikle beraber aktüel prosedüre göre, yılda 16 milyar Euro'nun üstünde olacağı bizzat konseyin Türkiye değerlendirmelerinde yer almıştır (doğrudan yardımların tam üyelikten 10 yıl sonra başlamakta olduğu da göz ardı edilmemelidir).

Bu çalışmada önce bütçe gelir ve gider kalemlerinden yola çıkılarak prosedüre ilişkin bir yaklaşım ortaya konulduktan sonra, Türkiye'nin maliyeti ve katkılarına ilişkin bazı hesaplamalara ve araştırmalara yer verilecektir. Çalışmanın asıl hedefi; en doğru rakamı elde etmekten ziyade, AB'nin derinliğini ve genişliğini sürekli artıran dinamik sürecinde, bütçe gelirlerinin ve fonların, birliğin amaçlarına ulaşmada nasıl kullanıldığını ortaya koyarak, Türkiye perspektifini ortaya çıkarmaktır.

II. TÜRKİYE’NİN ÜYELİĞİNİN BİRLİK BÜTÇESİNE OLASI ETKİLERİ

Türkiye’nin katılımı ile AB’nin

Yüzölçümü	% 20	
Nüfusu	%16	
İstihdamı	% 11	artacaktır.

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyeliği, Birlik bütçesine ek mali yükler getireceği gibi ek mali katkılar da sağlayacaktır. Bunların birlikte ele alınması üyeliğin, daha objektif değerlendirilmesini sağlayacaktır

Ayrıca komisyon çalışmalarında yer alan, Türkiye’nin muhtemel bir üyeliğinde asla şimdiki prosedüre göre mali destek alamayacağını/almaması gerektiğini içeren raporlar ve 2006 sonrası 25 ve daha fazla üyeli bir Birlik için uygulamaya koymak istediği mali perspektifler de net katkı ve maliyetin daha doğru değerlendirilmesi açısından çok önemli ama birçok çalışmada ihmal edilen hususlardır.

Birçok değerlendirme maalesef sanki Türkiye bu gün üye olacakmış gibi şu anki ve daha önceki bütçe kullanımı temel alınarak yapıldığı için, kamuoyunun Avrupa Birliği’nden beklentisi son derece yüksektir. Bu abartılı umutlar ve bekleyiş; yarın gerçekler görülmeye başlandığında hayal kırıklığına, umutsuzluğa, piyasalarda ve toplumsal yapıda çalkantılara sebep olabilecek niteliktedir. Oysa AB’nin onaylanamayan 2006 bütçesi, 2007-2013 mali perspektifinin hazırlık aşamasındaki tartışmalar bize; 25 ve daha fazla üyeli bir Birlikte, artık hiç bir üyenin yeni bir İspanya, yeni bir Yunanistan ve yeni bir Portekiz olamayacağını göstermektedir.

1.TÜRKİYE’NİN TAM ÜYELİĞİNİN AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİNE SAĞLAYACAĞI KATKILAR

AB bütçesinin gelir kalemleri üzerinde, çalışmanın bundan önceki bölümünde ayrıntılı olarak durulmuştu. Bu bölümde söz konusu verilere ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üye olacağı varsayımına dayanılarak, Türkiye tarafından Avrupa Birliği Bütçesi’ne gerçekleştirilecek mali katkılar tahmin edilmeye çalışılmıştır. Bilindiği üzere bu tarih, en erken 2007-2013 bütçesi sonrasındır.

Söz konusu tarihin gerek belirsizliği, gerekse hızla değişebilen dünya şartlarında çok ileri bir tarih olması nedeni ile, diğer paralel çalışmalardan farklı olarak konu, AB ‘nin fon ve bütçe yönetiminde, derinleşme ve genişlemenin getirdiği çeşitli sorunlara bağlı olarak değişiklikler yapabileceği de göz önüne alınarak ele alınmıştır. Çalışmanın bundan önceki bölümlerinde görüldüğü üzere AB 7 yıllık bir dönem için hazırladığı mali perspektiflerinde gelir kaynaklarını ve bunların kullanımına ilişkin prosedürleri karşılaştığı ve öncelik verdiği problemlere uygun olarak değişikliğe uğratmıştır. Bir zamanlar bütçesinin tamamına yakınına ortak tarım politikasına harcayan Birlik, daha sonra bölgesel kalkınma politikalarına öncelik vermiştir. Bu gün ise sosyal politikaların geliştirilmesi talebi genişlemenin getireceği sorunlarla birlikte önem arz edecek gibi görünmektedir.

Türkiye ile ilgili hesaplamalara geçmeden önce, AB bütçesi’nin gelir kalemleri ile ilgili bilgileri kısaca hatırlamakta fayda vardır:

1-Delors II Bütçe Reformu Paketi, üye ülkelerin, Birlik bütçesine gerçekleştirecekleri toplam transferleri, GSMH’lerinin belirli bir %sine endekslenmiştir. Bu oran,1999 yılına kadar aşamalı olarak % 1.27’ye yükseltilmiştir.

2-Üçüncü ülkelerden ithal edilen ürünlerden alınan gümrük vergileri ile AB'nin uyguladığı ortak tarım politikası sonunda elde edilen tarımsal vergiler, AB bütçesinin geleneksel kaynaklarını oluşturmaktadır.

3-Üye ülkelerin GSMH'lerinin % 50'ini aşmamak koşuluyla, KDV matrahlarının % 1'inden elde edilen gelir, Birlik bütçesinin en önemli gelir kalemlerinden biridir.

4-Üye ülkelerin GSMH'leri ile KDV matrahları arasındaki farka belirli bir oranın uygulanması ile bulunan ve aynı zamanda üye ülkelerin Birlik Bütçesine, GSMH'leri oranında yaptıkları katkıları gösteren gelir kalemi, Birlik Bütçesinin dördüncü kaynağını oluşturmaktadır (Can,2004:212).

Türkiye'nin AB bütçesine sağlayacağı mali katkıların tahmininde üst sınır GSMH'nin %1,27 'si olacağından toplam katkıyı hesaplamak son derece kolaydır. Bunun bütçe gelir kalemlerine göre dağılımına ilişkin olarak da değişik veriler kullanılarak yaklaşık aynı sonuçlara ulaşıldığını belirtmekte fayda vardır. Burada bunlardan ikisine detayları ile değinilecek, diğerlerinde ise yöntemlerden bahsedildikten sonra sonuçlar üzerinde değerlendirme yapılacaktır.

Bu hatırlatmalardan sonra Türkiye'nin AB bütçesine gerçekleştirebileceği tahmini mali transferleri aşağıdaki gibi hesaplanabilir.

Öncelikle, Türkiye'nin Birlik bütçesine sağlayacağı transferler toplamını yukarda bahsedilen 1. madde (Delors II Bütçe Reformu) çerçevesinde hesaplanmalıdır.

A.Avrupa Birliği Bütçesine Yapılabilecek Mali Transferler Toplamı

Avrupa Birliği Üyeleri, GSMH'lerinin belirli bir oranını birlik bütçesine aktarırlar. Türkiye eğer 2000-2006 Bütçe döneminde birliğe üye olmuş

olsaydı, GSMH' sinin maksimum %1,27'sini Birlik bütçesine aktaracaktı. Ama pratikte hiçbir bütçe gelir kaleminde maksimum seviye uygulanmamıştır. 2000-2006 döneminde Gündem 2000 belgesinde ele alındığı üzere, pratikte uygulanan bu oran 1,22 olmuştur. Türkiye'nin 2000 yılı GSMH'sı da 125.596.129 milyon TL olarak gerçekleştiğinden (2000 yılı için 1 Euro 573.942 TL) tahmini transferler toplamı **2.669.733.178** Euro'dur.

Bu hesaplama yöntemi anahtar niteliğinde olup, GSMH toplamı bilinmek koşulu ile herhangi bir ülkenin (Örneğin yeni adaylardan veya üyelere birinin) katkısı yaklaşık olarak hesaplanabilir. Yeni üye olan ülkeler 2004 yılı ortalarında tam üye oldukları için, 2005 yılı bütçesine katkıları da tam bir bütçe yılını kapsamamaktadır. AB Komisyonu, Türkiye'nin üyeliğinin olası etkilerini değerlendirdiği 06.10.2005 tarihli çalışma belgesinin, bütçe başlığı altında; AB-25' in toplam bütçe gelirlerinin yuvarlak hesapla tahmini, Toplam GSMH'lerin %1,11 yani 111 Milyar Euro olarak belirtmiştir (Komisyon Raporu,2004:46).

Yine aynı raporda Türkiye'nin Avrupa Birliği Bütçesine tahmini katkısı şöyle değerlendirilmiştir: AB bütçesinin gelirler hanesi ele alındığında, Türkiye'nin yıllık GSMH artışı ortalama %4-5 dolayında olduğu varsayımından yola çıkarak, bu ülkenin AB bütçesine katkı oranı 2025 yılına kadar GSMH'nin %1'lik payı olan 5,6 milyar Euro civarında olacaktır (CEC,2004:47).

B. Geleneksel Kaynaklar:

Bilindiği üzere, Türkiye 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren AB ile gümrük birliğini gerçekleştirmiş bulunmakta ve anılan tarihten itibaren üçüncü ülkelere, sanayi ürünleri ithalatında Topluluğun uygulamakta olduğu Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) uygulamaktadır. Ayrıca, AB kaynaklı sanayi ürünleri ithalatında ise gümrüklerini tamamen kaldırmıştır.

Eğer Türkiye, 2000-2006 bütçe döneminde bütçeye katkı sağlamaya başlasa idi; kendi bütçesinin gelirlerinden birini teşkil eden gümrük vergileri, Türkiye Bütçesi yerine, topluluk bütçesinin gelir kalemlerinden biri haline gelecekti. Bu takdirde Türkiye'nin üçüncü ülkelerden, ortak gümrük tarifesi yoluyla elde edeceği gümrük vergileri ile tarım ürünleri ithalatından sağlayacağı tarımsal vergiler, Avrupa Birliği'nin geleneksel kaynaklarına transfer edilecekti.

AB ülkelerinin, AB Bütçesine ödemiş oldukları gümrük vergisi ile toplam ithalatını birbirlerine oranlamak suretiyle, söz konusu ülkelerin ortalama gümrük vergisi oranları hesaplanabilir. Aynı şekilde, Topluluğun uygulamakta olduğu ortalama gümrük vergisini de hesaplamak mümkündür (Şahin;1999). Türkiye'nin Birlik Bütçesi'nin geleneksel kaynaklarına sağlayacağı mali katkıların hesaplanmasında Ortak Gümrük tarifesi ile tarımsal prelevmanların oranı da yukarda hesaplandığı şekilde % 6 olarak kabul edilecektir.

Türkiye'nin 2000 yılı itibariyle, Avrupa Birliği ve EFTA (Türkiye 16 Mart 1991 tarihinde, EFTA ülkeleri ile serbest ticaret antlaşmaları imzaladığından, söz konusu ülkeler Ortak Gümrük Tarifesi'nin kapsamı dışında kalmıştır.) ülkeleri dışındaki üçüncü ülkelerden gerçekleştirildiği toplam ithalatı 990.570.000 milyar TL'dir. (http://www.dtm.gov.tr/ead/ticaret/trk00/dstic00tablo_35.xls). Bu ithalat rakamına, % 6 Ortak Gümrük Tarifesi uygulandığında 594.342.000 milyar TL'ye tekabül eden 1.725.731.707 Euro-gümrük vergisi elde edileceği ortaya çıkmaktadır. Üçüncü ülkelerden gerçekleştirilen ithalatın mal bileşimi elde edilemediğinden, tarımsal prelevmanlardan elde edilecek gelirin de, 1.725.731.707 Euro'luk toplam gelirin içinde yer almış olduğu kabul edilmiştir.

Ayrıca Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülke olması nedeniyle diğer Topluluk ülkelerine nazaran ithalatı daha hızlı artmaktadır. Bu ise önümüzdeki yıllarda, ithalatındaki artış nedeniyle, Türkiye'nin AB bütçesine yapacağı katkının giderek artacağını ifade etmektedir (Şahin, 1999: 87-88).

C- KDV Bazlı Kaynak

Bütçenin bu gelir kaleminin tespitinde iki önemli kriter kullanılmaktadır.

- 1- Her bir üye ülke kabul edilmiş olan % 1 oranındaki KDV kesintisi.
- 2-Bu miktarın üye ülke GSMH'sinin %55'ini aşmaması

Bu kıstaslara göre belirlenen değerlerden küçük olanı üzerinden üye ülkeler KDV katkısını bütçeye ödemektedir.

Türkiye de olası bir tam üyelik halinde, yukarıda açıklanan metotlarla yapılacak bir hesaplama sonucu elde edilen miktar kadar bir katkıyı Topluluk bütçesine gerçekleştirmek durumunda kalacaktır.

Türkiye'nin 2000 yılı itibariyle, dahilde ithalde tahakkuk etmiş KDV gelir toplamı 8.379.554 milyar TL'dir. (<http://www.muhasabat.gov.tr/mbulten/T3-1-3.htm>) Söz konusu tutar üzerine % 17 KDV oranı işletildiğinde, 2000 yılına ait KDV matrahını bulmak mümkün olacak ve bunun üzerine uygulanacak olan kesinti oranı ile KDV kaynaklı ödenecek rakam bulunabilecektir.

3065 sayılı KDV Kanunu'nun 28. maddesine göre KDV'nin oranı vergiye tabi her bir işlem için % 10'dur. Bakanlar Kurulu oranı dört katına kadar arttırmaya ve %1'e kadar indirmeye, bu oranlar dahilinde muhtelif mal ve hizmetler ile bazı malların perakende safhası için farklı vergi oranları tespit etmeye yetkilidir. Bakanlar Kurulu bu yetkisini çeşitli zamanlarda kullanmıştır. Hangi mal ve hizmetlere hangi oranların uygulanacağı listeler halinde yayınlanmaktadır.

Ancak bir de listelerde yer almayan % 17 oranı uygulanan mal ve hizmetler vardır. Bu oran standart oran niteliğindedir. KDV'ye tabi malların büyük çoğunluğunu liste dışındaki mallar oluşturduğundan, yapılan hesaplamalarda % 17 oranı esas alınacaktır (TOBB, 2001:154).

Ayrıca 27.11.1999 tarih ve 99/13648 sayılı kararname ile 13.12.1999 tarihinden 15.05.2001 tarihine kadar liste dışında kalan mal ve hizmetler için KDV oranı % 17 olarak kabul edilmiştir. 8.379.554 milyar TL üzerine % 17 KDV oranı tersine işletildiğinde, 39.383.903 milyar TL olduğu bulunur.

Türkiye AB Bütçesine, ilgili yıldaki KDV matrahının, GSMH'nin % 55'ini geçmemesi koşuluyla, % 1'ini gelir olarak transfer edecektir. Matrahın, GSMH'nin % 55'ini geçmesi durumunda ise, fazla kısım dikkate alınmayacaktır. Bu durumda hesaplama aşağıdaki şekilde olacaktır.

Türkiye'nin 2000 yılına ait KDV Matrahı	= 39.383.903 milyar TL
Türkiye'nin 2000 yılına ait GSMH'sinin	= 125.596.129 milyar TL
% 55'i	(cari fiyatlarla)x % 55
	= 69.0877.870 milyar TL
KDV matrahı<GSMH'nin % 55'i	= 39.383.903 x %1
Olduğundan;	= 393.839 milyar TL
Türkiye'nin 2000 yılı itibariyle AB Bütçesine Transfer edeceği tutar	
(2000 yılı 1 Euro = 573.942 TL)	= 686.200.000 Euro
	Olacaktır.

Kaynak: Can, 2004:215

D.GSMH Bazlı Kaynak

GSMH katkısının hesaplanması, KDV katkısına göre daha basit ve daha kolaydır. Çünkü Topluluk tarafından hesaplanan üye ülkelerin GSMH'lerinin belirlenen oranı bütçeye devredilecektir Burada temel nokta pratikte uygulanan oranı doğru tespit etmektir. Örneğin 1996 ve 1997 yıllarında azami limitin 1,22 ve 1,24 olmasına karşılık bütçe uygulamasında, bu oranlar 0,39019 ve 0,46931 olarak gerçekleşmiştir. 2000-2006 Bütçe dönemi için bu oran 1,22 olarak kabul edilmiştir. Türkiye'nin tam üyeliği halinde, diğer bütçe gelirlerinde olduğu gibi, bu kalemden de Topluluk bütçesine katkısı da azami miktarı ifade etmemekte olup, Topluluk tarafından henüz üst limitler uygulanmadığından, Türkiye'nin katkısı, bulunan bu miktardan daha fazla da olabilecektir.

. Türkiye'nin AB'ne dördüncü kaynak olarak yapacağı katkının hesaplanması, aşağıdaki şekilde yapılmıştır.

Türkiye'nin Üyelik Durumunda Birlik Bütçesine Katkısının Hesaplanması

1) Türkiye'nin 2000 yılı itibariyle OGT ile	
Tarımsal vergilerden elde edeceği toplam gelir	= 1.725.731.707 Euro
2)KDV geliri	= <u>686.199.999 Euro</u>
	2.411.931.706 Euro
3)Türkiye'nin 2000 yılı itibariyle AB Bütçesine Gerçekleştirmesi gereken	
Mali transfer toplamı	= 2.669.733.178
4)Türkiye'nin 2000 yılı itibariyle AB Bütçesinin Dördüncü gelir kalemine sağlayacağı katkı	<u>= -2.411.931.706</u> 257.801.472 Euro olacaktır.
Bütçesinin Dördüncü gelir kalemine sağlayacağı katkı	257.800.000 Euro olacaktır.

Kaynak: Dağdemir,1998:108,Can,2004:216,Şahin,1999:128,

Daha önce belirtildiği gibi Türkiye, AB'ye üye olmayıp da Gümrük Birliği'ne üye olan tek ülkedir. Bu da ortaya koyuyor ki, Türkiye, Gümrük Birliği sebebiyle hali hazırda AB bütçesine katkı yapmaya başlamıştır. Türkiye, AB'den mali yardım alacağı gibi, AB'ye yukarıda yapılan hesaplamalarda görüldüğü gibi mali katkıda bulunacaktır. Burada hesaplanan rakamlar varsayımlara ve öngörülere dayanmaktadır. Bu nedenle, ortaya çıkan sonuçlarda küçük sapmalar söz konusu olabilir. Ancak konuya açıklık getiriyor olmaları nedeniyle bu sapmalar göz ardı edilmelidir.

2.TÜRKİYE’NİN TAM ÜYELİĞİNİN FONLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Normal şartlarda, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyeliği, fonlardan Türkiye lehine mali transferler yapılması sonucunu doğuracaktır. Türkiye de Topluluk bütçesinden diğer üye ülkelerle eşit şartlarda yararlanacaktır (Türkiye için kalıcı kısıtlamaların yapılmak istendiği de göz önüne alınmalıdır).

Avrupa Birliği bütçesinin en önemli gider kalemlerini, FEOGA-Garanti Bölümü ile yapısal fonlar teşkil etmektedir. Türkiye’nin AB’ye tam üyeliği; yapısal fonlar dahilindeki harcama gruplarının tümünü, özellikle de düşük gelire sahip bölgelere yardım sağlamaya yönelik olan harcamaları doğrudan etkileyecektir.

Fonlardan faydalanma fırsatlarını değerlendirmek ve Türkiye’deki olası etkilerini tespit etmek adına, Birlik fonlarından gerek miktar, gerekse nüfus başına en fazla faydalanan ülkelerdeki gelişmeleri takip etmek faydalı olacaktır.

Örneğin; Portekiz, üye olduktan sonra, AB mali kaynaklarından büyük oranda faydalanmıştır. 1989–1999 döneminde tamamı Hedef 1 Kapsamında değerlendirilen ülkede; kişi başına düşen GSYİH, 1986–1996 döneminde, AB ortalamasının % 52’sinden, %70’ine yükselmiştir (Syrett, 2000: 48).

Avrupa Birliği politikaları, üye ülkeler arasındaki ekonomik ve sosyal gelişmişlik farklarını gidermek amacını taşımaktadır. Yunanistan, İspanya ve Portekiz’in tam üyelikle birlikte, AB fonlarından en üst düzeyde faydalanma imkanı bulmuşlardır. Örneğin; İspanya’nın, AB’ye tam üye olmadan bir yıl önce, kişi başına düşen GSMH rakamı 7075 Dolar iken, üyelik sonrası bir yıl içersinde 13.440 Dolar seviyesine yükselmiştir. İspanya’nın kişi başına düşen gelir düzeyinin artmasında, AB’nin Fonlarından

geçekleştirilen mali transferlerin ve ülkeye verilen mali yardımların büyük katkısı olmuştur (Can 2004:205).

Diğer yandan, Bütçeden mali katkı sağlama imkanları değerlendirirken gözden kaçırılmaması gereken birincil husus şudur: Topluluk üye ülkelerin taleplerine ve proje esasına göre mali imkânlardan faydalanmalarına imkân sağladığından, Topluluğun gerek garanti fonundan, gerekse yapısal fonlarından faydalanabilmek, büyük çapta sistemin nasıl işlediğini bilmekten geçmektedir.

AB tarafından geliştirilen projelerin ve diğer faaliyetlerin finansmanında, üye ülkeler arasında tam bir uyumun olduğunu da söylemek mümkün değildir. Bütçenin kullanımına yönelik olarak zaman içinde birçok değişiklikler yapılmıştır.

Birliğin kuruluşundan bu güne, bütçe kullanımına yönelik politikalarına bakıldığında; ilk başlarda önceliğin, az gelişmişlik özelliği gösteren tarım kesiminin kalkındırılmasına verilmiş olduğu görülmektedir. Geline nokta itibariyle tarım kesiminin istenilen gelişme seviyesini yakalaması ve Birlik politikaların gelişmesi ile beraber daha sonraki süreçte, yapısal sorunların aşılmasına yönelik politika önlemlerinin geliştirildiği görülmektedir. Nitekim ağırlıklı olarak incelediğimiz 1993–1999 ve 2000–2006 bütçe dönemlerindeki gelişmelere baktığımızda, AB bütçe politikalarının ana hatları; Birliğin genişleme süreci ve aday ülkelerde (MDAÜ) ortak pazarın oluşturulması ile yapısal eylemler etrafında yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. Buna rağmen Tarıma verilen önem oransal olarak azalıyor görünse de hala bütçenin en büyük harcama kalemi olmaya devam etmiştir.

Avrupa Birliği'nin genişleme süreci gözlemlendiğinde; 10–11 Aralık 1999'da yapılan Helsinki Avrupa konseyi toplantısı, Birlik için bir dönüm noktası oluşturmuştur. Helsinki zirvesi sonuçları çerçevesinde Avrupa komisyonu 13 ülkenin Birliğe üyeliği için görüşmelere başlanmasına ve üye

sayısının artırılmasına karar vermiştir. 12-13 Aralık 2002 tarihli Kopenhag Zirvesi'nde 10 aday ülkenin Mayıs 2004'te Birliğe tam üye olarak kabul edilmeleri kararı alınmıştır.

Bu genişlemenin, Birliğin bütçe politikalarını etkileyeceği, beklenebilir. Fakat az gelişmişlik kriterinin AB gelir ortalamasının % 75'i olduğu düşünülecek olursa, yeni katılan üyelerin tamamının bölgesel kalkınma politikaları kapsamında olacağı, bunun da eski üyelerin AB fon imkanlarından daha az faydalanacakları anlamına geldiği ve memnuniyetsizlik yaratacağı şüphe götürmez bir gerçektir. Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, fonlardan, hâlihazırda tavan seviyesi olan GSYİH'lerinin % 4'üne kadar yararlanabileceklerdir.

Nitekim Gündem 2000'de komisyon, 2000–2006 dönemi için üye ülkeler ve aday ülkelerin yapısal fonlardan faydalanma imkanları ve fonların yeniden dağılımı sorunlarının çözümü için öneriler sunmuştur. Bu öneriler çerçevesinde yeni katılacak (katılan) aday ülkelerin Birlik bütçesine çok büyük sorunlar getireceği vurgulanmıştır. Özellikle bu sorunların OTP ve yapısal fonların finansmanı ve ayrıca işçilerin serbest dolaşımı konularında olacağı tespitleri yapılmıştır.

Avrupa Birliği yapısal ve bütünleşme politikalarının geleceği ele alındığında, Avrupa genelinde artan işsizlik oranları, uluslararası rekabetin getirdiği baskılar ve yeni üye ülkelerin hemen hepsinin gelişmekte olan ülkeler olması; söz konusu alanlarda çok ciddi sorunlar yaşanacağını birer göstergesi kabul edilebilir.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde; AB'nin, AB–25 olarak ve yeni katılacak ülkeler için daha özel bir strateji geliştirmesi ve Türkiye'nin gerek tam üyeliğini ve gerekse maliyetini bu şartlar altında titizlikle değerlendirmesi beklenmelidir. Buradan hareketle, aşağıda, AB' nin ülkemiz üzerindeki bazı kaygılarını dile getirdiği ve 6 Ekim Belgesi olarak bilinen "Türkiye'nin Üyeliği Perspektifinden Kaynaklanan Hususlar".başılıklı

komisyon çalışmasının, bütçe başlığı altındaki değerlendirmelerinin bir tahlili ile belgenin ekler kısmında yer alan istatistiksel verilerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

İSTATİSTİKSEL EK

TABLO35:Temel Göstergeler		Belirtilmedikçe	2003 Değerleri
		AB-25	Türkiye
Coğrafi Alan	1000 Km	3892	770
Nüfus	Milyon	453,0	70,7
İstihdam	Milyon	199,6	21,3
İstihdam Oranı	%	62,9	45,5
Tarım Sektörü	Toplam İstihdamın %'si	5	33,9
GSYİH	Milyar EURO	9716	212,3
Kişi Başına	Satın Alma Paritesi	22300	6300
GSYİH	Euro	21300	3000
Sektörel Yapı			
Tarım	Toplam GSYİH%'si	2,1	11,5
Sanayi-İnşaat		27,0	27,6
Hizmetler		71	60,9
GSYİH'nın bölgesel değişikliği	(NUT's 2 Seviyesi)	1,1	4,0
İş Gücü	1000 satın alma standardı	43,75	17,63
Verimliliği	1000EURO	41,29	7,71
Geçici İş Göremezlik Ödeneği	EURO Başına	7505	740
Mal ve Hizmetlerin İhracatı	Milyar EURO	3169	41,8
	GSYİH'nın%'si	32,6	28,6
Doğrudan Yabancı Sermaye Akışı	Milyon EURO	2276	68P
	GSYİH'nın%'si	0,02	0,06
Yurtiçi Sektör İçin Toplam Kredi	Milyon EURO	10688	29
	GSYİH'nın%'si	110,0	13,6
Sermaye Piyasası	Milyon EURO	6260	54
Kapitalizasyonu	GSYİH'nın%'si	66,7	25,7
*Değişim Katsayısı(2001) **Yıl Sonu P Geçici olarak			

Kaynak: AB Komisyonu, Türkiye'nin Üyeliği Perspektifinden Kaynaklanan Hususlar,2005 "Eurostat,Türk Milli Kaynakları"

Tablo verileri incelendiğinde; ilk göze çarpan kuşkusuz, kişi başına düşen gelirler arasındaki büyük uçurumdur. Bu rakam AB- 25’de 22300 Euro iken, Türkiye’de satın alma gücü olarak ancak 6300 Euro’dur. Euro bazında ise bu fark daha da artmaktadır. Kişi başına milli gelir AB’de 21300 Euro, Türkiye’de 3000 Euro’dur. AB’ye son katılan 10 ülkenin satın alma gücü paritesine göre, ortalama kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hâsılası, AB ortalamasının %45’ine ulaşırken, Türkiye’de bu oran %27’dir. AB’nin 25 üye ve 3 aday ülke arasında en bozuk gelir dağılımı Türkiye’dedir. 28 ülkenin 740.65 Euro olan ortalama hane halkı geliri Türkiye’de 196.9 Euro’dur. (www.lmisnt.die.gov.tr/die/plsql/lmwebtur.lmwebform)

Türkiye’de ilk % 20’ye giren “en fakir” hane halkları toplam gelirden % 6.0 pay alırken, en yüksek % 20’lik kesim % 48.3 pay almaktadır. Ayrıca. İstanbul, Ege, Akdeniz, Batı Anadolu ve Doğu Marmara gelirden toplam % 72.5 pay alırken diğer bölgelerin payı sadece % 27.5. (www.die.gov.tr/yma/yma.htm)

Nüfusumuzun en zengin % 20’lik bölümü AB standartlarında yaşamaktadır. Tüketim harcamalarımızın yarısını da bu kesim yapmaktadır. Diğer taraftan Türkiye’de 19 milyon yoksul vardır.

İstihdam oranı AB’de % 62,9, Türkiye’de % 45,5.’dir. AB’de çalışan nüfus 199.6 milyon, Türkiye’de 21.3 milyondur. Türkiye’de 1999 da % 7,7 olan işsizlik oranının 2004 ilk çeyreğinde % 12,4’e yükselmiştir Bu oran genç işsizlerde % 15’ten % 20,5’a yükselmiştir.

Diğer taraftan, Türkiye’de ücretler düşük olabilir ama emek pahalıdır. Çünkü ücret dışındaki emek maliyeti çeşitli vergi ve vergi benzeri yükler nedeniyle rekabet ettiğimiz ülkelere göre Türkiye’ye çok ciddi bir avantaj sağlamamaktadır.

Bozuk kamu finansmanının faturası emek maliyetinin artması olmaktadır. Kamu finansmanını kalıcı bir biçimde yoluna koymadan yabancı

sermayeye cazip olacak bir vergi düzeyini tutturalabilmemiz mümkün değildir. (Ercan Kumcu,” Yabancı Sermayeyi Beklerken”.Hürriyet: 01.12.2004)

Verimlilik ise Türkiye’de çok düşüktür. Komisyon belgesinde görüldüğü üzere ancak, AB 25’in 1/6’sı kadardır.

A.Nüfus ve İşgücü

Yine 6 Ekim çalışma belgesinde yer alan diğer istatistiksel veriler, Türkiye’nin nüfus dinamikleri ve işgücü piyasası ile ilgilidir. Tablolar değerlendirilmek üzere aşağıya alınmıştır.

Tablo 36: Nüfus Dinamikleri (Milyon Kişi)

Tablo:2 (belgedeki No)				
	1950	2000	2015	2025
AB-15	292,4	377,3	384,2	383,9
AB-27	370,4	482,7	485,7	481,8
Türkiye	21,5	68,3	82,2	89,0
Fiyat indeksi:% olarak				
AB-27	5,8	14,2	16,9	18,5
AB-15	7,3	18,1	21,4	23,2

Kaynak :AB Komisyonu, Türkiye’nin Üyeliği Perspektifinden Kaynaklanan Hususlar,2005”UNI 2003:Population Prospects” 2002 Revizyonu, BM Nüfus Birimi”

Her ne kadar yıllık % 3’lerden düşerek % 1,5’ların altına inmiş ise de, yüksek nüfus artış oranı Türkiye’nin önemli bir sorunu olarak AB’yi kaygılandırmaktadır. Nüfus konusunda önemli bir avantajımız nüfusumuzun genç oluşudur. Nüfusumuzun % 65’i 35 yaşın altındadır. Bugün 0–14 yaş gurubu nüfusun % 27.6’sını, 15-64 yaş grubu nüfusun % 66.6’sını, 65 üstü ise sadece % 5.8’ini teşkil etmektedir. AB’de ise 65 yaş üstü grup % 16’ya ulaşmaktadır (15 yaş altı % 16,8;15–64 arası % 67,2). Bizim nüfus yapımız ancak 2050 yılında AB’ye benzeyecektir.

AB’de bugün 25 üye ile 454,1 milyon olan nüfusun 2015 yılında AB–27 ile ancak 485,7.milyon olacağı tahmin edilmektedir. Aynı dönemde Türkiye nüfusu ise 71,3 milyondan 82,2 milyona yükselecektir. Yani AB nüfusu sadece binde 6 artarken, Türkiye nüfusu % 15,6 artacağı tahmin edilmektedir

Ayrıca işgücü piyasasına ilişkin AB Komisyonu Çalışma Belgesinde 7 numaralı tablo olarak yer alan veriler de hiç iç açıcı değildir. Tablo verileri özellikle kadınların istihdam dışı tutulduğunu göstermektedir ve AB -25 verilerine göre istihdam yapımız standartlarının çok aşağısındadır. Sonuç olarak; Avrupa’ da bir de ,” Türkler gelecek işimizi elimizden alacak” kaygısı vardır.

Tablo 37: İşgücü Piyasası

Tablo 7			(2003)
		Türkiye	AB-25
Nüfus	Milyon	71	454
İstihdam Oranı	Çalışma Yaşındaki nüfusun%’si	45,5	62,9
İşsizlik Oranı	İşgücü %’si	10,7	9,0
Uzun Vade İşsizlik Oranı	Aktif Nüfusun %’si	2,5	4,0
Kadınlar İçin İstihdam Oranı	Çalışma Yaşındaki nüfusun%’si.	25,2	55,1
Kadınlar İçin İşsizlik Oranı	Kadın İşgücü %’si	7,3	10,0
Yarım Zamanlı İstihdam	Toplam’ın %’si	Veri yok	17,0
İstihdam’da Büyüme	Yıllık %’de Değişim	-1,0	0,2

Kaynak: AB Komisyonu, Türkiye’nin Üyeliği Perspektifinden Kaynaklanan Hususlar,2005

20 yılda AB'nin işgücünün beşte birini kaybedeceği tahmin edilmektedir. Aynı dönemde Türkiye'nin çalışan sayısında % 25'lik bir artış olması ve AB'deki açığı kapaması beklenmektedir. Her 6 AB vatandaşından biri 65 yaş ve üstündedir. Artık üretken olmayan bu emekli gurubun bakımı, AB'nin en önemli sorunlarından biridir. Türkiye'nin AB'ye katılımı ile bu sorun bir ölçüde aşılabılır. Tabii burada AB'de hangi formasyonda kişilere ihtiyaç olduğu önemlidir. AB'de nitelikli işgücü açığı bugün telekomünikasyon sektörü, bilişim sektörü, sağlık sektörü gibi alanlarda görülmektedir. Ar-Ge, enerji ve çevre öncelikli sektörleri oluşturmayı sürdüreceklerdir. Türkiye, AB'deki işgücü ihtiyaç eğilimleri yakından izlenerek ülkemizde mesleki eğitime yön vermelidir (Kabatepe, 2005).

Diğer taraftan genç nüfusta eğitim eksikliğimizi de unutmamalıyız. AB'de kişi başına eğitim süresi 15 yıl iken Türkiye'de 5,6 yıldır. Türkiye'de 7,5 milyon okuma yazma bilmiyor. AB'de öğrenci başına eğitim harcaması yeni katılan ülkelerde dahi 1500 doların altında değildir AB ortalaması 4000 dolar (Mehmet Yılmaz," İşte Eğitimdeki Ürkütücü Tablo! "Milliyet: 12.10.2004).

Türkiye'nin büyük nüfusu ile yarın karar mekanizmalarında ağırlık kazanacağı görüşü ise AB'nin bir diğer kaygısıdır. Avrupa Parlamentosu'nda bugün Almanya 99 sandalyeden katılımımız sonrası 82 sandalyeye düşecektir. Fransa, İngiltere, İtalya 78 sandalyeden 64 sandalyeye düşecektir. Türkiye ise 82 sandalye ile Almanya'yla beraber en yüksek sayıya ulaşacaktır.

Ret için dört ülkenin bir araya gelmesi ile ulaşılacak ağırlıklı oy Türkiye'nin katılımı ile daha kolay sağlanabilecektir.

B.Tarım

Türkiye’de çalışan nüfusun % 34’ü, toplam nüfusun ise % 50’si köydedir ve tarıma bağlı yaşamaktadır. Yani 7 milyon tarım işçisi vardır. Bunun 4 milyonu ücretsiz, aile işçisidir. (Ortak) 3 milyonu da kadındır. Ülkemizde işletme büyüklüğü giderek küçülerek 59 dekara düşmüştür. AB’de ise bu miktar 17,4 hektardır. 1991 yılı genel tarım sayımı sonuçlarına göre ülkemizde 21,6 milyon parça tarım alanı bulunduğunu göz önüne alırsak, işletme başına ortalama beş parça arazi düşmektedir. Yani çiftçilerimiz beş ayrı parça üzerinde çiftçilik yapmaya çalışmaktadırlar (Mehmet Altan, Sabah, 09.10.2004).

Diğer taraftan tarımdaki istihdamın toplam istihdama oranı AB’de % 5 Türkiye’de ise % 33,9’dur. (Tablo 35) AB-15’de 7 milyon tarım işçisi varken, son katılan 10 ülke ile bu sayı 4 milyon artmıştır. Türkiye’nin katılımı, bugünkü durumda, 7,2 milyon tarım işçisinin daha AB’ye katılımı demektir. AB’de sektörel yapıya baktığımızda, Türkiye’den önemli bir farklılık gösterir.

Tablo 38 Sektörel Yapı (tablo 35’den alınmıştır.)

Sektörel Yapı: Toplam GSYİH’nin %si)		
	<u>AB-25</u>	<u>Türkiye</u>
Tarım	2.1	11.5
Sanayi, İnşaat	27.0	27.6
Hizmetler	71.0	60.9

Sanayi sektörümüz AB’deki kadar GSYİH’den pay almakta ise de tarım sektörü % 9,4 daha fazla pay alıyor. Bu fazlalığın hizmetler sektörüne kayması istenmektedir. Bu yaklaşık 6 milyon tarıma bağımlı nüfusun tarımdan hizmet sektörüne göç etmesi anlamına gelmektedir ki Türkiye’nin çok önemli bir göç hareketiyle karşılaşmasını gerektirir.

Hizmetler sektöründeki iş olanaklarının da genelde gelişmiş şehirlerimizde olduğunu göz önüne alındığında, böyle bir göçün yönünün batı olacağı açıktır. Bu da şu an bile bu tür sorunlarla başa çıkamayan büyük şehirlerimizde önemli altyapı yatırımları yapılmasını gerektirmektedir.

C.Yabancı Sermaye

AB'ye katılımımız ile, hatta bugünden müzakerelere başlanması ile, Türkiye'ye bir yabancı sermaye akını olacağı gibi abartılı bir beklenti içinde olunmaması gerekmektedir. Ülkemizde verimliliğin düşük olduğu ve emeğin hiç de ucuza gelmediği daha önce belirtilmişti.

Tablo 39 incelenecek olursa, adaylıklarından bugüne, 1995–2003 arası, konuşlanan yabancı sermaye Polonya'da 42 milyar, Çek Cumhuriyeti'nde 35 milyar, Macaristan'da 18 milyar, hatta Romanya'da 9 milyar Euro olarak gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Örgütü'nün 2004 yılında hazırlamış olduğu 'Dünya Yatırım Raporu' verilerine göre; 2003 yılında dünyadaki toplam yabancı sermaye yatırımının 560 milyar dolar olduğu da göz önüne alındığında, AB'de yer almak isteyen yabancı sermaye yerini buldu denebilir (Sözü edilen raporda Türkiye ülkeler sıralamasında yabancılara arsa satışı dahil 1,8 Milyar dolar ile 57'nci sırada yer alabilmiştir).

Tablo 39:YABANCI SERMAYE GİRİŞİ

(Birikimli milyon EURO)

	AB'ye Üyelik Müracaatı	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Nüfus	Kişi Başına Doğrudan Yabancı Sermaye
Çek Cum.	1996	5,741	6,910	8,367	12,255	17,479	23,323	30,717	37,576	41,000	10,3	3,981
Macaristan	1994	10,108	12,216	14,807	16,125	19,439	21,659	26,503	29,526	28,000	9,9	2,828
Polonya	1994	6,122	9,229	13,206	19,247	25,946	36,792	46,686	45,739	48,000	38,6	1,244
Slovakya	1995	1,013	1,660	1,888	2,464	3,174	5,112	6,327	8,185	9,500	5,4	1,759
Romanya	1995	642	885	2,128	3,783	5,447	6,966	8,656	8,438	9,200	22,4	411
Estonya	1995	574	664	1,040	1,560	2,454	2,843	3,573	4,035	5,400	1,4	3,857
Slovenya	1996	1,376	1,612	2,000	2,369	2,675	3,110	2,952	3,918	4,000	2,0	2,000
Litvanya	1995	274	564	942	1,384	2,050	2,509	3,023	3,818	4,000	3,5	1,143
Bulgaristan	1995	273	360	806	1,363	2,392	2,426	3,129	3,100	3,600	7,9	456
Letonya	1995	480	754	1,140	1,325	1,782	2,241	2,652	2,679	2,800	2,3	1,217
Türkiye	1987	691	1,274	2,003	2,803	3,583	4,650	8,357	9,353	10,603	70,5	150
Hırvatistan	2004	274	696	1,266	1,622	2,568	3,821	5,336	6,443	8,000	4,4	1,818

Kaynak : <http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/dosya/Muzakeresurecindeturkiye1.pdf> " RJS (Raymond James Securities), OECD, IMF"

Tabii ki AB'ye katılım, müzakereler başlanması, yabancı yatırımcıyı Türkiye'ye gelme açısından cesaretlendirecektir. Ama Türkiye'nin her şeye rağmen caydırıcı sorunları vardır. Bunlar özetle: düşük gelir, kayıt dışı ekonomi ve vergi kaçağı yanında işsizlik, yolsuzluk, yüksek iş gücü maliyeti ve dış borç stoku olarak sıralanabilir.

Bu sorunların çözülmesi ile gelecek olan güven kazanımı, Türkiye'deki mevcut yabancı sermayenin, yani riskli zamanda Türkiye'ye gelmiş olan sermayenin artışı ve en azından dışarıya kaçan yerli sermayenin geri dönmesini sağlayacaktır. Bu nedenle Türkiye'de sağlam büyümenin üç tuzağı olan, güven düşüklüğü, zayıf yönetim ve kayıt dışından kurtulma olanakları güçlendirilmelidir.

Diğer taraftan, zaten büyük şirketlerin bir kısmı da Türkiye'ye yerleşmiştir. Sanayide 500 büyüğün dörtte biri yabancıdır. 2003 yılında ilk 500 firma içinde yabancı sermaye payı % 29,4, sahiplik oranı % 60,0;retim payı 20,1; yabancı ortaklı şirketlerin üretim payı ise % 33,5 olarak gerçekleşmiştir.(www.bayindirlik.gov.tr/turkce/dosya/Muzakeresurecindeturkiye1.pdf)

Sermaye hareketlerini gözden geçirecek olursak, Türkiye'de hızlı bir giriş çıkış görüyoruz. 2003 yılında yabancı portföy yatırımlarında giren para 11.6 milyar dolar, çıkan para ise 9 milyar dolar olmuştur. Yerli sermayenin yurtdışı portföy yatırımlarında: çıkan para 20.2 milyar dolar, giren para ise 18.6 milyar dolardır. Yani Türkiye 'ye gelen yabancı para doğrudan yatırım değil, yüksek reel faiz için gelen sıcak paradır.

III. ÜYE TÜRKİYE’NİN AB BÜTÇESİNDEN ALACAĞI PAY ÜZERİNE YAPILAN DEĞERLENDİRMELER

1.AB KOMİSYONU’NUN DEĞERLENDİRMESİ

Yukarda bahsedilen veriler altında Türkiye’ye Müzakere Tarihi verilmeden hemen önce, komisyonun hazırladığı 06.10.2004 tarihli çalışma belgesinde; Türkiye AB’ye üye olmadan önce, AB harcama politikalarında önemli değişiklikler olabileceğine vurgu yapılarak üye olması halinde Türkiye’nin alacağı miktar ve tahmini bütçe katkısı önemli bir veri olarak Birlik tarafından hesaplanmıştır.

Buna göre; AB’nin 2004 yılı verileri esas alınır, AB-25’in ödemeler tavanı, milli gelirinin % 1.11’ine karşılık gelen, 111 milyar Euro’dur. Türkiye’nin üyeliğinin 2015 yılında gerçekleşmesi halinde, Türkiye’nin AB bütçesinden alacağı pay ve dağılımı aşağıda ki gibi olacaktır.

A.Tarım(Ortak Tarım Politikalarından Gelecek katkı):Tarım Alanında Türkiye, OTP çerçevesinde önemli tutarda mali destek almaya hak kazanacaktır. Türkiye de tarım sektörünün büyüklüğü ile ekonomik ve sosyal rolü gelecekte AB’nin bütçe değerlendirmelerini önemli ölçüde etkileyecektir. Türkiye de tarım sektöründe yaklaşık 7 milyon kişi istihdam edilmekte ve bu rakam aktif işgücünün % ‘de 33’üne karşılık gelmektedir. AB’de ise yaklaşık 4 milyonu yeni üyelerden olmak üzere 10,4 milyondur ve aktif işgücünün %’de 5,4 ‘ünü oluşturmaktadır. Türkiye’de nitelikli tarım arazisi 39 milyon hektar iken bu oran AB’de 36 milyon hektarı yeni üyelerin olmak üzere,167 milyon hektardır.

Eğer Türkiye 2015 yılında üye olursa ve yeni üye ülkeler, Bulgaristan ve Romanya ‘da olduğu gibi doğrudan ödemeler için 10 yıllık bir geçiş dönemi olacağı varsayılırsa, tarımsal ödemelerin tam etkisi 2025 yılından önce hissedilmeyecektir. OTP’nin kırsal kalkınmayı da destekleyecek yapıda ve bu çalışmanın tarım bölümünde yapılan tahminler doğrultusunda

Türkiye'ye destek sağlanmasının maliyeti 2025 yılı itibarı ile (2004 fiyatları ile) yılda **8,2 Milyar Euro'dur**. Bunun 5,3 milyar Euro'su doğrudan; 2,3 milyar Euro'su kırsal kalkınmaya ve 0,6 milyar Euro'su da pazar harcamalarına yöneliktir.

B.Bölgesel Politika Katkısı: Bölgesel politika açısından değerlendirildiğinde, satın alma gücü paritesine göre AB -25 ortalamasının %28,5'i kadar kişi başı GSMH ile Romanya ve Bulgaristan'a çok yakın olan Türkiye; yapısal fonlardan faydalanmaya aday olsa da, AB'nin mevcut kuralları 28 veya daha fazla üyeli bir birliğin bölgesel farklılıklarının giderilmesi için düzenlenmemiştir. Ayrıca, mevcut kurallar, Türkiye büyüklüğünde ve ekonomik gelişmişlik düzeyinde bir ülke için daha önce uygulanmamıştır.

Bu nedenle gelecekte, Türkiye için bugün uygulanan politikalar ve kaynak tahsisi kriterlerinin uygulanması ihtimal dahilinde görünmemektedir.

Diğer yandan, bir ülkeye aktarılan toplam yapısal ve uyum fonları tutarının en çok, GSYİH' sinin % 4'ü olan üst limit düzeyinde olması şeklinde mevcut uygulamanın, Türkiye için ileride geçerli olacağı açık değildir. Bu durumda Türkiye'nin özellikleri dikkate alınarak bir opsiyon mekanizmasının geliştirilmesi gerekli olabilecektir.

Basit bir hesaplama, Türkiye'nin yılda % 4–5 dolayında GSYİH artışı kaydettiği göz önüne alındığında bölgesel yardımlar çerçevesinde 2025'e kadar Türkiye'ye yıllık fon transferleri, her % 1'lik destek için, 2004 fiyatlarıyla **5,6 milyar Euro** tutarında olacağı tahmin edilebilir.

C.İç Politika Uygulamalarından Gelecek Katkı: AB'nin iç politikası açısından değerlendirildiğinde AB harcamalarında bu başlık altında ülkeye özel bir bölüm olmadığından, ilgili tutarlar Türkiye'nin üyeliği göz önüne alınarak yeniden ayarlanacaktır. Komisyonun 10 Şubat 2004 tarihinde 2007–

2013 mali perspektifleri ile ilgili yapmış olduğu öneri doğrultusunda yapılacak bu ayarlama ile Türkiye'nin tam üyeliği ile birlikte yılda **2,6 milyar Euro** ek harcama gerekebilecektir.

Türkiye'nin üyeliği, ülkenin dış sınırlarının genişliği ve özellikleri göz önüne alındığında, vatandaşların özgürlüğü, güvenlik ve adaletle ilişkin harcamalarının da AB politikası içerisinde ele alınmasını gerektirecektir. AB'nin dış politikası açısından değerlendirildiğinde, yaratacağı jeopolitik etkiler dikkate alındığında, Türkiye'nin üyeliği yeni önceliklerin oluşmasına sebep olabilecektir. Ancak, bu durumun bütçe üzerinde yol açacağı etkileri tahmin etmek mümkün değildir.

İdari harcamalar dikkate alındığında, Türkiye'nin üyeliğinin etkilerinin sınırlı olacağı tahmin edilmektedir. Türkiye'nin üyelik öncesi mali yardımlardan faydalanamayacak olması Türkiye'nin üyeliği ile birlikte dikkat edilmesi gereken hususlardan birisidir (CEC,2004:47).

2.DİĞER ARAŞTIRMALAR

Türkiye'nin 2025 yılı için olası bütçe etkilerini bu şekilde değerlendiren AB Komisyonu yanında, günümüzdeki şartlara göre değerlendiren bir diğer ciddi çalışma da Almanya'da bulunan Türkiye Araştırmalar Merkezinden, Faruk Şen ve Çiğdem Akkaya'nın yaptığı bir araştırmadır. Yapılan çalışma aslında, samimi bir AB için, Türkiye'nin Birliğe olağanüstü bir yük getirmeyeceğini göstermektedir. (Şen ve Akkaya; 2000)

Bu araştırma, 1998 yılında tam üye olsaydı Türkiye'nin AB bütçesinden alacağı payı saptamak için bazı varsayımlarda bulunmaktadır. Buna göre, Alman Sanayi Odaları Birliğinin, Avrupa Birliği "Gündem 2000" bağlamında Doğu Avrupa ülkelerinin üyelik sonrası, AB kasasından alacakları teşvikler konusunda hazırladığı rapor esas alınarak, 1998 yılında Türkiye'ye (Yapısal Fonlardan) ödenecek teşviklerin 5,74 milyar ECU olacağı

hesaplanmıştır. Avrupa Birliği'nin tarım fonlarından gelişmiş üye ülkelerin GSMH'lerinin ortalama % 0,47'sini aldıkları ve Yunanistan (%2,5), İrlanda (%2,31) ve İspanya (%1,1) gibi ülkelerin bundan belirli bir sapma gösterdiği düşünülürse, yapısı itibariyle bir tarım ülkesi olan Türkiye için Yunanistan'ın katsayısı esas alınarak hesaplama yapılabilir. Bu da Türkiye'nin maliyetini maksimum katsayı ile hesaplamak anlamına gelmektedir. Türkiye'nin Ortak Tarım Politikası kapsamında alacağı kaynak 4,3850 Milyar ECU ve diğer kalemlerden alacağı pay da hesap edildiğinde Türkiye'nin tam üye olması halinde, AB bütçesinden alacağı toplam kaynak **10,308 milyar ECU** bulunmaktadır.

Tablo 40: Türkiye'nin Avrupa Birliği Bütçesi'ne Hesaplanan Etkisi
(1998 Yılı İtibariyle, Milyon ECU)

Türkiye'nin AB Bütçesine Yapacağı Katkı	Türkiye'nin AB Bütçesinden Alacağı Kaynak
KDV-Özkaynakları 1 427,5	Yapısal Önlemler -5 742,0
GSMH-Özkaynakları 825,0	Tarımsal Fonlar -4 385,0
Gümrük Vergileri 596,0	Dış ve İç Politika Önlemleri, Rezervler ve Bütçe Denkleştirme -0.181.0
Tarım Vergileri ve Şeker& Glikoz Vergisi Gelirleri 37,2	
TOPLAM 2 885,7	TOPLAM - 10 308,0
	NET FARK - 7 422,3

Kaynak: Şen- Akkaya; 2000,40.

Aynı araştırma, 1998 yılı itibariyle tam üye olsaydı, Türkiye'nin AB Bütçesine yapacağı katkısı ise şöyle hesaplamıştır. Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 1 Ocak 1996'dan itibaren gümrük birliği oluşturulmuş olduğu dikkate alınırsa, AB ürünlerine karşı gümrük vergileri sıfırlanmıştır. Buna karşılık üçüncü ülkelere Avrupa Birliği'nin ortak gümrük tarifesi uygulanmaktadır. İşte 1998 yılında Türkiye'nin bu yoldan 596 milyon ECU tutarında gümrük vergisi

geliri elde ettiği ve AB'den ithal edilen tarım ürünlerinin payının kısıtlı olduğu dikkate alınırsa, tam üyelik durumunda ithalat kompozisyonunun değişmeyeceği varsayımı ile AB kasasına ödeyeceği tutarın 596 milyon ECU olacağı düşünülmektedir.

Bunun dışında üye ülkelerin AB bütçesine ödedikleri KDV-Özkaynak payı, GSMH-Özkaynak payı ve tarım ve şeker&glikoz vergileri hesaplamalarında kullanılan yöntemler Türkiye için de kullanıldığında, bu kalemler itibariyle bulunan rakamlar sırasıyla 1 427,5; 825 ve 37,2 milyon ECU olmaktadır. Toplam olarak 1998 yılı itibariyle Türkiye'nin AB bütçesine yapacağı katkının 2 885,7 Milyon ECU olacağı ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'nin AB Bütçesine etkisi Yunanistan, Portekiz, İrlanda ve İspanya'nın 1998 yılında yaptıkları katkılar ve alacakları ile karşılaştırıldığında mevcut uygulamaları olağanüstü aşan bir durum görülmemektedir. (Tablo 41)

Tablo 41: Türkiye'nin Hesaplanan Değerleri İle Yunanistan, Portekiz, İrlanda ve İspanya'nın Avrupa Birliği Bütçesine Yaptıkları Katkılar ve Bütçeden Aldıkları Kaynakların Karşılaştırılması

	Türkiye. (Tahmini)	Yunanistan	Portekiz	İrlanda	İspanya
AB Kasasına Ödenen Miktar	2 885,7	1 209,0	1 054,9	766,5	5 330,5
AB Kasasından Alınan Miktar	10 308,0	5 876,5	73 938,8	3 119,7	12 235,0
Net Fark	-7 422,3	-4 667,5	-2 883,9	-2 354,2	-6 904,5

Kaynak: Şen ve Akaya,2000:40

3. 17 Aralık Ve 3 Ekim Belgelerinin Konu Çerçevesinde Değerlendirmesi

Bilindiği üzere AB dışişleri bakanları Türkiye'nin müzakere çerçeve belgesi görüşmelerini tamamlamak üzere 2 Ekim 2005 de Lüksemburg' ta bir araya geldiler. Görüşmeler görünüşte Avusturya'nın imtiyazlı ortaklık ısrarı yüzünden kilitlendi. 3 Ekim tarihinde son anda Avusturya'nın talebini geri çekmesi ile geç saatlerde belge üzerinde anlaşıldı.

Aynı gün, genişlemeden sorumlu komisyon üyesi Olli Rehn, Türkiye'nin çok katı koşulları yerine getirmesi halinde "çok zorlu ve uzun bir sürecin" 3 Ekim de başlayacağını, 2014'ten önce katılımın öngörülelemeyeceğini, müzakerelerin sonucunun garanti edilemeyeceğini ve müzakerelerin komisyon veya üye ülkelerin 1/3'ünün talebi üzerine konsey tarafından askıya alınabileceğini belirtmişti.

Ayrıca Rehn açıklamasının sonunda; katılım müzakerelerinde son sözü Komisyonun değil üye devletlerin söyleyeceğini belirterek, Türklerin Avrupa'da serbest dolaşımının 2020 'ye kadar ertelenebileceğini, o zamanki AB işgücü piyasasına bakılarak, beklide serbest dolaşım konusunda ki bu erteleme kalıcı hale gelebileceğini vurguladı (Cumhuriyet,28.12.2005).

Bu çerçeve de yaşlı, rekabet gücü azalmış, işsizlik oranının hızla arttığı, küreselleşmenin etkisi ile refah devleti olmaktan çıkıp, halkının daha az güvence ile daha çok çalıştırıldığı, birçok hakkın, Temel Haklar Şartından çıkarılarak "Sosyal Şarta" bağlandığı; bütçesinin, anayasasının reddedildiği bir AB beklentilerimizi ne kadar karşılayabilecektir. 17 Aralık Bildirgesi gibi, Müzakere çerçeve belgesi de en iyi ihtimalde bile bizden istenen ağır şartların bedeli olabilecek midir?

Nitekim bizim çalışmamıza temel aldığımız 06.10.2004 tarihli komisyon belgesi yanında Müzakere çerçeve belgesi de Türkiye açısından konunun değerlendirilmesinde temel teşkil etmektedir. Müzakere çerçeve belgesinde

ilk göze çarpan unsurlar hazmetme kapasitesi'yle kalıcı kısıtlamalar yani derogasyonlardır. Üstelik burada hiçbir nesnel ölçüde söz konusu değildir. Örneğin; Türkiye istenilen her talebi yerine getirmiş olsa da Birlik; 80 milyon Müslüman nüfusu veya kendi sosyal, özellikle işsizlik sorunlarını ya da Türkiye'nin iç ve bölgesel sorunlarını hazmedeme nedeni olarak öne sürebilecektir.

Aslında metinde bu terim, imtiyazlı ortaklığın kabul edilebilir alternatifi olarak yer almıştır ve birçoklarına göre de aynı anlama gelmektedir. Türkiye, AB bütçe krizleri de göz önüne alındığında ekonomik bakımdan hazmedilemediği için birliğe alınamayacak ama mümkün olan en sağlam bağlarla birliğe demirletilebilecektir (Erol MANİSALI, Cumhuriyet: 7.10.2005). Belgede yer alan bir diğer unsur ise; kalıcı kısıtlamalar (derogasyonlar) olarak gerçekleşmiştir. Buna göre birlik herhangi bir tehdit anında Türkiye'ye serbest dolaşım, yapısal konular ve tarım ile ilgili alanlarda kalıcı kısıtlamalar koyabilecektir.

Yine konumuz açısından Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 13. paragrafında, görünüşte Avusturya'nın baskısı ile Türkiye'nin Birliğe katılımının mali yönleri ele alınmıştır.

Söz konusu paragrafta; "Türkiye'nin katılımının mali yönleri, uygulanacak finansal çerçeve belgesinde yer almalıdır. Türkiye'nin katılımı özlü mali sonuçlar doğurabileceğinden, müzakereler sadece, 2014 yılı ve sonrası için geçerli olacak finansal çerçeve belgesinin hazırlanarak yürürlüğe girmesinden sonra ve muhtemel önemli mali reformları takiben sonuçlandırılabilir."denmektedir. Bunun yanında müzakerelerin' ucunun açık olduğu"üyelik güvencesinin' olmadığına yapılan vurgu ve "sonuç elde edilemezse gelinen noktada düğüm atılır "gibi kavramlar 17 Aralık 2004 belgesinde de yer alan normal dışı bir zemin oluşturmaktadır. Bu unsurlar bir araya geldiğinde aslında "üyelik dışı özel statünün "alt yapısını hazırlandığı görülmektedir (Erol MANİSALI, Cumhuriyet:7.10.2005).

Müzakere çerçeve belgesinin sekizinci paragrafında ise Türkiye'nin üyeliği çerçevesinde AB vatandaşlarının desteğinin alınması gerekeceğine vurgu yapılarak, kamuoylarının bu yöndeki görüşlerinin de son tahlilde etkiliği olacağı belirtilmiştir.

Gerek şu ana kadar ki değerlendirmelerimize temel aldığımız AB Komisyonu'nun Türkiye'nin üyeliğinin etkilerini değerlendirdiği 6.10.2004 tarihli Komisyon çalışma belgesinden ve gerekse müzakere çerçeve belgesinden, bu konuyu seçmemize de neden olan şu sonucu çıkarabiliriz: Eğer bu yolda ilerlemek istiyorsak her şeyden önce şunu başarmalıyız; Avrupa kamuoyunu kazanmak ve Türkiye'nin üyelik maliyetini tüm boyutlarıyla doğru şekilde ele alarak aşırı korku ve yüksek beklentilerden doğacak sorunları bertaraf etmek.

SONUÇ

Türkiye'nin Avrupa Birliği bütçesine getireceği net maliyetin objektif olarak ele alınması, Türkiye'nin tam üyeliğinin, daha gerçekçi bir yaklaşımla değerlendirilmesine yardımcı olacaktır. Büyüklüğü ve ekonomik gelişmişlik düzeyi dikkate alındığında, Türkiye'nin üyeliğinin AB bütçesine önemli bir etkisi olacağı açıktır.

Türkiye'nin tam üyeliği, hem Türkiye hem de AB açısından yeni açılımlar ve önemli kazanımlar getirecektir. Bununla birlikte, konu Türkiye'de çoğunlukla rasyonel olmaktan çok uzak mali kazanımlar şeklinde algılanırken, karşı tarafta ise Birlik kaynaklarının kendi refahı yerine, Türkiye için kullanılacağı şeklinde algılanabilmektedir.

Türkiye'nin AB üyeliğinin bütçeye etkisini, varsayıma dayanarak ve mevcut müktesebata göre hesaplamak mümkün olmakla birlikte, Avrupa Birliğinde, 10 yeni ülkeyi içine alan son genişlemenin ve Türkiye'den önce AB'ye üye olacak ülkelerin bütçe uygulamalarına getireceği etkinin de göz önüne alınması gerekmektedir.

Diğer taraftan, bu uygulamalar değişse bile, kurucu antlaşma hükümleri temelinde şekillenen amaçlar çerçevesinde değişmez bazı temel unsurların üzerinde durulmasında ve Türkiye'nin üye olmasından etkilenecek bazı parametrelerin açıklığa kavuşturulmasında fayda görülmektedir.

Bu çerçevede; uluslararası ilişkilerdeki her rasyonel aktör gibi Avrupa Birliği de, kendi çıkarlarını ön planda tutan bir politika izleyecek, Türkiye'nin tam üyelik perspektifinin sağlamlştırılması ve Konvansiyon'a davet edilmesi hep Türkiye'nin tam üyeliğinin, Avrupa Birliği'ne etkilerinin titizlikle değerlendirilmesi sonucu alınan kararlar olacaktır. Yani, Birlikten bize doğru tek taraflı ve tüm sorunlarımızı çözecek bir kaynak akışı ummak uluslar arası ilişkilerin temel ilkeleriyle de çelişir.

Türkiye, ekonomik ve sosyal kalkınmasını gerçekleştirebilmesi için yeterli finansman kaynaklarına sahip değildir. Çalışmalarda değinildiği gibi Avrupa Birliğine üye olan bazı ülkeler (İspanya, Portekiz, İrlanda ve Yunanistan gibi) kaynak yetersizliği nedeniyle giderilemeyen yapısal sorunlarını, Avrupa Birliği fonları sayesinde çözme imkanı bulabilmişlerdir.

Türkiye, tam üyeliği gerçekleştirdiği takdirde, bütçe imkanlarından en çok faydalanan ülkeler arasında olacaktır. Gerek fon kaynaklarının kullanılmasında esas alınan kriterler, gerekse ülkeler için kabul edilen alt ve üst limitler açısından Türkiye, mevcut Topluluk ülkelerine oranla daha avantajlı, diğer bir deyişle daha az gelişmiş bir ülke olması nedeniyle, fon kaynaklarından en çok faydalananacak ülke konumunda olacaktır.

Türkiye üye olduğu takdirde harcama alanlarındaki başlıkların büyük bir bölümü etkilenecektir. Tarım alanında Türkiye, Ortak Tarım Politikası çerçevesinde önemli tutarda mali destek almaya hak kazanacaktır.

Bölgesel politika açısından değerlendirildiğinde, başta Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve Uyum Fonu'ndan elde edilecek katkıların ülke kalkınmasına önemli bir imkan sağlayacağı söylenebilir. Bu fonlarla finanse edilecek projelerin geliştirilmesi, idaresi ve tamamlanması için kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinin karşılıklı olarak işbirliğini geliştirmeleri gerekir.

Fakat bu katkılar ve beklentilerle ilgili olarak ülkemizde gereğinden fazla bir iyimserliğin olduğu söylenebilir. Bu konuda AB Komisyonunun 6 Ekim tarihli "Türkiye'nin Üyeliğinin Etki Değerlendirmesi" raporundaki şu vurgulara dikkat çekmekte fayda vardır.

- "AB'nin mevcut kuralları 28 veya daha fazla üyeli bir AB'nin bölgesel farklılıklarının giderilmesi için düzenlenmemiştir."

- “Ayrıca, mevcut kurallar, Türkiye büyüklüğünde ve ekonomik gelişmişlik düzeyinde bir ülke için daha önce uygulanmamıştır. Bu nedenle gelecekte, Türkiye için bugün uygulanan politikalar ve kaynak tahsisi kriterlerinin uygulanması ihtimal dahilinde görünmemektedir”

.- “Diğer yandan, bir ülkeye aktarılan toplam yapısal ve uyum fonları tutarının en çok, GSYİH’sinin % 4’ü olan üst limit düzeyinde olması şeklindeki mevcut uygulamanın, Türkiye için ileride geçerli olacağı açık değildir. Bu durumda Türkiye’nin özellikleri dikkate alınarak bir opsiyon mekanizmasının geliştirilmesi gerekli olabilecektir.”

- “Son olarak; Türkiye’nin katılım öncesi mali yardımlardan faydalanamayacak olması, Türkiye’nin üyeliği ile birlikte dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan birisidir”(AB Komisyonu,06 Ekim Belgesi:47)

Oysa Türkiye ölçeğindeki bir ülkenin AB standartlarına entegrasyonu; mali boyutu ağır basan, çok yönlü bir sistemin geliştirilerek uygulanmasını gerektirmektedir ve istenen sonucun zaten yetersiz olan ülke kaynakları ile elde edilmesi mümkün gözükmemektedir. Aynı şekilde; Türkiye için öngörülen Katılım Öncesi Strateji, gelişmişlik farklılıklarını azaltmaya yönelik gayretleri finanse etmekten çok uzaktır.

Helsinki zirvesinde, adaylık sürecinde AB tarafından Türkiye’ye verilecek yardımların tek bir çatı altında toplanması öngörülmüştür. Buna göre, 1996-1999 yılları arasında yıllık ortalama 90 milyon Euro civarında, hibe şeklinde gerçekleşen mali yardım (kişi başına ortalama 1,4 Euro), 2000 yılından itibaren, yaklaşık iki katına çıkarılarak, 180 milyon Euro olarak öngörülmüştür. Kişi başına, yaklaşık 2,8 Euro’luk bir yardım söz konusudur. Bir başka ifadeyle, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine kişi başına aktarılan meblağın 1/10’unu oluşturmaktadır. Konu incelenirken belirtildiği gibi; Entegrasyonun sorunsuz yaşanması için, 2000-2006 bütçe döneminde,46 milyar Euro ayıran Avrupa Birliği’nin bu iki tutumu çelişkili ve AB’nin, aslında

Türkiye'yi kendi içinde düşünmediğini savunanların görüşünü destekler niteliktedir (Ankara Antlaşmasından günümüze tüm AB yardımları ek-1 de verilmiştir).

Bu çerçevede; Türkiye'nin sınırlı kaynaklarını, AB üyeliği doğrultusunda sarf ederken (Türkiye'nin, Müzakere başlıklarından sadece "Çevre "için en az 10 milyar Euro yatırım yapması beklenmektedir.) müzakere sonuçlarının belirsizliği, AB'nin Türkiye'ye mali yaklaşımı da, kısıtlı ekonomik kaynakların kullanılmasında göz ardı edilmemelidir.

Oysa Türkiye'nin AB'ye girişi özel bir gelişme olmayacaktır. Çünkü, AB daha önceki genişlemelerden, Türkiye'yi de sorunsuz entegre edecek tecrübeler kazanmıştır ve şimdi gelişmekte olan on yeni ülkenin, Mayıs 2004'te Birliğe tam üye olarak kabul edilmesi ile yaşamaya da devam etmektedir.

Diğer bir açıdan, bütçe yönetimi, Topluluğun kurulduğu günden beri, rekabet konusu olmuştur. Türkiye'nin büyük nüfusu ile yarın karar mekanizmalarında ağırlık kazanacağı ve önceliklerinin birçok sorununu çözmüş üye ülkelerden farklı olması nedeni ile birlik politikalarını saptıracağı görüşü ise AB'nin bir diğer kaygısıdır.

Son olarak; Türkiye'nin üyelik öncesi ve üyelik sonrası AB mali kaynaklarını kullanmaları bütün sorunların çözümü için yeterli olmayabilir veya sorunlarının çözümü için ekonomik kaynakları AB 'den elde edemeyebilir. Bu nedenle, AB'den sağlanacak kalkınma fırsatları, ulusal ekonomik ve bölgesel kalkınma politikaları ile birlikte ele alınmalıdır. İşbirliğinin, iki tarafın çıkarlarını gözeterek şekilde geliştirilmesinin daha yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Konuyu aydınlatmak adına, AB bütçesinin kullanılışı, fonların işleyişi, Komisyonun Türkiye hakkında hazırlamış olduğu Üyelik Etki Değerlendirmesi

Belgesi ve nihayet Müzakere Çerçeve Belgesinin analizinden şu çıkarımları yapabiliriz:

- Türkiye sanki bu gün üye yapılacakmış gibi yapılan hesap ve beklentiler, söz konusu belgeler temelinde yeniden değerlendirilmelidir. Avrupa Birliğinin bizi muhtemel üye olarak gördüğü tarih 2015-2025 yılları arasındır.

- Buradan hareketle, gerek Türkiye'nin bu günkü milli geliri ve nüfus yapısı temel alınarak yapılan hesaplar ve gerekse bütçe harcama sistemleri ve Ortak Tarım Politikası gibi desteklere ilişkin mali politikaların birlik içersinde değişmeden devam edeceği varsayımları ile oluşan beklentiler de aynı şekilde revize edilmelidir: AB Komisyonu Türkiye'nin 2005-2020 yılları arasında ortalama %5 büyüme hızı yakalayacağını hesaplamıştır. Ayrıca o tarihlerde Türkiye'nin ve AB'nin nüfus dinamikleri, ilgili bölümde işlendiği üzere bu günden çok farklı olacaktır.

- AB Fon Tahsislerinin proje kapsamında ve maliyete ortak katılımı verildiği göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda; Türkiye'nin bütün bölgelerinin AB kalkınmışlık seviyelerinin altında kaldığından yola çıkılarak, şu anki tavan seviye olan GSMH' sının %4' üne tekabül eden bir kaynak elde edeceği hesapları yapılabilmektedir. Oysa uygulamada bu fonların elde edilmesinde birçok güçlükler çıkmaktadır. Üstelik ülkemiz kabul edilebilir proje gerçekleştirmekte bu günkü düşük limitler düzeyinde dahi başarısız kalmaktadır. Hatta eğitimde yaptığımız katkı kadar dahi proje gerçekleştiremediğimiz, en üst seviye politikacılar tarafından polemik konusu yapılmıştır.

Diğer yandan, özellikle büyük bütçe gerektiren durumlarda fonlara eşlik edecek ulusal katkının sağlanması, mali sıkıntılar nedeni ile mümkün olamayabilecektir. Türkiye'nin ulusal bütçesinden çevre, ulaştırma ve alt yapı gibi pahalı projelere tahsis edebildiği oranlar göz önüne alındığında fon

kullanımın en fazla bu açıdan sekteye uğrayacağı düşünülmektedir. Yani Türkiye'nin üst tavan seviyesinde fon geliri tahsis etmesi hem bütçe imkanları açısından hem de teknik kapasite olarak imkansızdır. Bu nedenle birlik fonların kullanımı bağış veya sanki ülkeye nakit olarak tahsis ediliyormuş gibi düşünülmemelidir.

- AB bütçesi üye ülkelerin GSMH'lerinin ortalama %1'inden oluşan ve üye ülkelerin bütçeleri yanında aslında çok küçük bir bütçedir. Yani Avrupa Birliği aslında zannedildiği kadar çok büyük bir finansman kaynağı değildir. Bunu AB-15 içerisinde mevcut prosedüre göre kullanmak, yani 1993-1999 bütçe döneminde olduğu gibi çoğu zengin ülkeler arasında Yunanistan, İspanya ve Portekiz için çok şey ifade etmiş olsa da 2004'te üye olan 10 yeni ülkeden sadece Kıbrıs Rum Kesimi ve Malta'nın net katkı alan ülkeler dışında kaldığı göz önüne alınacak olursa, Türkiye'nin muhtemelen 29. ülke olarak ve gerçekleştirilen birçok mali reformlardan sonra üye olacağı 2014 sonrası bir tarihte hala büyük beklentiler içerisinde olmak yanlış bir tutum olacaktır.

Neticede Türkiye'nin AB'ye maliyeti ve Türkiye'nin AB tarafından hazmedilip hazmedilemeyeceği, tam üye oluncaya kadar geçen zaman dilimi içerisinde Türkiye' den beklenen ekonomik ve mali kalkınmaya olduğu kadar, AB' de gerçekleştirilecek olan bütçe reformlarına da bağlı olacaktır. Bu gün bütçenin nerede ise yarısının tarım politikasına ayrılmış olmasının bu şekilde devam edemeyeceği öngörülmektedir. Avrupa Birliği'nde yaşanan bütçe tartışmaları, bize bundan sonra geri kalmış bölgelerden daha çok küresel rekabete uyum sağlayacak, bilim, teknoloji ve girişimcilik alanlarına yatırım sağlayacak bir bütçe reformunun muhtemel olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

AYDOĞAN, Metin

2003 Avrupa Birliğinin Neresindeyiz Tanzimat'tan Gümrük Birliğine,
İzmir: Umay Yayınları.13.Basım.

AVRUPA BİRLİĞİ KOMİSYONU TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ

2005 Avrupa Birliği'nin Bütçesi:Paranız Nasıl Harcanıyor?,Ankara

2000a Avrupa Birliği Tarım Politikası, Ankara

2000b Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları, Ankara.

BAYBURTLU, Mustafa

2002''Avrupa Birliği Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar'',TOBB, Ekonomik Forum Dergisi,02,Şubat-Mart:51-57

BAYARAKTUTAN, Yusuf ve BAYRAKTUTAR, Yüksel

2004 Avrupa Bütünleşmesinde Parasal Birlik ve Türkiye,
Ankara:Roma Yayınları.1.Basım.

BİLİCİ, Nurettin

1997 Avrupa Birliği Mali Yardımları ve Türkiye

2004 Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri:Genel Bilgiler,İktisadi Mali Konular ve
Vergilendirme

Ankara: Akçağ Yayınları.

CAN, Ergüder

2004 Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar: Uyum
Sürecinde Türkiye İçin Bir Değerlendirme

Ankara: Asil Yayın Dağıtım.1.nci Basım.

CANBOLAT, İbrahim

2002 Avrupa Birliği Uluslar Üstü Sisteminin Tarihsel,Teorik Kurumsal,Jeopolitik Analizi ve Gelişme Sürecinde Türkiye ile İlişkileri,
İstanbul: Alfa Basın Yayın Dağıtım.3.Basım.

CARTOU, Louis

2002 L'Union Européenne, Paris: Edition Dalloz.

ÇARIKÇI, Emin

2004 Türk Dünyasında Ekonomik Gelişmeler ve Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri,
Ankara: Tutibay Yayıncılık,1.Basım.

ÇELEBİ, Ahmet Rüştü

2000"Avrupa Birliği ve Vergiler",Yeni Türkiye,Avrupa Birliği Özel Sayısı,11,Kasım-Aralık:36

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

1997 Agenda 2000 and Turkey,Ankara.

DURA, Cihan ve ATİK Hayriye

2003 Avrupa Birliği Gümrük Birliği ve Türkiye, Ankara:Nobel Yayın Dağıtım,2. Basım.

COMMISSION OF EUROPEAN COMMUNITY (CEC)

1996 Stuructural Funds And Cohesion Fund 1994-1999, Brussels:Office for Official Publication Of The European Community (OOPEC).

1997 Annual Reports Concerning the Financial Years 1991-1996, Brussels: Office for Official Publication Of The European Community.

COMMISSION OF EUROPEAN COMMUNITY (CEC)

1999a Enlargement Composit Paper, Brussels:Office for Official Publication Of The European Community.

1999b Europe's Agenda 2000:Sternghening And Widening the European Union , Brussels:Office for Official Publication Of The European Community.

1999c Sixth Periodic Report on the Social and Economic and Development on the Regions of the EU,Brussels:Office for Official Publication Of The European Community.

2000 Seventh Annual Report on the Struructural Funds Brussels/Luxembourg: OOPEC .

2001 The Eurepean Union:Still Enlarging, Brussels: OOPEC .

2002 a General Budget Of the European Union for the Financial Years 1997-2002 Brussels: OOPEC.

2002 b 2002 Regular Report on The Social,Economic and Devlopment of The Regions of The EU,Brussels: OOPEC .

2003a 2002 Report on PHARE and Preaccession Instruments for Chprus Malta and Turkey, Brussels: OOPEC.

2003b General Raports on Pre-accession Assistance PHARE-ISPA-SAPARD in the year 2001, Brussels/Luxembourg: OOPEC.

2003c The General Budget of the European Union For the Financial Years 1997-2002, Brussels/Luxembourg: OOPEC.

2004 Structural Actions 2000-2006: Commentary And Regulations,
Lüksemburg: Office for Official Publication Of The European Community.

CEC,"Reform on the Structural Funds",www.Europe.eu.int/pol/en/info.htm, B

CEC,"Areas of Activity,The Community Initiatives",www.europa.eu.int/comm/dg16/activity/erdf/erdf2_an.htm

CEC,"The Future of Cohesion Policy",www.europa.eu.int/info/region/

CEC,"Budget:Introduction",<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/lub/134013.htm>

CEC"OwnResoursMecanism",
<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/lub/134014.htm>

CEC,"StructuralPolicy
eforms",www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/1vb/160013.htm

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

2001a Avrupa Birliğinin Bölgesel Politikası ve Türkiye'nin
Uyumu,İstanbul

2001b Avrupa Birliğinin Sosyal Politikası ve Türkiye'nin Uyumu,İstanbul

2001c Avrupa Birliği Genişleme Süreci ve Türkiye, İstanbul

KARLUK, Rıdvan

2005 Avrupa Birliği ve Türkiye, İstanbul: Beta Yayıncılık,8. Basım.
(1999)

KARLUK, Rıdvan ve TONUS, Özgür

2002 Avrupa Birliği Kapısında Türkiye, İstanbul:Beta Yayıncılık,8.
Basım.

KABATEPE, Erdal

2005”Müzakere Sürecinde AB ve Türkiye” AB-Türkiye İşbirliği Derneği,
Bayındırlık Bakanlığı Semineri:22-24 Şubat 2005)

<http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/dosya/Muzakeresurecindeturkiye1.pdf>

KARAKAŞ, Eser

2004 Normalleşme: Adaylık Sürecinde Türkiye, Ankara: Liberte
Yayınları,1. Basım.

KOÇ, Taylan

2004 Küreselleşme ve Türkiye Basınında Avrupa Birliği Adaylık Süreci,
Ankara: Naturel Yayıncılık,1.inci Basım.

KUMCU, Ercan

2004”Yabancı Sermayeyi Beklerken”,Hürriyet:01 Aralık

LEPARMENTIER, Arnaud

2004”La Commission Tente de Sauver les Regles du Pacte de
Stabilité”, Le Monde 13 Ocak

MADANOĞLU, Cihat

1990 Avrupa Topluluğu Bütçesi, Ankra, ATAUM Yayınları

Maliye Bakanlığı

www.muhasabat.gov.tr/mbulten/T3-1-3.htm

MANİSALI, Erol

2001 İçyüzü ve Perde Arkasıyla Avrupa Çıkmazı: Türkiye Avrupa Birliği
İlişkileri, İstanbul: Otopsi Yayıncılık,7. Baskı.

MOUSSİS Nicholas

2004 Avrupa Birliği Bölgesel Politikalarına Giriş Rehberi.Çev.Ahmet Fethi.MEGA yayınları.

ÖZDAĞ, Ümit

2003 Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri:Jeopolitik İnceleme,Ankara:Asam Yayınları.3.ncü Baskı.

PETERS, Mike

2004 “Türkiye Tarım Politikalarının Avrupa Birliğine Uyumu”.Çev.Atilla GÖKTÜRK,

SYRETT, Stephan

2001 “Economic Change and Regional Development in Portugal”, SYRETT, Stephan,Contemporary Portugal,Ashgate.

ŞAHİN, Ragıp

1999 Avrupa Birliği Bütçesi,Fonları ve Türkiye İçin Bir Değerlendirme,Ankara:Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.

ŞEN, Faruk

2004 Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde Dış Etkenler

ŞEN, Faruk ve AKKAYA, Çiğdem

2000 Avrupa Birliği Yolunda Türkiye

T.C BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI ve TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ

2002 Avrupa Birliği ve Türkiye, Ankara.

TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ

2001 Vergilemede Global Eğilimler: AB ve Türk Vergi Sistemi, Ankara.

2002 "AB Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar", Ekonomik Forum Dergisi, Mart 2002.

TEKELİ, İlhan ve İLKİN, Selim

1993 Türkiye ve Avrupa Birliği II Ulus Devletini Aşma Çabasındaki Avrupa'ya Türkiye'nin Yaklaşımı, Ankara: Ümit Yayıncılık, 1. Baskı

2000 Türkiye ve Avrupa Birliği III Ulus Devletini Aşma Çabasındaki Avrupa'ya Türkiye'nin Yaklaşımı, Ankara: Ümit Yayıncılık, 1. Baskı

TÜRKAY, Mehmet ve SATLIGAN, Nevil,

2004 Avrupa Birliği-Türkiye: Gerçekler, Olasılıklar, İstanbul, Yeni Hayat Kütüphanesi Yayını, 1. Baskı

ÜLGER, İrfan Kaya

1999 "Avrupa Birliği Bütçesinin Hazırlanmasında Parlamento ve Bakanlar Konseyi Arasındaki Yetki Çekişmesi", Dış Ticaret Dergisi, Ankara:12.

YAVI, Ersel ve YAZICIOĞLU YAVI, Necla

2004 Batı Medyası ve Kaynaklarına Göre Avrupa Birliğinin Ölenemeyen Düşüşü. Türkiye'de Üstü Örtülmek İstenen Gerçekler, İzmir:Yazıcı Basın Yayın, 1. Basım.

YETKİN, Murat

2002 Avrupa Birliği Bekleme Odasında Türkiye, Ankara: İmge Yayıncılık, 1. Baskı.

YILDIZ TOKATLIOĞLU, Mircan

2004 Avrupa Birliğinde Maliye Politikası, İstanbul: Alfa Yayıncılık, 1. Basım.

Ek 1: AB’NİN DÖNEMLER İTİBARI İLE TÜRKİYE’YE MALİ YARDIMLARI

Gümrük Birliği Öncesi Dönem Mali Yardımlar (1964-1995 / Milyon Euro)

KAYNAK	DÖNEM	TAAHHÜT			KULLANIM
		AB Bütçesi	AYB	Toplam	
I. Mali Protokol	1964-1969	175		175	175
II. Mali Protokol	1971-1977	195	25	220	220
Tamamlayıcı Protokol	1971-1977	47		47	47
III. Mali Protokol	1979-1982	220	90	310	310
Özel İşbirliği Fonu	1980-1982	75		75	75
IV. Mali Protokol	1982-1986	375	225	600	0
İdari İşbirliği Fonu	1993-1995	6		6	6
TOPLAM	1964-1995	1.093	340	1.433	833

Kaynak:DTM ,”AB-Türkiye “2002. Bilgileri derlenerek oluşturulmuştur.

Dördüncü Mali Protokol:

1981 yılında parafe edilen bu protokol, aynı yıl siyasi nedenlerle dondurulmuş; 1990 yılında Komisyon tarafından, onaylanmak üzere Konsey’e sunulmuş ancak, Yunanistan’ın engellemeleri nedeniyle işlerlik kazanamamıştır.

Gümrük Birliği Sonrası Dönem Mali Yardımlar (1996-1999 / Milyon Euro)

KAYNAK	DÖNEM	TAAHHÜT			KULLANIM
		AB Bütçesi	AYB	Toplam	
Gümrük Birliği Özel Yardımı	1996-2000	375		375	0
AYB Özel Kredi Yardımı	1996-2000		750	750	0
Yenileştirilmiş Akdeniz Programı	1992-1996		340	340	339,5
MEDA I Programı	1995-1999	376		376	376
EUROMED	1997-1999		205	205	205
Makro-ekonomik Yardım	-			200	0
TOPLAM		751	1.295	2.246	920.5

Kaynak:DTM ,”AB-Türkiye “2002. Bilgileri derlenerek oluşturulmuştur.

Bilindiği üzere AB, Gümrük Birliği çerçevesinde Türkiye’ye sağlanması öngörülen taahhütlerini yerine getirmemiş ve Mali İşbirliği Deklarasyonu’nda yer alan yardımların büyük bir bölümüne (Madde 1,2,5) işlerlik kazandırılmamıştır.

Helsinki Sonrası Dönem Mali Yardımlar (2000-... / Milyon Euro)

KAYNAK	DÖNEM	AB BÜTÇESİ	AYB KREDİLERİ	TOPLAM
Türkiye İçin Avrupa Stratejisi	2000-2002	150		150
AYB Yeni Kredi Mekanizması	2000-2004		450	450
MEDA II	2000-2006	889		889
EUROMED	2000-2006		1.470	1.470
Deprem Yardımı	-	54	600	654
AYB Katılım Öncesi Kredi Yardımları	2000-2003		...	
TOPLAM		1.093	2.520	3.613

Kaynak:DTM ,”AB-Türkiye “2002. Bilgileri derlenerek oluşturulmuştur.

Aralık 2002 tarihinde gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesi'nde de Türkiye'nin 2004-2006 döneminde mali işbirliği çerçevesinde; 2004 yılında 250 milyon Euro, 2005 yılında 300 milyon Euro ve 2006 yılında 500 milyon Euro olmak üzere toplam 1,05 milyar Euro tutarında hibe niteliğinde mali yardım kullanmasına karar verilerek onaylanmıştır.

Böylece yardımların yıllık ortalaması da 177 milyon Euro'dan 250 milyon Euro'ya yükselmiştir.

Yıllar	2004	2005	2006	Toplam
Mali Yardım Miktarı	250 milyon Euro	350 milyon Euro	500 milyon Euro	1 050 milyon Euro

2007-2013 DÖNEMİ AB MALİ PERSPEKTİFİNDE YENİ “KATILIM ÖNCESİ ARAÇ”

Avrupa Komisyonu, 10 Şubat 2004 tarihinde yayımladığı bildiride yeni dönem mali perspektifiyle ilgili görüşlerini açıklamıştır. Bildiride 2007-2013 bütçesine ilişkin harcama kalemleri de yer almaktadır. Yeni mali perspektife göre AB, faaliyetlerini beş temel başlık altında toplayacaktır. “Global bir Aktör olarak AB” başlığı altında yer alan Katılım Öncesi Araç, aday ülkeler Türkiye ve Hırvatistan'ın yanı sıra potansiyel aday ülkeler olarak değerlendirilen Batı Balkan ülkelerine yönelik harcamaları kapsayacaktır. Araç Türkiye Mali Tüzüğü, PHARE, ISPA, SAPARD ve CARDS programlarının yerini alacak, üye olacak ülkelerdeki programların yönetimini kolaylaştıracaktır.

Yardımdan yararlanacak bölgeler tanınmış aday ülkeler ve potansiyel aday ülkeler olmak üzere iki kategoriye ayrılacaktır. Yeni Katılım Öncesi Araç, kurumsal yapının güçlendirilmesi, bölgesel ve sınır ötesi işbirliği, bölgesel kalkınma, insan kaynaklarının geliştirilmesi, kırsal kalkınma gibi alanlara odaklanacaktır. 2007-2013 yılları arasında Katılım Öncesi Araç için ayrılan toplam miktar Komisyon tarafından şu şekilde önerilmiştir (milyon Euro):

Yıllar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Toplam
Taahhüt edilen	1.523	1.744	1.854	2.115	2.455	2.613	2.746	15.050
Ödenmesi planlanan	382	867	1.384	1.828	2.059	2.288	6.242	15.050

Kaynak: www.deltur.cec.eu.int

Ek2:AVRUPA BİRLİĞİ BİLGİ ERİŞİM SİTELERİ

AVRUPA BİRLİĞİ KURUMLARI

- Avrupa Konseyi, <http://eu.eu.int>
- Avrupa Komisyonu, <http://europa.eu.int/comm/>
- AB'nin Genişleme Politikası
- Genel Bilgilendirme,
<http://europa.eu.int/comm/dg1a/enlarge/index.htm>
- Gündem 2000
<http://www.cc.cec/home/dgserv/sg/agenda2000/en/index.htm>
- Düzenli Raporlar <http://europa.eu.int/comm/dg1a/enlarge/index.htm>
- Avrupa Parlemtosu <http://www.europarl.eu.int>
- Adalet Divanı <http://www.curia.eu.int>
- Avrupa Sayıştayı <http://eca.eu.int>
- Avrupa Yatırım Bankası <http://www.eib.org>
- Ekonomik ve Sosyal Komite <http://www.esc.eu.int>
- Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi <http://www.cor.eu.int>
- Avrupa Merkez Bankası <http://www.ecb.int>
- Euro <http://euro.eu.int>

YAN KURULUŞLAR VE AJANSLAR

- Mesleki Eğitimi Geliştirme Avrupa Merkezi <http://www.cedefob.gr>
- Avrupa Eğitim Vakfı <http://www.etf.eu.int>
- Avrupa Çalışma ve Yaşam Koşullarını Geliştirme Vakfı
<http://eurofound.ie>
- Avrupa Çevre Ajansı <http://www.eea.dk>

DİĞER ÖNEMLİ BİLGİ KAYNAKLARI

- CELEX AB'nin Resmi Mevzuatı-ücretli <http://www.europa.eu.int/celex>
- EUR-LEX AB Resmi Mevzuatı-ücretsiz <http://europa.eu.int/uer-lex>
- RAPID (Günlük Haber Kaynağı)
<http://europa.eu.int/comm/spp/rapid.html>
- EUROSTAT-İstatistik Ofisi
<http://europa.eu.int/comm/eurostat/serven/home.html>

TÜRKİYE'DEKİ BİLGİ KAYNAKLARI

- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği <http://www.eureptr.org.tr>
- Dış Ticaret Müsteşarlığı <http://www.foreigntrade.gov.tr>
- Devlet planlama Teşkilatı <http://www.dpt.gov.tr>
- İktisadi Kalkınma Vakfı <http://www.ikv.org.tr>
- KOSGEB <http://www.kosgeb.org.tr>

ÖZET

Türkiye'nin katılımının AB bütçesi üzerindeki etkisiyle ilgili yapılan tahminler oldukça belirsizdir, fakat bu etkinin büyük olacağı açıktır. Türkiye'nin üyeliğinin maliyetinin müzakere sürecinin bir unsuru olacağının önemle altını çizmek de gerekmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılımı hem AB hem Türkiye açısından zorlu bir süreç olabilecektir. Ancak bu süreç iyi yönetilebilirse, her iki taraf için de önemli fırsatlar sunabilir. Katılım için gerekli hazırlıklar önümüzdeki on yıl boyunca sürebilir. Bu süre içerisinde AB gelişecektir ve Türkiye'nin de daha hızlı ve radikal bir biçimde değişmesi gerekecektir. Bu esnada müktesebat da 27 veya daha fazla üyeli bir AB'nin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde daha çok gelişecektir.

Türkiye'nin katılımı, kültürel ve dini özellikleri ile birlikte, nüfusu, büyüklüğü, coğrafi konumu, ekonomik, güvenlik ve askeri potansiyelinin birleşik etkisinden dolayı önceki genişlemelerden farklı olabilecektir. Düşük-orta gelir ülkesi olarak, Türkiye'nin katılımı, genişlemiş AB'de, en son genişlemeye benzer bir şekilde, bölgesel ve ekonomik farklılıkları artıracak ve uyum politikası için büyük bir sıkıntı oluşturabilecektir.

Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin bütçesel etkisi, Türkiye ile yapılacak mali müzakerelerin parametrelerinin 2014 ve sonrası için mali perspektifler çerçevesinde tarif edilmesinden sonra ancak tam olarak değerlendirilebilir. Türkiye'ye yapılacak transferlerin mahiyeti ve miktarı, AB politikaları ve müzakereler sırasında Türkiye ile beraber karara varılan özel düzenlemelerle birlikte o tarihteki bütçesel hükümler ve özellikle genel bütçe tavanı gibi bazı değişen etkenlere bağlı olabilecektir. Bununla birlikte, mevcut politikalar temelindeki bütçesel etkilerin ciddi büyüklüklerde olacağı açıktır.

Türkiye üye olduğu takdirde harcama alanlarındaki başlıkların büyük bir bölümü etkilenecektir. Tarım alanında Türkiye, kırsal kalkınma politikalarını da dahil, Ortak Tarım Politikası çerçevesinde önemli tutarda mali destek almaya hak kazanacaktır. Türkiye’de tarım sektörünün büyüklüğü ile ekonomik ve sosyal rolü, gelecekte AB’nin bütçe değerlendirmelerini önemli bir noktası olacaktır.

Bölgesel politika açısından değerlendirildiğinde, satın alma gücü paritesine göre AB-25 ortalamasının % 28,5’i kadar kişi başı GSMH’si ile Romanya ve Bulgaristan’a yakın düzeyde bulunan Türkiye mevcut kurallara göre AB’nin yapısal fonlarından çok yüksek bir seviyede yararlanmaya aday olacaktır. Buna rağmen Türkiye’nin AB’ den umduğu desteği tahmin ederken, Komisyonun “Türkiye’nin Üyeliği Perspektifinden Kaynaklanan Hususlar” raporundaki şu vurgular hayal kırıklığına uğramamak açısından göz ardı edilmemelidir.

“AB’nin mevcut kuralları 28 veya daha fazla üyeli bir AB’nin bölgesel farklılıklarının giderilmesi için düzenlenmemiştir. Ayrıca mevcut kurallar, Türkiye büyüklüğünde, ekonomik gelişmişlik düzeyinde bir ülke için daha önce uygulanmamıştır. Bu nedenle Türkiye için bu gün uygulanan politikalar ve kaynak tahsisi kriterlerinin uygulanması ihtimal dahilinde görülmemektedir. Diğer yandan, bir ülkeye uygulanan toplam Yapısal ve Uyum Fonları tutarının en çok, GSYİH’sinin en çok %4 ‘ü üst düzey limitinde olması şeklindeki mevcut uygulamanın Türkiye için ilerde geçerli olacağı açık değildir. Bu durumda Türkiye’nin özellikleri dikkate alınarak bir opsiyon mekanizmasının geliştirilmesi gerekli olabilecektir. Türkiye’nin katılım öncesi mali yardımlardan yararlanamayacak olması Türkiye’nin üyeliği ile birlikte dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan birisidir.”

Son olarak nüfusunun büyüklüğü dikkate alındığında Türkiye’nin AB kurumlarında, özellikle Avrupa Parlamentosu ve Konseyinde, bütçe yönetimi konusunda, mevcut büyük üye devletler gibi, önemli etkisi olacaktır.

ABSTRACT

While predictions of the financial impact of Turkey's accession on the EU budget are highly uncertain, it is clear that the impact will be substantial. It is important to underline that the cost of Turkey's accession will be a matter for the negotiations.

Accession of Turkey to the Union would be challenging both for the EU and Turkey. If well managed, it could offer important opportunities for both. The necessary preparations for accession would last well into the next decade. The EU will evolve over this period, and Turkey should change more rapidly and radically. Meanwhile the *acquis* will also develop further to respond to the needs of an EU of 27 or more.

Turkey's accession would be different from previous enlargements because of the combined impacts of Turkey's population, size, geographical location, economic and security potential, as well as cultural and religious characteristics. Accession of Turkey, a lower middle income country, would increase regional economic disparities in the enlarged EU in a way similar to the most recent enlargement, and would represent a major challenge for cohesion policy.

The budgetary impact of Turkey's membership to the EU can be fully assessed once the parameters for the financial negotiations with Turkey have been defined in the context of the financial perspectives from 2014 onwards. The nature and amount of transfers to Turkey would depend on a number of changing factors, such as the EU's policies and any special arrangement agreed with Turkey in the negotiations as well as the budgetary provisions in place at that time, in particular the overall budgetary ceiling. However it is clear that the budgetary impact on the basis of present policies would be substantial.

Most expenditure areas would be affected significantly from Turkey's membership as regards agriculture, it is clear that Turkey would be eligible for significant support under the CAP in its current form including the rural development policy. The size of agricultural sector in Turkey both in absolute terms as well as with respect to its economic and social role will represent an important element in budgetary considerations in the future

As regards regional policy, with a level of GDP per capita at about 28,5 of the EU25 average at purchasing power standards, close to the level of Bulgaria and Romania Turkey would, based on current rules, be eligible for significant levels of structural operations expenditure. However, While assuming the amount of support to Turkey from EU; It will be beneficial to consider this emphasises on the Commission's "Issues Arising from Turkey's Membership Perspective" report:

"The existing rules have never been applied to a country of a similar size, similar level of economic development and similar intensity of regional disparities as Turkey. On the one hand, this may justify the introduction of specific mechanisms which take into account the specificities of Turkey. On the other hand, as economic developments in the coming twenty years is uncertain, it is not self-evident that the existing upper limit of % 4 of GDP on the level of total annual structural and cohesion funds transfers would be reached by Turkey or any other country in case of Turkey's accession, it should be noted that it will no longer be eligible for pre-accession aid."

Given its size and population Turkey as a member would have an important impact over budget management on EU institutions, in particular as regards the European Parliaments and the Council, similar in scale to the present larger members.